



ZERRİN TORUN



T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



TURİZM İŞLETMECİLİĞİ
ANABİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

BÖLGESEL KALKINMADA İNANÇ TURİZMİNİN
ÖNEMİ: VAN ÖRNEĞİ

ZERRİN TORUN

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ
ANABİLİM DALI

VAN-2025

VAN-2025

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

BÖLGESEL KALKINMADA İNANÇ
TURİZMİNİN ÖNEMİ: VAN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ZERRİN TORUN

DANIŞMAN
Dr. Öğretim üyesi ZEKERİYA NAS

VAN-2025

KABUL VE ONAY

Zerrin TORUN tarafından hazırlanan ‘ Bölgesel Kalkınmada İnanç Turizminin Önemi Van Örneği ‘adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir..

Jüri Üyeleri	İmza
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya NAS Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Başkan: Doç.Dr.Hasan BUĞRUL Fen Edebiyat Fakültesi, Bitlis Eren Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye: Doç.Dr. Öğr. Üyesi Emine CİHANGİR Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Üye: Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	
Tez Savunma Tarihi:	24.03.2025
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Doç. Dr. Ercan ÇALIŞ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BAYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

. • Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

• Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

• Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

• Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

• Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

Bildirir, aksi durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 10.04.2025

Zerrin TORUN

Yüksek Lisan Tezi

Zerrin TORUN
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Nisan, 2025

BÖLGESEL KALKINMADA İNANÇ TURİZMİNİN ÖNEMİ: VAN ÖRNEĞİ

ÖZET

Bu çalışma, Van ilinin inanç turizmi potansiyelini belirlemek ve bu potansiyelin sürdürülebilirlik açısından bölgesel kalkınmaya olan katkılarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak Van ilinde kapsamlı bir alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemi, turizm acentesi temsilcileri ve turizm belgeli otel yöneticileri, sahiplerinden oluşmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen toplam 45 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Toplanan veriler, tematik analiz yöntemi ile değerlendirilmiş ve ekonomik etkiler, sosyal ve kültürel etkiler, altyapı ve tanıtım ihtiyaçları gibi temalar belirlenmiştir. Araştırmanın bulguları, Van ilinin zengin inanç turizmi potansiyeline sahip olduğunu ve bu potansiyelin etkin bir şekilde kullanılması halinde bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına önemli katkılar sağlayabileceğini göstermektedir. Ayrıca, altyapı eksiklikleri ve tanıtım yetersizliklerinin giderilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Sonuçlar, inanç turizminin Van ilinde sürdürülebilir kalkınmayı destekleyebilecek bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnanç Turizmi, Bölgesel Kalkınma.

Sayfa Sayısı : xi+183

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Zekeriya NAS

Master Thesis

Zerrin TORUN
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
April,2025

FAITH IN REGIONAL DEVELOPMENT THE IMPORTANCE OF TOURISM: VAN EXAMPLE

ABSTRACT

This study aims to identify the potential of faith tourism in Van province and examine its contributions to regional development in terms of sustainability. A comprehensive field study was conducted in Van using qualitative research methods. The sample of the study consists of tourism agency representatives and tourism-certified hotel managers/owners. In-depth interviews were conducted with a total of 10 participants selected through purposive sampling. The collected data were analyzed using thematic analysis, revealing themes such as economic impacts, social and cultural impacts, and infrastructure and promotional needs. The findings indicate that Van province has a rich potential for faith tourism, which, if effectively utilized, can significantly contribute to the region's economic, social, and cultural development. Additionally, the study identifies the need to address issues such as infrastructure deficiencies and insufficient promotion. The results demonstrate that faith tourism can be a tool to support sustainable development in Van province.

Key words: Faith Tourism, Regional Development.

Quantity of Page: xi+183

Supervisor: Dr. Öğretim Üyesi Zekeriya NAS

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
Sayfa	v
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xi
ÖNSÖZ.....	xiii
GİRİŞ	1
A. Problemin Tespiti	2
B. Araştırmanın Amacı.....	2
C. Araştırmanın Önemi	3
1. KALKINMA KAVRAMI VE TÜRLERİ.....	4
1.1. Kalkınma Kavramı	4
1.2. Kalkınma Türleri	6
1.2.1. Sürdürülebilir Kalkınma	6
1.2.2. Bölgesel Kalkınma.....	7
1.2.3. Toplumsal Kalkınma	8
1.2.4. Yerel Kalkınma.....	8
1.3. Kalkınmanın Çok Boyutlu Doğası ve Gelecek Perspektifleri.....	9
1.4. Kalkınma Modelleri	9
1.4.1. Dengeli Kalkınma Modelleri	10
1.4.1.1. Rosenstein-Rodan Modeli Dengeli Kalkınma.....	11
1.4.1.2. Nurkse Modeli Dengeli Kalkınma.....	11
1.4.2. Dengesiz Kalkınma Modelleri.....	12
1.4.2.1 Hirschman Modeli Dengesiz Kalkınma	12
1.4.3. Perroux'un Kalkınma Kutupları Teorisi.....	13
1.4.4. Yerel Kalkınmanın Temel İlkeleri ve Alanları.....	14
1.4.5 Yerel Ekonomik Kalkınmanın Amaçları.....	15

1.4.6. Yerel Ekonomik Kalkınmanın Araçları.....	16
1.5. Turizm ve Yerel Kalkınma İlişkisi	18
1.5.1. Turizmin Yerel Kalkınmadaki Rolü	18
2. TURİZMİN TANIMI, TÜRLERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	22
2.1. Turizmin Tanımı.....	22
2.2. Turizmin Türleri	23
2.3. Turizmin Tarihçesi	24
2.4. Turizmin Tarihsel Gelişimi	25
2.5. Dünya’da Turizm	26
2.6. Türkiye’de Turizm	27
2.7. İnanç Turizminin Tanımı, Önemi Ve Tarihçesi	28
2.7.1. İnanç Turizmi.....	28
2.7.1.1. İnanç Turizminin Tarihsel Gelişimi	28
2.7.2. Dünya’da İnanç Turizmi.....	29
2.7.3. Türkiye’de İnanç Turizmi.....	30
2.7.4. Van İlinde İnanç Turizminin Önemi.....	32
2.8. Bölgesel Kalkınmada İnanç Turizminin Önemi.....	33
2.8.1. Bölgesel Kalkınma.....	33
2.8.1.1. Bölgesel Kalkınmada İnanç Turizminin Önemi.....	35
2.8.1.2. Bölgesel Kalkınmanın Tarihsel Süreci	36
2.8.1.3. Bölgesel Kalkınma Politikasının Amaçları	37
2.8.1.4. Bölgesel Kalkınmada Turizmin Önemi.....	38
2.8.2. Bölgesel Dengesizlik Kavramı	39
2.8.2.1. Bölgesel Dengesizliğin Nedenleri	40
2.8.2.2. Bölgesel Dengesizliğin Yol Açtığı Değişimler	42
2.8.2.3. Bölgesel Dengesizlik Çeşitleri	45
2.8.2.3.1. Doğal ve Coğrafi Dengesizlik.....	45
2.8.2.3.2. Ekonomik ve Fonksiyonel Dengesizlik	46
2.8.2.3.3. Sosyal ve Kültürel Dengesizlik.....	46
2.8.2.4. Bölge ve Planlama İlişkisi	47
2.8.2.4.1. Bölge Planlaması.....	48
2.8.2.5. Van İli 2024 Yılı Bölge Planlama Stratejisi	49

2.8.2.6. 2019 Ve 2023 Yılları Arasında Ülkemizi Ziyaret Eden Yabancı Turist Sayıları	49
2.9. Van İli.....	64
2.9.1. Tarihsel Gelişimi	66
2.9.2. Coğrafi Konumu ve Demografik Yapısı	68
2.9.3. Sosyo-Kültürel Yapısı ve Ekonomik Özellikleri.....	69
2.10. Van İlinde Bulunan Doğal, Kültürel, Tarihi Bağlantılı Turizm Varlıkları ..	71
2.10.1. Van İlinde Bulunan Doğal Turizm Varlıkları.....	71
2.10.1.1. Van Gölü	74
2.10.1.2. Muradiye Şelalesi	76
2.10.1.3. Van Kedisi	77
2.10.1.4. Van Balığı (İnci Kefali).....	78
2.10.2. Van İlinde Bulunan Kültürel ve Tarihi Bağlantılı Turizm Varlıkları...	81
2.10.2.1. Van İlinde Bulunan Müslüman Kültürel ve Tarihi Turizm Varlıkları.....	82
2.10.2.1.1. Hüsrev Paşa Camii (Merkez)	82
2.10.2.1.2. Kaya Çelebi Camii (Merkez)	83
2.10.2.1.3. Celme Hatun Kümbeti (Gevaş).....	84
2.10.2.1.4. Aliyar Kümbeti (Erciş).....	85
2.10.2.1.5. Horhor Medresesi (Van)	86
2.10.2.1.6. Van Kalesi.....	88
2.10.2.1.7. Zeve Şehitliği	89
2.10.2.2. Van İlinde Bulunan Hristiyan Kültürel ve Tarihi Turizm Varlıkları.....	90
2.10.2.2.1. Akdamar Kilisesi (Akdamar Adası-Gevaş)	90
2.10.2.2.2. Çarpanak Kilisesi (Çarpanak Adası-Merkez)	91
2.10.2.2.3. Yedi Kilise (Van)	93
2.10.2.2.4. Gevaş St Thomas Manastırı (Altınsaç Kilisesi)-Van.....	93
2.10.2.2.5. St. Bartholomeus Kilisesi – Van	94
3. METOT VE YÖNTEM	96
3.1. Araştırmanın Yöntem ve Kapsamı	96
3.2. Araştırmanın Soruları	97

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	97
3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	97
3.5. Verilerin Analizi Ve Yorumlanması	98
3.5. Beklenen Sonuçlar ve Katkıları	98
4. BULGULAR	99
4.1. Demografik Bulgular.....	99
Yaş Aralığı ve Mesleki Deneyimleri	100
Görüşme Süreleri	100
4.2. Turizm Belgeli Konaklama Sektörü Çalışanları Van İli İnanç Turizminin Pozitif Katkılarına İlişkin Görüşleri	100
4.3. Turizm Belgeli Konaklama Sektörü Çalışanlarının Van İli İnanç Turizmi Potansiyeline İlişkin Görüşleri	104
4.4. Turizm Acentesi Temsilcilerinin Van İli İnanç Turizmi Potansiyeline İlişkin Görüşleri.....	107
4.5. Turizm Acentesi Temsilcilerinin Van İli İnanç Turizmi Gelişimi Hakkındaki Görüşleri	110
4.6. Turizm Belgeli Otel Yöneticilerinin Otellerdeki İnanç Turizmi Profili Hakkındaki Görüşleri	114
4.7. Turizm Belgeli Konaklama Sektörü Çalışanları İnanç Turizminin Yerel Ekonomiye Katkıları Hakkındaki Görüşleri	117
4.8. Turizm Acentesi Temsilcilerinin İnanç Turizminin Talep Nedenleri Hakkındaki Görüşleri	118
4.9. Turizm Acentesi Temsilcilerinin İnanç Turizminin Yerel Kültür Üzerindeki Katkıları Hakkındaki Görüşleri	119
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	122
KAYNAKÇA	129
EKLER.....	137
Demografik Veri Formu	137
Görüşme Formu.....	138
ÖZ GEÇMİŞ.....	139
TEZ ORJİNALLİK RAPORU	

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamalarıyla aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
İGE	İnsani Gelişme Endeksi
KİT	Kamu İktisadi Teşekkülleri
KÖY	Kalkınmada Öncelikli Yörelere
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNWTO	Dünya Turizm Örgütü

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1 Van Gölü Gün Batımı.....	76
Şekil 2.2 Muradiye Şelalesi	77
Şekil 2.3 Van Kedisi	78
Şekil 2.4 Van Balığı.....	81
Şekil 2.5 Harita Üzerinde Van'daki İnanç Turizmi Merkezleri	81
Şekil 2.6 Hüsrev Paşa Cami.....	82
Şekil 2.7 Hüsrev Paşa Camii Avlu ve Dıştan Görünümü	83
Şekil 2.8 Kaya Çelebi Cami.....	84
Şekil 2.9 Halime Hatun Kümbeti.....	85
Şekil 2.10 Aliyar Kümbeti	86
Şekil 2.11 Horhor Medresesi	87
Şekil 2.12 Horhor Medresesi Mihrap ve İçeriden Görünüm	87
Şekil 2.13 Van Kalesi	88
Şekil 2.14 Zeve Şehitliği Anıtı	90
Şekil 2.15 Akdamar Kilisesi	91
Şekil 2.16 Çarpanak Adası	92
Şekil 2.17 Yedi Kilise.....	93
Şekil 2.18 Altınsaç Kilisesi.....	94
Şekil 2.19 Bartholomeus Kilisesi.....	95

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1 Türkiye'ye Gelen Yabancı ve Yerli Toplam Ziyaretçi Sayısının Yıllara ve Aylara Göre Dağılımı	51
Tablo 2.2 Ocak-Aralık 2023 Döneminde En Çok Ziyaretçi Gönderen İlk 5 Ülke.....	53
Tablo 2.3 İstanbul, Antalya, Muğla ve İzmir'e 2023 Yılında Gelen Yabancı Ziyaretçi Sayısı Karşılaştırması	55
Tablo 2.4 Rusya 2021-2022-2023 Karşılaştırması(Ocak-Aralık Dönemi)	55
Tablo 2.5 Almanya 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	56
Tablo 2.6 İngiltere 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	56
Tablo 2.7 Hollanda 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	57
Tablo 2.8 Fransa 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	57
Tablo 2.9 Çin 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	57
Tablo 2.10 Belçika 2021-2022-2023 Karşılaştırması(Ocak-Aralık Dönemi)	58
Tablo 2.11 Ukrayna 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	58
Tablo 2.12 İran 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	59
Tablo 2.13 Polonya 2021-2022-2023 Karşılaştırması(Ocak-Aralık Dönemi)	59
Tablo 2.14 Hindistan 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	59
Tablo 2.15 Güney Kore 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	60
Tablo 2.16 ABD 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)	60
Tablo 2.17 Brezilya 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	61
Tablo 2.18 Suudi Arabistan 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	61
Tablo 2.19 Irak 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	61
Tablo 2.20 Kuveyt 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi).....	62
Tablo 2.21 2008-2023 Yılları Arası Van'da Geceleyen Yerli ve Yabancı Turist Sayıları..	62
Tablo 4.1 Demografik Bilgiler	99
Tablo 4.2 Turizm Belgeli Konaklama Sektörü Çalışanları Van İli İnanç Turizminin Pozitif Katkılarına İlişkin Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları	100
Tablo 4.3 Turizm Belgeli Konaklama Sektörü Çalışanları Van İli İnanç Turizmi Potansiyeline İlişkin Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları.....	104
Tablo 4.4 Turizm Acentesi Temsilcilerinin Van İli İnanç Turizmi Potansiyeline İlişkin Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları	107

Tablo	Sayfa
Tablo 4.5 Turizm Acentesi Temsilcilerinin Van İli İnanç Turizmi Gelişimi Hakkındaki Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları	110
Tablo 4.6 Turizm Belgeli Otel Yöneticilerinin Otellerdeki İnanç Turizmi Profili Hakkındaki Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları	114
Tablo 4.7 Turizm Belgeli Konaklama Sektörü Çalışanları İnanç Turizminin Yerel Ekonomiye Katkıları Hakkındaki Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları	117
Tablo 4.8 Turizm Acentesi Temsilcilerinin İnanç Turizminin Talep Nedenleri Hakkındaki Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları	118
Tablo 4.9 Turizm Acentesi Temsilcilerinin İnanç Turizminin Yerel Kültür Üzerindeki Katkıları Hakkındaki Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları	119

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Zekeriya NAS'a değerli katkı ve emeklerinden dolayı içten teşekkür ve saygılarımı sunarım. Ayrıca bu yolda beni hep destekleyen yoluma ışık tutan kıymetli hocam Doç. Dr. Burcu TURAN TORUN' a, fakülte dekanımız Prof. Dr. Gülsen BAŞ TERZİOĞLU'na, enstitü müdürümüz Doç. Dr. Ercan ÇALIŞ'a, Doç. Dr. Hasan BUĞRUL'a Doç. Dr. Emine CİHANGİR'e ve bu vesile ile tüm hocalarıma teşekkürlerimi bir borç bilirim. Desteklerinden dolayı Van il Kültür ve Turizm Müdürü Abdurrahman ŞAHİN'e ve son olarak bu yolda her daim destekçim olan eşim Sedat TORUN ve kızlarım Sezin ve Nazlı TORUN'a teşekkürlerimi sunarım.

Zerrin TORUN

15.04.2025

GİRİŞ

Eski dönemlerden günümüze kadar, insanların yaşadığı her yerde inançlarının etkileri ve izleri güçlü bir şekilde hissedilmiştir. Bireyler ve toplumlar, inançlarını sürdürürken aynı zamanda bu inançları temsil eden yapılar da inşa etmişlerdir. Bu tapınaklar, dini merkezler veya sunaklar için bazen binlerce insan zorlu koşullarda çalışmış ve bazıları bu süreçte hayatını kaybetmiştir. Kutsal yapılar arasında birçok eser savaşlar sonucunda yok olmuş; bazıları ise yıkılmadan başka yapılar için malzeme haline gelmiştir. Bununla birlikte, bazı kutsal yapılar zamanın zorluklarına direnerek ayakta kalmayı başarmıştır (Ersungur, 2016: 133; Gündüz, 2006: 15).

Bazı durumlarda, tarihi kalıntılar toprak altına gömülerek unutulmuş ve binlerce yıl sonra günümüz medeniyetleri tarafından yeniden keşfedilmiştir. Günümüzde devam eden arkeolojik kazılar, neredeyse orijinal halini koruyan antik tapınakları ve dini merkezleri sürdürülebilir bir biçimde ortaya çıkarmakta; bu da medeniyet tarihine dair bilgilerimizi güçlendirirken, gelecekte turistik cazibe merkezlerine dönüşebilecek yeni destinasyonları gün yüzüne çıkarmaktadır. Bilgi teknolojilerindeki ilerlemeler sayesinde farklı kültürler ve inançlar hakkında merak artmış, bu durum seyahat etme isteğini artırmıştır. Tüm bu gelişmeler de turizm sektöründe hızlı değişimlere yol açmış; kitle turizmi ise alternatif turizm türlerinin ön plana çıkmasına neden olmuştur (Arslan, 2007, s. 165-174) .

İnanç turizmi, talep açısından artış gösteren turizm türlerinden biridir. İnsanlar, dini inançlarını yerine getirmenin yanı sıra, farklı dinlere ait kutsal merkezleri de ziyaret ederek çeşitli faydalar elde etmektedir. Bu faydaların en önemlisi ise ekonomik olarak bölgelere sağladığı destektir. Dünya genelinde birçok dinin tapınakları ve kutsal alanları önemli cazibe merkezleri oluştururken, antik uygarlıkların mitolojik öykülerle zenginleşmiş inanç yapıları da merak uyandıran noktalar haline gelmiştir. Bu çalışmada Van ilindeki inanç turizminin temel unsurları olan adalar, kiliseler, mezarlıklar, manastırlar, camiler ve kümbetler gibi tarihi yapılar ele alınarak bu türün sürdürülebilirliği ve bölgenin kalkınmasındaki rolü incelenmiştir (Ayaz & Eren, 2020, s. 284-300).

Türkiye’de bölgesel eşitsizliğin nedenlerini daha farklı açılardan incelediğimizde ortaya çıkış sebeplerinin başında tarihi, iktisadi, coğrafi, sosyo-kültürel nedenler olarak ortaya çıkmaktadır

Bu çalışma 7 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci, ikinci ve üçüncü bölümlerde yerel kalkınma, turizm ve inanç turizmi kavramları, türleri ve tarihsel gelişimi hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde bölgesel planlama, bölgesel kalkınma ve bölgesel dengesizliklerden söz edilmektedir.

Çalışmanın beşinci bölümünde Van’ın turizm değerlerinden bahsedilmektedir. Çalışmanın altıncı bölümünde saha çalışmasına yer verilmiş olup, yedinci bölümde de sonuç ve öneriler yer almaktadır.

A. Problemin Tespiti

Yıllarca birçok medeniyete, nice güzel eserlere ev sahipliği yapmış olan, kültürel zenginlikleri, doğal güzellikleri ve inanç turizmi açısından büyük potansiyele sahip olan il için aşağıda belirtilen problemler ele alınmıştır.

- Yeteri kadar turist çekilememesi,
- Altyapı yetersizliği sebebiyle ulaşım imkânlarının sınırlı olması,
- Bölgede zaman zaman, siyasi nedenlerden kaynaklı güvenlik problemleri yaşanması,
- Turizm alanında yapılan her türlü faaliyet, festival ve dini mekânlarda, beklenen rehberlik hizmetinin tam anlamıyla sağlanamaması, bölgede eğitim alanında da eksiklerin olduğunu göstermektedir.

B. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Van ilinin inanç turizmi potansiyelinin bölgesel kalkınmadaki rolünü ve etkisini belirlemektir. Van ili, zengin kültürel ve tarihi mirası ile inanç turizmi açısından önemli bir destinasyon olarak değerlendirilmektedir. Araştırma, inanç turizminin Van'daki ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmaya olan katkılarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Kalkınmaya ihtiyacı olan gelişmemiş yörelerin turistik kaynak bakımından zengin ise kalkınmaları için turizmin önemini bir araç olarak kullanabilmektedir. Bu kapsamda Van ili destinasyonunun, alternatif turizm çerçevesinde, inanç turizmi açısından sahip olduğu zenginliğin bölge kalkınmasındaki rolünün tespit edilmesidir. Van ilinde bulunan inanç turizminin başlıca yapıları olan; Adalar, kiliseler, mezarlıklar, manastırlar, camiler ve kümbetlerin Ulusal ve uluslararası önemini vurgulamak.

C. Araştırmanın Önemi

Van'da inanç turizminin geliştirilmesi için ne tür çalışmalar yapılması gerektiği, mevcut sorunların ve olumsuzlukların neler olduğu gibi sorulara verilen cevaplarla konuyu açıklamak, araştırmanın önemini göstermektedir. Araştırmaya temel teşkil edecek veriler, TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), TTYD (Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği), TURSAB (Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği), UNFPA (Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu), Van Valiliği, Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü'nden temin edilerek konuyla ilgili literatür taraması yapılmış ve betimsel bir yöntemle oluşturulan araştırma bundan sonra yapılacak çalışmalar içinde yol gösterici olacaktır.

1. KALKINMA KAVRAMI VE TÜRLERİ

1.1. Kalkınma Kavramı

Kalkınma kavramı, ekonomik, sosyal ve sürdürülebilir büyümeyi sağlayarak toplumların yaşam standartlarını artırmayı hedefleyen önemli bir süreçtir:

Sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde geniş bir yelpazede ele alınan, çok boyutlu ve dinamik bir süreçtir. Kalkınma, sadece ekonomik büyüme ile sınırlı kalmayıp, toplumsal refahın artırılması, sosyal adaletin sağlanması, çevresel sürdürülebilirliğin güvence altına alınması ve insani gelişmişliğin sağlanması gibi geniş kapsamlı hedefleri içermektedir (Todaro & Smith, 2020).

Kalkınma kavramı, geleneksel olarak ekonomik büyüme ile ilişkilendirilmiştir. Ekonomik büyüme, bir ülkenin gayri safi yurt içi hasılasının (GSYİH) artması olarak tanımlanır. Ancak ekonomik büyümenin kalkınma ile eř anlamlı olmadığı, büyümenin yanı sıra sosyal ve çevresel faktörlerin de dikkate alınması gerektiği konusunda giderek artan bir farkındalık bulunmaktadır (Sen, 1999).

Ekonomik kalkınma, ekonomik büyümenin ötesinde, bir ülkenin ekonomik yapısının, üretim kapasitesinin ve refah düzeyinin iyileştirilmesini amaçlar. Bu bağlamda, ekonomik kalkınma, gelir dağılımının daha adil hale getirilmesi, yoksulluğun azaltılması, istihdam olanaklarının artırılması ve yaşam standartlarının yükseltilmesi gibi hedefleri içermektedir. Ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliği, kaynakların verimli kullanılması ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ile doğrudan ilişkilidir (Sachs, 2015).

Kalkınma kavramı, ekonomik boyutun ötesinde sosyal kalkınmayı da içermektedir. Sosyal kalkınma, toplumun tüm kesimlerinin yaşam kalitesini artırmayı, eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlere erişimi genişletmeyi ve sosyal adaleti sağlamayı hedefler. Sosyal kalkınma, bireylerin ekonomik, sosyal ve siyasi yaşama tam katılımını teşvik eder ve toplumsal eşitliği ön planda tutar (Midgley, 2014).

Sosyal kalkınmanın temel unsurlarından biri olan eğitim, bireylerin beceri ve yetkinliklerini geliştirmesi için kritik öneme sahiptir. Eğitim, istihdam olanaklarını

artırarak ekonomik kalkınmayı desteklerken, aynı zamanda bireylerin sosyal ve kültürel hayata daha aktif katılımını sağlamaktadır. Sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği ve kalitesi de sosyal kalkınmanın önemli bir bileşenidir. Sağlıklı bir toplum, üretkenliği artırmaktadır ve toplumsal refahın yükselmesine katkıda bulunmaktadır (World Bank, 2018).

Kalkınma kavramı, günümüzde çevresel sürdürülebilirlik ile de yakından ilişkilidir. Çevresel kalkınma, doğal kaynakların korunmasını, ekosistemlerin sürdürülebilir yönetimini ve çevresel sorunların azaltılmasını hedefler. Çevresel sürdürülebilirlik, kalkınma süreçlerinin uzun vadede çevreye zarar vermeden yürütülmesi gerektiğini vurgular (Meadows et al, 2004).

Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik büyüme ve sosyal kalkınma hedeflerinin, çevresel sınırları dikkate alarak dengelenmesini gerektirmektedir. Sürdürülebilir kalkınma, bugünün ihtiyaçlarını karşılarken, gelecekteki nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atmama ilkesini benimser. Bu anlayış, kaynakların hassas bir şekilde yönetilmesi ve çevresel dengeyi koruyarak hem ekonomik hem de sosyal gelişimin sağlanması gerektiğini ön plana çıkarır. (Brundtland, 1987).

İnsani kalkınma kavramı, kalkınmanın insan odaklı bir yaklaşımla ele alınmasını savunur. İnsani kalkınma, insanların yaşam süresini uzatmayı, sağlıklı ve üretken bir yaşam sürmelerini sağlamayı ve eğitim, iş, kültür gibi alanlarda özgürce seçim yapabilmelerini amaçlar. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), insani kalkınmayı insanları güçlendiren ve onlara daha fazla fırsat sunan bir süreç olarak tanımlar (UNDP, 1990).

İnsani kalkınma, kişi başına düşen gelir gibi ekonomik göstergelerin ötesinde, bireylerin yaşam kalitesini artıran sosyal, kültürel ve siyasi faktörleri de dikkate alır. Bu yaklaşım, yoksullukla mücadele, toplumsal cinsiyet eşitliği, insan haklarının korunması ve sosyal katılım gibi konuları ön planda tutar. İnsani kalkınma, bireylerin potansiyellerini tam olarak gerçekleştirmelerine olanak tanıyan kapsayıcı bir kalkınma modelini destekler (Sen, 1999).

Kalkınma, çok boyutlu bir süreç olup, ekonomik, sosyal, çevresel ve insani faktörlerin bütüncül bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir. Kalkınmanın başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için ulusal ve uluslararası düzeyde politikaların entegrasyonu ve işbirliği önemlidir. Kalkınma stratejileri, yerel koşulları ve kültürel

farklılıkları dikkate almalı ve kalkınma süreçlerine tüm paydaşların katılımını teşvik etmelidir (Todaro & Smith, 2020).

Kalkınmanın başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi için, toplumsal yapının güçlendirilmesi, demokratik süreçlerin desteklenmesi ve katılımcı yönetim modellerinin uygulanması gerekmektedir. Ayrıca, kalkınma süreçlerinde kadınların ve gençlerin daha aktif rol almalarını sağlayacak politikaların geliştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve fırsat eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunacaktır (World Bank, 2018).

1.2. Kalkınma Türleri

Kalkınma türleri, ekonomik büyüme, insani kalkınma, sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal kalkınma gibi farklı alanlarda ilerlemeyi sağlamak amacıyla çeşitlenmektedir:

Ekonominin yanı sıra sosyal, kültürel, politik ve çevresel boyutları da içeren geniş ve çok boyutlu bir süreçtir. Kalkınma, toplumsal refahı artırmayı, yaşam standartlarını yükseltmeyi ve toplumsal eşitliği sağlamayı hedefleyen bir süreç olarak tanımlanır. Kalkınma, yalnızca ekonomik büyümeyi ifade etmez; aynı zamanda insani gelişme, sosyal adalet, çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal katılım gibi unsurları da kapsar (Todaro & Smith, 2020).

Ekonomik büyüme, kalkınmanın önemli bir bileşeni olsa da, tek başına kalkınma olarak kabul edilmez. Kalkınma, gelir dağılımının daha adil hale getirilmesi, yoksulluğun azaltılması, istihdam olanaklarının artırılması ve bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi gibi daha geniş hedeflere ulaşmayı amaçlar. Kalkınma süreçlerinde sosyal ve çevresel faktörlerin dikkate alınması, sürdürülebilir bir kalkınma modelinin oluşturulmasında kritik öneme sahiptir (Sen, 1999).

1.2.1. Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma, doğal kaynakların korunarak gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamayı hedefleyen bir yaklaşım olarak öne çıkmakla birlikte kültürel mirasın korunması ve sonraki nesillere aktarılabilmesi açısından çok değerli bir yaklaşımdır:

Ekonomik büyüme, sosyal gelişme ve çevresel koruma arasında bir denge sağlamayı hedefleyen bir kalkınma modelidir. Bu yaklaşım, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlar. Sürdürülebilir kalkınma, doğal kaynakların korunması, ekosistemlerin sürdürülebilir yönetimi ve çevresel sorunların azaltılması gibi unsurları içermektedir (Brundtland, 1987).

Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik faaliyetlerin çevresel etkilerini en aza indirmeyi ve sosyal adaleti sağlamayı hedefler. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, atık yönetimi, su kaynaklarının korunması ve biyolojik çeşitliliğin korunması gibi konular, sürdürülebilir kalkınma politikalarının temel unsurları arasında yer alır. Sürdürülebilir kalkınma, küresel iklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin azalması ve doğal kaynakların yok olması gibi çevresel zorluklarla mücadele etmek amacıyla stratejik bir çerçeve sunar. Böylece bölgeye turist çekerek bölgesel kalkınmaya destek olurken sürdürülebilir kalkınma stratejileri ile de gerekli önemler alınarak büyüme hedeflenmelidir (Sachs, 2015).

1.2.2. Bölgesel Kalkınma

Yerel potansiyellerin değerlendirilmesiyle ekonomik ve sosyal gelişimi desteklemeyi amaçlayan önemli bir stratejidir:

Bölgesel kalkınma, coğrafi bölgeler arasındaki ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin azaltılmasını ve bölgesel potansiyelin en üst düzeye çıkarılmasını hedefleyen bir kalkınma türüdür. Bölgesel kalkınma, yerel ekonomilerin güçlendirilmesi, altyapı yatırımlarının artırılması ve bölgesel işbirliklerinin teşvik edilmesi yoluyla bölgesel farklılıkların giderilmesine odaklanır (Midgley, 2014).

Bölgesel kalkınma, özellikle geri kalmış bölgelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasını hızlandırmayı amaçlar. Bu bağlamda, sanayi bölgeleri, teknoloji parkları ve özel ekonomik bölgeler gibi girişimlerin kurulması, bölgesel kalkınma stratejilerinin önemli bileşenleri arasında yer alır. Ayrıca, bölgesel kalkınma, yerel yönetimlerin ve toplumların kalkınma süreçlerine aktif katılımını teşvik eder ve bölgesel dayanışmayı güçlendirmektedir (Rodríguez-Pose, 2013).

1.2.3. Toplumsal Kalkınma

Toplumsal kalkınma, bireylerin ve toplulukların refahını artırmak için eğitim, sağlık ve eşitlik gibi alanlarda sürdürülebilir iyileştirmeleri hedefleyen ekonomik fırsatların artırılması ve çevresel sürdürülebilirlik gibi unsurları bir araya getirerek, toplumların daha dengeli ve uyumlu bir şekilde gelişmesine olanak tanır:

Toplumsal kalkınma, toplumun tüm kesimlerinin yaşam kalitesini artırmayı, sosyal adaleti sağlamayı ve toplumsal eşitliği teşvik etmeyi hedefleyen bir kalkınma modelidir. Bu yaklaşım, bireylerin ekonomik, sosyal ve siyasi yaşama tam katılımını teşvik eder ve toplumsal eşitliği ön planda tutar (Sen, 1999).

Toplumsal kalkınma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin artırılması, sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması gibi hedefleri içermektedir. Eğitim, bireylerin beceri ve yetkinliklerini geliştirmesi için kritik öneme sahiptir. Sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği ve kalitesi de toplumsal kalkınmanın önemli bir bileşenidir. Toplumsal kalkınma, bireylerin potansiyellerini tam olarak gerçekleştirmelerine olanak tanıyan kapsayıcı bir kalkınma modelini destekler (Midgley, 2014).

1.2.4. Yerel Kalkınma

Yerel kalkınma bir bölgenin kendi dinamiklerini kullanarak ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini sağlamayı amaçlar. Bu süreç, yerel kaynakların etkin kullanımı, toplumsal katılım ve sürdürülebilir projelerle desteklenir. Yerel halkın ihtiyaçlarına uygun stratejiler geliştirilerek, toplumsal dayanışma güçlendirilir ve yaşam kalitesi artırılır. Bu sayede, yerel yönetimler ve toplum arasında güçlü bir işbirliği oluşur:

Yerel kalkınma, belirli bir yerel topluluğun ekonomik ve sosyal kalkınmasını teşvik etmeyi amaçlayan bir kalkınma türüdür. Yerel kalkınma, yerel kaynakların ve potansiyelin değerlendirilmesini, yerel işbirliklerinin güçlendirilmesini ve topluluk temelli kalkınma stratejilerinin uygulanmasını içermektedir (Blakely & Leigh, 2010).

Yerel kalkınma, yerel ekonominin çeşitlendirilmesini, küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesini ve yerel istihdam olanaklarının artırılmasını hedefler. Bu yaklaşım, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün işbirliği ile yerel kalkınma planlarının geliştirilmesini teşvik etmektedir. Yerel kalkınma,

yerel kültürel ve doğal kaynakların korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını destekler (Korten, 1990).

Yerel kalkınma stratejileri, yerel toplumların ihtiyaçlarına ve önceliklerine dayalı olarak geliştirilir ve uygulamaya konur. Bu stratejiler, yerel toplulukların kalkınma süreçlerine aktif katılımını teşvik eder ve yerel kapasitenin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır (Blakely & Leigh, 2010).

1.3. Kalkınmanın Çok Boyutlu Doğası ve Gelecek Perspektifleri

Kalkınma, ekonomik, sosyal, çevresel ve yerel boyutları içeren çok boyutlu bir süreçtir. Kalkınmanın başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için entegre ve kapsayıcı bir yaklaşım gereklidir:

Kalkınma stratejileri, yerel koşulları ve kültürel farklılıkları dikkate almalı ve tüm paydaşların katılımını teşvik etmelidir. Kalkınma süreçlerinde kadınların, gençlerin ve dezavantajlı grupların daha aktif rol almalarını sağlayacak politikaların geliştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve fırsat eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunacaktır (World Bank, 2018).

Küresel düzeyde kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi, sürdürülebilir kalkınma politikalarının benimsenmesi ve uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi ile mümkün olacaktır. Kalkınma politikalarının etkili bir şekilde uygulanması, küresel refahın artırılmasına ve sürdürülebilir bir gelecek inşa edilmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

1.4. Kalkınma Modelleri

Kalkınma modelleri, ekonomik büyüme ve sosyal gelişimi sağlamaya yönelik çeşitli stratejileri içermektedir. Bu modeller arasında sanayi odaklı kalkınma, tarımsal kalkınma, sürdürülebilir kalkınma ve sosyal kalkınma gibi farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Her bir model, belirli bir ülkenin veya bölgenin özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre şekillenir. Etkin bir kalkınma modeli, yerel kaynakların en iyi şekilde değerlendirilmesi ve toplumsal katılımın artırılması ile başarısını pekiştirir. Bu süreçte, ekonomi, çevre ve toplum arasındaki dengeyi gözetmek önemlidir:

Kalkınma modelleri, ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmalarını yönlendirmek amacıyla geliştirilen teorik çerçeveler ve stratejik yaklaşımlardır. Kalkınma süreçleri, ülkelerin ekonomik yapılarına, sosyal dinamiklerine ve tarihsel bağlamlarına göre farklılık göstermektedir. Bu bağlamda, kalkınma modelleri, ülkelerin farklı kalkınma aşamalarına uygun olarak belirlenir ve ekonomik büyüme, sosyal refah ve sürdürülebilirlik hedeflerini içerecek şekilde tasarlanır (Todaro & Smith, 2020).

Kalkınma modelleri, genellikle dengeli kalkınma ve dengesiz kalkınma olarak iki ana kategoriye ayrılır. Dengeli kalkınma modelleri, ekonominin tüm sektörlerinin eşzamanlı olarak geliştirilmesini savunurken, dengesiz kalkınma modelleri, belirli sektörlerin öncelikli olarak geliştirilmesi gerektiğini öne sürer.

1.4.1. Dengeli Kalkınma Modelleri

Dengeli kalkınma modelleri, ekonomik büyümenin yanı sıra sosyal adalet ve çevresel sürdürülebilirliği de gözeten bir yaklaşımı ifade eder. Bu modeller, kaynakların adil bir şekilde dağıtılması ve kalkınma sürecinin tüm kesimlere fayda sağlaması amacıyla tasarlanmıştır. Ayrıca, yerel toplulukların ihtiyaçlarına ve potansiyellerine göre özel stratejiler geliştirilmesi, dengeli kalkınmanın temel unsurlarından biridir. Bu sayede, hem ekonomik büyüme sağlanırken hem de sosyal sorunların minimize edilmesi hedeflenmektedir. Dengeli kalkınma, uzun vadede toplumsal istikrarı ve refahı artırmaya yardımcı olur:

Dengeli kalkınma modelleri, ekonominin farklı sektörleri arasında dengeli bir büyüme sağlamayı ve sektörel bağımlılıkların etkin bir şekilde yönetilmesini hedefler. Bu modeller, tüm sektörlerin eşzamanlı olarak geliştirilmesini savunur ve ekonominin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını önerir (Lewis, 1954).

Dengeli kalkınma modellerinin temel amacı, ekonomik büyümenin yanı sıra sosyal adaleti ve toplumsal refahı artırmaktır. Bu modeller, gelir dağılımının daha adil hale getirilmesini, işsizlik oranlarının azaltılmasını ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasını hedefler. Ayrıca, dengeli kalkınma, ekonomik istikrarı ve sürdürülebilir kalkınmayı destekler (Sachs, 2015).

1.4.1.1. Rosenstein-Rodan Modeli Dengeli Kalkınma

Rosenstein-Rodan modeli, dengeli kalkınma teorisinin erken örneklerinden biridir ve 1940'larda Paul Rosenstein-Rodan tarafından geliştirilmiştir. Bu model, sanayi sektöründe büyük ölçekli yatırımların yapılmasını ve ekonominin tüm sektörlerinde eşzamanlı olarak gelişmeyi savunur (Rosenstein-Rodan, 1943).

Rosenstein-Rodan modeli, ekonomik büyümenin sağlanması için büyük bir itici gücün gerektiğini ve bu itkinin ekonominin tüm sektörlerine eşit olarak dağıtılması gerektiğini öne sürer. Model, büyük ölçekli yatırımların, ölçek ekonomilerinin avantajlarını kullanarak ekonomik büyümeyi hızlandıracağını ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayacağını belirtir. Ayrıca, bu model, yatırımların eşzamanlı olarak gerçekleştirilmesinin, sektörel bağımlılıkların ve talep eksikliklerinin üstesinden gelinmesine yardımcı olacağını savunur (Meier & Baldwin, 1957).

Rosenstein-Rodan modeli, özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemli bir kalkınma stratejisi olarak kabul edilmiştir. Model, kamu sektörü ve özel sektör yatırımlarının koordinasyonunu ve uyumunu teşvik eder ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktadır (Rosenstein-Rodan, 1984).

1.4.1.2. Nurkse Modeli Dengeli Kalkınma

Ragnar Nurkse tarafından geliştirilen dengeli kalkınma modeli, ekonomik kalkınmanın sağlanması için sermaye birikiminin ve tasarruf oranlarının artırılmasını öncelikli hedef olarak belirler. Nurkse, ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için yetersiz tasarruf ve sermaye birikimi sorunlarının çözülmesi gerektiğini öne sürer (Nurkse, 1953).

Nurkse modeli, dengeli kalkınmanın sağlanabilmesi için içsel ve dışsal dengenin korunmasını önerir. İçsel denge, tasarrufların ve yatırımların artırılması yoluyla sağlanırken, dışsal denge, ihracatın artırılması ve ithalatın dengelenmesi ile sağlanır. Nurkse, ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin dengeli bir şekilde geliştirilmesini önerir (Nurkse, 1961).

Nurkse modeline göre, ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için sermaye birikiminin artırılması ve yatırımların etkin bir şekilde yönlendirilmesi

gerekmektedir. Bu bağlamda, kamu ve özel sektör yatırımlarının koordine edilmesi ve ekonominin tüm sektörlerinin eşzamanlı olarak geliştirilmesi önemlidir. Nurkse modeli, ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktadır ve geliştirmekte olan ülkeler için önemli bir kalkınma stratejisi olarak kabul edilir (Sachs, 2005).

Dengeli kalkınma modelleri, ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirilmesi için önemli bir çerçeve sağlamaktadır. Rosenstein-Rodan ve Nurkse modelleri, dengeli kalkınmanın sağlanabilmesi için sektörel bağımlılıkların etkin bir şekilde yönetilmesini ve yatırımların koordinasyonunu ön planda tutar. Bu modeller, geliştirmekte olan ülkeler için önemli bir kalkınma stratejisi olarak kabul edilmektedir. Dengeli kalkınma modellerinin başarısı, ekonomik büyümenin yanı sıra sosyal refahın artırılması ve toplumsal adaletin sağlanması ile ölçülmektedir (Meier & Baldwin, 1957).

1.4.2. Dengesiz Kalkınma Modelleri

Dengesiz kalkınma modelleri, ekonomik büyümenin belirli sektörler veya bölgeler üzerinde yoğunlaşarak sağlanabileceğini savunan yaklaşımları ifade etmektedir. Bu modeller, kalkınma sürecinde farklı sektörler veya bölgeler arasında dengesizlikler yaratmanın, ekonomik kalkınmayı teşvik edeceği görüşünü benimser. Dengesiz kalkınma teorisi, belirli stratejik sektör veya bölgelerdeki yatırımların, diğer sektör ve bölgeleri de olumlu etkileyerek genel ekonomik büyümeyi hızlandıracağını öne sürer (Hirschman, 1958).

1.4.2.1 Hirschman Modeli Dengesiz Kalkınma

Albert O. Hirschman tarafından geliştirilen dengesiz kalkınma modeli, ekonomik kalkınmanın, sektörel veya bölgesel dengesizlikler aracılığıyla sağlanabileceğini öne sürer. Hirschman, kalkınma sürecinin doğal olarak dengesiz olacağını ve bu dengesizliklerin ekonomik büyümeyi tetikleyeceğini savunur (Hirschman, 1958).

Hirschman'ın modeli, ekonomik kalkınmanın, belirli sektörlerde veya bölgelerde yoğunlaşarak diğer sektörler veya bölgeler üzerinde olumlu etkiler yaratacağını belirtir. Bu model, yatırımların stratejik sektörlerle veya bölgelere yönlendirilmesi gerektiğini savunur. Böylece, bu sektör veya bölgelerde meydana

gelen büyüme, ileri ve geri bağlantılar yoluyla diğer sektör ve bölgeleri de etkileyerek, genel ekonomik kalkınmayı hızlandıracaktır.

Hirschman, ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için "genişletici" (forward linkage) ve "geriletici" (backward linkage) etkilerin dikkate alınması gerektiğini belirtir. Genişletici etkiler, bir sektörün çıktılarının diğer sektörlerin girdisi olarak kullanılmasıyla oluşan pozitif etkilerdir. Geriletici etkiler ise, bir sektörün girdilerinin diğer sektörlerin çıktıları üzerinde yarattığı etkiler olarak tanımlanır (Hirschman, 1981).

Hirschman modeli, ekonomik kalkınmanın dengeli bir şekilde gerçekleşmeyeceği görüşünü savunur ve kalkınma sürecinde yaratılan dengesizliklerin, ekonomik büyümeyi teşvik eden önemli bir faktör olduğunu belirtir. Bu model, özellikle gelişmekte olan ülkelerde stratejik sektörlerde yoğunlaşan yatırımların, ekonomik kalkınmayı hızlandırabileceği ve sektörel çeşitliliği artırabileceği görüşünü destekler (Streeten, 1959).

1.4.3. Perroux'un Kalkınma Kutupları Teorisi

François Perroux tarafından geliştirilen kalkınma kutupları teorisi, ekonomik kalkınmanın belirli "kutuplar" veya "merkezler" etrafında yoğunlaşarak sağlanabileceğini savunan bir yaklaşımdır. Perroux'a göre, kalkınma kutupları, ekonomik faaliyetin yoğunlaştığı ve diğer bölgeleri veya sektörleri etkileyerek ekonomik büyümeyi teşvik eden odak noktalarıdır (Perroux, 1950).

Perroux'un teorisine göre, kalkınma kutupları, sanayi veya hizmet sektörlerinde belirli bir yoğunlaşma yaratarak, çevresindeki alanlarda ekonomik büyümeyi tetikleyen bir etki yaratır. Bu kutuplar, genellikle yüksek teknoloji veya sermaye yoğun sektörlerde yer alır ve bu sektörlerdeki büyüme, diğer sektörlerde de dolaylı olarak büyümeyi teşvik etmektedir. Kalkınma kutupları, bölgesel kalkınmayı hızlandırmak için stratejik bir araç olarak kullanılabilir ve yatırımların belirli bölgelerde yoğunlaşmasını teşvik edebilmektedir (Parr, 1999).

Perroux, ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için sanayi ve hizmet sektörlerinde belirli bölgelerde yoğunlaşmanın önemli olduğunu belirtir. Kalkınma kutupları, diğer bölgelerde de ekonomik faaliyetin artmasına yol açan çekim

merkezleri olarak işlev görür. Bu merkezler, ekonomik faaliyetleri ve yatırımları kendine çekerek, çevresel etkiler yoluyla ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir.

Perroux'un kalkınma kutupları teorisi, bölgesel kalkınma politikalarının geliştirilmesinde önemli bir çerçeve sağlamaktadır. Bu teori, özellikle gelişmekte olan ülkelerde belirli bölgelerin kalkınma merkezleri olarak belirlenmesi ve bu bölgelerde yoğunlaşan yatırımların ekonomik büyümeyi teşvik edici rol oynayabileceği görüşünü destekler (Perroux, 1988).

Dengesiz kalkınma modelleri, ekonomik kalkınmanın belirli sektörler veya bölgeler üzerinde yoğunlaşarak sağlanabileceğini savunan yaklaşımlardır. Hirschman ve Perroux tarafından geliştirilen bu modeller, kalkınma sürecinde dengesizliklerin doğal ve gerekli olduğunu belirtir. Bu modeller, belirli sektör veya bölgelerde yoğunlaşan yatırımların, diğer sektör ve bölgeleri de olumlu etkileyerek genel ekonomik kalkınmayı hızlandırabileceği görüşünü destekler. Dengesiz kalkınma modelleri, gelişmekte olan ülkeler için stratejik kalkınma politikalarının geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Pike, Rodríguez-Pose, & Tomaney, 2017).

1.4.4. Yerel Kalkınmanın Temel İlkeleri ve Alanları

Yerel kalkınmanın temel ilkeleri arasında katılımcılık, sürdürülebilirlik ve yerel kaynakların etkin kullanımı yer alır. Katılımcılık, tüm paydaşların karar alma süreçlerine dâhil edilmesini sağlayarak, toplulukların ihtiyaçlarına uygun çözümler geliştirilmesine olanak tanır. Sürdürülebilirlik ise ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler arasında bir denge kurarak, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurur. Ayrıca, yerel kaynakların etkin kullanımı, ekonomik gelişimi desteklerken aynı zamanda toplulukların kendi potansiyellerini keşfetmelerine yardımcı olur. Bu ilkeler, yerel kalkınmayı daha etkili ve kapsayıcı hale getirir:

Yerel kalkınma, belirli bir bölgenin veya topluluğun ekonomik, sosyal ve çevresel potansiyelini en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan bir süreçtir. Bu süreç, yerel kaynakların ve kapasitelerin etkin bir şekilde kullanılması, yerel halkın yaşam kalitesinin artırılması ve bölgesel eşitsizliklerin azaltılması için stratejiler geliştirilmesini içermektedir. Yerel kalkınma, yerel toplulukların ekonomik bağımsızlığını ve sürdürülebilirliğini sağlamayı hedefler (Blakely & Leigh, 2010).

Yerel kalkınmanın temel ilkeleri, yerel toplulukların katılımı, kaynakların sürdürülebilir kullanımı, yerel kapasitenin artırılması ve sosyal adaletin sağlanması gibi unsurları içermektedir. Bu ilkeler, yerel kalkınma politikalarının ve stratejilerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve yerel kalkınmanın sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktadır (Korten, 1990).

1.4.5 Yerel Ekonomik Kalkınmanın Amaçları

Yerel ekonomik kalkınmanın temel amaçları, bölgelerin ekonomik potansiyelini artırmak, istihdam yaratmak ve yaşam kalitesini yükseltmektir. Bu süreç, yerel girişimciliği destekleyerek ekonomik çeşitliliği teşvik etmek ve toplulukların kendi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanmalarına olanak tanımakla da ilişkilidir. Ayrıca, yerel kalkınma, sosyal eşitsizliklerin azaltılması ve yerel hizmetlerin iyileştirilmesi yoluyla toplumsal kapsayıcılığı artırmayı hedefler. Bu hedefler, sürdürülebilir bir ekonomik yapı oluşturma yanısıra, yerel toplulukların kendi kimliklerini ve kültürlerini korumalarına da yardımcı olur:

Yerel ekonomik kalkınmanın temel amaçları, ekonomik büyümeyi teşvik etmek, istihdamı artırmak, yerel toplulukların yaşam kalitesini yükseltmek ve toplumsal eşitliği sağlamaktır. Bu amaçlar, yerel kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ve yerel toplulukların kalkınma süreçlerine aktif katılımı ile gerçekleştirilebilmektedir.

Yerel ekonomik kalkınmanın en önemli amaçlarından biri, ekonomik büyümeyi teşvik etmektir. Bu, yerel ekonominin çeşitlendirilmesi ve yeni iş olanaklarının yaratılması yoluyla sağlanabilmektedir. Yerel ekonomilerin güçlendirilmesi, yerel halkın gelir düzeyini artırmaktadır ve bölgenin genel refahını iyileştirmektedir (Blakely & Leigh, 2010).

İstihdam artışı, yerel ekonomik kalkınmanın bir diğer önemli amacıdır. İşsizlik oranlarının azaltılması ve istihdam olanaklarının artırılması, yerel kalkınmanın sürdürülebilirliği bakımından büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda, yerel işletmelerin desteklenmesi, girişimciliğin teşvik edilmesi ve iş gücü becerilerinin geliştirilmesi gibi stratejiler önemlidir (Feldman & Martin, 2005).

Yerel ekonomik kalkınmanın bir diğer önemli amacı, yerel toplulukların yaşam kalitesini artırmaktır. Bu, sağlık, eğitim, konut ve sosyal hizmetlere erişimin

genişletilmesi yoluyla sağlanabilmektedir. Yerel kalkınma stratejileri, toplulukların ihtiyaçlarına ve önceliklerine göre tasarlanmalı ve bu hizmetlerin erişilebilirliğini artırmalıdır (Kretzmann & McKnight, 1993).

Yerel kalkınmanın sosyal boyutu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, sosyal katılımın artırılması ve toplumsal adaletin teşvik edilmesini içermektedir. Bu amaçlar, toplumsal eşitsizliklerin azaltılması ve yerel toplulukların kalkınma süreçlerine etkin katılımı ile gerçekleştirilebilmektedir (Putnam, 2000).

Yerel ekonomik kalkınmanın bir diğer önemli amacı, çevresel sürdürülebilirliği sağlamaktır. Bu, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı yoluyla gerçekleştirilebilmektedir. Yerel kalkınma stratejileri, ekosistemlerin korunmasını, enerji verimliliğini artırmayı ve atık yönetimini iyileştirmeyi hedeflemelidir (Meadows et al., 2004).

Çevresel sürdürülebilirlik, yerel ekonomilerin uzun vadede başarılı olabilmesi için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ve çevresel koruma politikalarının uygulanması, yerel kalkınmanın sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır (Sachs, 2015).

1.4.6. Yerel Ekonomik Kalkınmanın Araçları

Yerel ekonomik kalkınmanın araçları arasında, yerel işletmelere teşvikler sunmak, eğitim ve beceri geliştirme programları düzenlemek, altyapı yatırımları yapmak ve destekleyici politika ve stratejiler geliştirmek yer alır. Ayrıca, yerel kooperatifler ve birlikler kurarak işbirliğini teşvik etmek, turizm ve yerel ürünleri ön plana çıkaran etkinlikler düzenlemek de önemli birer araçtır. Bu yaklaşımlar, yerel ekonominin güçlenmesine ve toplulukların ekonomik bağımsızlıklarını artırmalarına yardımcı olur. Yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün birlikte hareket etmesi ile bu araçlar daha etkili bir şekilde uygulanabilir:

Yerel ekonomik kalkınmanın başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için çeşitli araçlar kullanılabilir. Bu araçlar, yerel kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını ve yerel toplulukların kalkınma süreçlerine katılımını teşvik etmeyi amaçlar.

Yerel yönetim, yerel ekonomik kalkınmanın en önemli araçlarından biridir. Yerel yönetimler, kalkınma politikalarının uygulanmasında ve yerel toplulukların

ihtiyaçlarının karşılanmasında kilit rol oynar. Yerel yönetimlerin etkinliği, yerel kalkınma süreçlerinin başarısını doğrudan etkiler (Pike, Rodrguez-Pose, & Tomaney, 2017).

Topluluk katılımı, yerel kalkınmanın bir diğer önemli aracıdır. Yerel toplulukların kalkınma süreçlerine aktif katılımı, yerel kalkınmanın sürdürülebilirliği ve başarısı için kritik öneme sahiptir. Topluluk katılımı, yerel kalkınma stratejilerinin daha etkili bir şekilde uygulanmasını ve yerel halkın kalkınma süreçlerine olan güvenini artırmaktadır (Kretzmann & McKnight, 1993).

Girişimcilik ve yenilikçilik, yerel ekonomik kalkınmanın diğer önemli araçlarıdır. Girişimciliğin teşvik edilmesi, yerel ekonomilerin çeşitlendirilmesine ve yeni iş olanaklarının yaratılmasına katkıda bulunmaktadır. Yenilikçilik, yerel işletmelerin rekabet gücünü artırmaktadır ve ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir (Feldman & Martin, 2005).

Yerel yönetimler, girişimciliği ve yenilikçiliği desteklemek için çeşitli teşvik programları ve politikalar geliştirebilmektedir. Bu programlar, yerel işletmelere finansman, eğitim ve teknik destek sağlayarak, yerel ekonomilerin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır (Blakely & Leigh, 2010).

Altyapı yatırımları, yerel ekonomik kalkınmanın başarısı için kritik öneme sahiptir. Ulaşım, enerji, iletişim ve su altyapısının geliştirilmesi, yerel ekonomilerin büyümesini ve rekabet gücünü artırmaktadır. Altyapı yatırımları, yerel toplulukların yaşam kalitesini de iyileştirmektedir (Sachs, 2015).

Teknoloji transferi, yerel ekonomik kalkınmanın bir diğer önemli aracıdır. Yeni teknolojilerin yerel işletmeler tarafından benimsenmesi,üretkenliği artırmaktadır ve yerel ekonomilerin küresel piyasalarda rekabet edebilme kapasitesini güçlendirmektedir. Teknoloji transferi, yerel kalkınma stratejilerinin başarısını artırmaktadır ve ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir (Meadows et al., 2004).

Yerel kalkınma, yerel toplulukların ekonomik, sosyal ve çevresel potansiyelini enst düzeye çıkarmayı hedefleyen bir süreçtir. Yerel ekonomik kalkınmanın amaçları, ekonomik büyümeyi teşvik etmek, istihdamı artırmak, yaşam kalitesini iyileştirmek ve çevresel sürdürülebilirliği sağlamaktır. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için yerel yönetim, topluluk katılımı, girişimcilik, yenilikçilik, altyapı yatırımları ve teknoloji transferi gibi çeşitli araçlar kullanılmaktadır.

Yerel kalkınma stratejileri, yerel toplulukların ihtiyaçlarına ve önceliklerine uygun olarak tasarlanmalı ve tüm paydaşların katılımını teşvik etmelidir. Bu stratejilerin etkin bir şekilde uygulanması, yerel kalkınmanın sürdürülebilirliğine ve başarısına katkıda bulunacaktır (Blakely & Leigh, 2010).

1.5. Turizm ve Yerel Kalkınma İlişkisi

1.5.1. Turizmin Yerel Kalkınmadaki Rolü

Turizm, yerel kalkınmada önemli bir rol oynamaktadır çünkü yerel ekonomilere doğrudan gelir sağlayarak iş imkânları yaratır. Ziyaretçilerin harcamaları, yerel işletmelerin büyümesine ve toplumun genel refah seviyesinin artmasına katkıda bulunur. Aynı zamanda kültürel mirasın ve doğal kaynakların korunmasına da teşvik eder, bu da sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturur. Yerel halkın turizm sektöründe eğitim alması ve yerel ürünlerin tanıtılması, hem ekonomik hem de sosyal kalkınmayı destekler. Turizm, toplulukların sosyal birliğini güçlendirirken, çevresel farkındalık yaratma fırsatları da sunar:

Turizm, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla yerel kalkınmayı etkileyen çok yönlü bir sektördür. Yerel kalkınma, belirli bir bölgenin ekonomik potansiyelinin, sosyal yapısının ve çevresel kaynaklarının en iyi şekilde değerlendirilmesiyle sağlanır. Turizm, bu süreçte hem ekonomik kalkınmanın motor gücü hem de sosyal ve kültürel etkileşimin bir aracı olarak önemli bir rol oynar (Sharpley & Telfer, 2015).

Turizm sektörü, yerel ekonomilerin çeşitlendirilmesi ve istihdam olanaklarının artırılması yoluyla ekonomik kalkınmayı destekler. Ayrıca, turizm faaliyetleri yerel kültürlerin tanıtılmasına ve korunmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, turizm ve yerel kalkınma arasındaki ilişki, sürdürülebilir kalkınma stratejileri kapsamında ele alınmalı ve yerel toplulukların ihtiyaçlarına uygun olarak planlanmalıdır (Hall, 2000).

Turizmin yerel kalkınmadaki rolü, ekonomik büyüme, istihdam artışı, kültürel korunma ve sosyal gelişim gibi farklı boyutlarda ele alınabilmektedir. Bu rol, yerel ekonomilerin güçlendirilmesi ve toplumsal refahın artırılması açısından büyük önem taşır.

Turizm, yerel ekonomilerin büyümesine ve gelir artışına önemli katkılar sağlamaktadır. Turizm faaliyetleri, ziyaretçilerin harcamaları yoluyla doğrudan ekonomik kazanç yaratır ve bu kazanç, yerel toplulukların refahını artırmaktadır. Ayrıca, turizm sektörü, yan sektörler üzerinde de olumlu etkiler yaratarak ekonomik büyümeyi destekler. Konaklama, yeme-içme, ulaşım ve eğlence gibi yan sektörler, turizm faaliyetlerinden doğrudan fayda sağlamaktadır (Dwyer, Forsyth, & Dwyer, 2020).

Turizmin yerel ekonomilere katkısı, yalnızca ekonomik büyüme ile sınırlı değildir. Turizm, yerel işletmelerin gelişimine ve rekabet gücünün artırılmasına da olanak tanır. Yerel işletmeler, turistlere yönelik ürün ve hizmetler sunarak pazarda yer edinir ve büyür. Bu durum, yerel ekonominin çeşitlenmesine ve ekonomik bağımsızlığın güçlenmesine katkıda bulunmaktadır (Hall & Page, 2014).

Turizm sektörü, istihdam olanaklarının artırılması açısından önemli bir rol oynar. Turizm faaliyetleri, farklı niteliklerde iş fırsatları sunarak yerel iş gücünün istihdam edilmesine olanak tanır. Bu durum, özellikle gelişmekte olan bölgelerde işsizliğin azaltılmasına ve sosyal istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır (Sharpley, 2009).

Turizm sektörü, kadınlar ve gençler için de istihdam fırsatları sunarak toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlamaktadır. Kadınlar, turizm sektöründe farklı iş kollarında aktif olarak yer alabilmektedir ve ekonomik bağımsızlıklarını güçlendirebilmektedir. Ayrıca, gençler için turizm sektörü, beceri geliştirme ve kariyer fırsatları sağlamaktadır. Bu durum, genç işsizliğin azaltılmasına ve gençlerin topluma daha etkin katılımına olanak tanır (UNWTO, 2019).

Turizm, yerel kültürlerin korunmasına ve tanıtılmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Turizm faaliyetleri, yerel kültürlerin ve geleneklerin turistlere aktarılmasına ve bu kültürel değerlerin tanıtılmasına olanak tanır. Bu süreç, yerel toplulukların kültürel kimliklerini korumalarına ve kültürel miraslarını sürdürülebilir bir şekilde kullanmalarına yardımcı olur (Richards, 2007).

Kültürel turizm, yerel kültürlerin tanıtılması ve korunmasına katkıda bulunurken, aynı zamanda kültürel çeşitliliği teşvik etmektedir. Turistler, farklı kültürleri deneyimleyerek yerel topluluklarla etkileşimde bulunmaktadır ve bu süreç, karşılıklı anlayışın ve hoşgörünün gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, kültürel

turizm, yerel sanat ve zanaat gibi kültürel faaliyetlerin canlanmasına ve ekonomik olarak değer kazanmasına olanak tanır (Smith & Richards, 2013).

Turizm, sosyal gelişim ve toplumsal katılım açısından da önemli bir rol oynar. Turizm faaliyetleri, yerel toplulukların sosyal yapısını güçlendirmektedir ve toplumsal bütünleşmeyi teşvik etmektedir. Turizm, farklı kültürlerden gelen bireylerin etkileşimde bulunmasına olanak tanır ve bu durum, toplumsal uyumun ve hoşgörünün gelişmesine katkı sağlamaktadır (Hall, 2008).

Turizm, yerel toplulukların ekonomik ve sosyal yaşamlarına aktif katılımını teşvik etmektedir. Yerel halk, turizm faaliyetlerine katılarak ekonomik kazanç elde eder ve toplumsal yaşamın bir parçası haline gelir. Bu süreç, yerel toplulukların kendi kalkınma süreçlerine etkin katılımını ve kendi geleceklerini şekillendirmelerini sağlamaktadır (Sharpley & Telfer, 2015).

Turizm, çevresel sürdürülebilirlik ve doğal kaynakların korunması açısından da önemli bir rol oynar. Turizm faaliyetleri, doğal alanların korunmasını ve sürdürülebilir kullanılmasını teşvik etmektedir. Eko-turizm ve doğa turizmi gibi sürdürülebilir turizm türleri, çevresel koruma politikalarının uygulanmasına ve doğal kaynakların korunmasına katkıda bulunmaktadır (Bramwell & Lane, 2012).

Turizm, doğal alanların korunması için ekonomik teşvikler sağlayarak, yerel toplulukların çevresel koruma çabalarına katılımını teşvik etmektedir. Turizm gelirleri, doğal alanların korunması ve yönetilmesi için finansman sağlamaktadır ve bu durum, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, turizm, çevresel farkındalığı artırarak, turistlerin ve yerel halkın çevreye duyarlılığını geliştirmektedir (Buckley, 2012).

Turizm, yerel kalkınmanın önemli bir unsuru olarak ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarda yerel topluluklara önemli katkılar sağlamaktadır. Turizmin yerel kalkınmadaki rolü, ekonomik büyüme, istihdam artışı, kültürel korunma ve sosyal gelişim gibi farklı boyutlarda kendini göstermektedir. Bu bağlamda, turizm ve yerel kalkınma arasındaki ilişki, sürdürülebilir kalkınma stratejileri kapsamında ele alınmalı ve yerel toplulukların ihtiyaçlarına uygun olarak planlanmalıdır.

Turizmin yerel kalkınmaya katkıları, yerel toplulukların aktif katılımı, sürdürülebilir turizm politikalarının uygulanması ve yerel kaynakların etkin bir

şekilde kullanılması ile artırılabilir. Bu süreç, yerel ekonomilerin güçlenmesine, toplumsal refahın artmasına ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.



2. TURİZMİN TANIMI, TÜRLERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Turizmin Tanımı

Turizm, insanların belirli bir süre boyunca alışıldık yaşam alanlarından uzaklaşarak farklı yerlerde seyahat etmeleri ve bu süreçte çeşitli deneyimler yaşamalarıdır. Bu faaliyet, dinlenme, keşif, macera, kültürel etkileşim gibi farklı amaçlarla gerçekleştirilebilir. Turizm, aynı zamanda ziyaret edilen yerlerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını da etkileyen önemli bir sektördür. Böylece, turizm hem bireylerin yeni yerler görme arzusunu karşılayarak kişisel gelişimlerine katkıda bulunur, hem de yerel topluluklara ekonomik fayda sağlar:

Turizm, insanların farklı bölgelere seyahat etme, tatil yapma, dinlenme, eğlenme ve yeni deneyimler yaşama amacıyla gerçekleştirdikleri faaliyetleri kapsayan bir sektördür. Turizm, kültürel, tarihi, doğal ve tesislerin özelliklerini içeren kapsamlı yapılan ziyaretleri içermektedir. Bu ziyaretler genellikle belirli bir süre içinde kalacakları konaklama, ulaşım, yeme-içme gibi konaklamalarını karşılamalarını gerektirebilmektedir. Turizm sektörü dünya genelinde önemli bir ekonomik faaliyettir ve birçok ülkede milli gelir katkısı sağlamaktadır (Küçük M. A., 2010, s. 80-100).

“Turizmin ilk tanımı 1905 yılında Guyer-Feuler tarafından yapılmıştır. Guyer-Feuler, turizmi artan hava değişimi ve dinlenme ihtiyacının yanı sıra doğa ile sanatın sunduğu göz alıcı güzellikleri keşfetme arzusuna dayandırmıştır. Doğanın insanlara mutluluk getirdiğine dair inanç, bu tanımın temelini oluşturur. ” Özellikle ticaret ve sanayinin gelişimi ile ulaşım araçlarının mükemmelleşmesi sayesinde, uluslar ve toplumlar arasındaki yakınlaşmanın sağlandığı ‘modern bir fenomen’ olarak görülmektedir. (Metin, Ummuhan, & Ozan, 2008, s. 143-155)

“Turizm ”Latince” “Tornus” kelimesinden gelmektedir. Anlamı ”dönme hareketi” dir. İngilizce “tour” ve “touring” (Turing) de bu kelimden türemiştir. “Tour” dairesel bir hareketi; bazı yörelere iş ve eğlence amaçlı yapılan ziyaretleri yer değiştirmeyi ifade eder” (Ünlüöner, Tayfun, & Kılıçlar, Turizm Ekonomisi, 2007).

Sümerler döneminden günümüze kadar varlığını sürdüren turizm, "bacasız fabrika" olarak adlandırılmaktadır. Tarih boyunca farklı yerlerin ticari nedenlerle

ziyaret edilmesi, turizmin erken aşamaları arasında sayılabilir. Ayrıca, maddi kazanç elde etmek amacıyla gerçekleştirilen ticari, dini ve kültürel seyahatler de bu alanın gelişimine katkıda bulunmuştur. Bugün turizm, birçok ülkenin önemli gelir kaynaklarından biri haline gelmiş; bu alanda önemli yatırımlar yapılmış, istihdam imkânları yaratılmış ve etkin pazarlama stratejileri uygulanmıştır. Bu sektör, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda kapsamlı bir etki yaratmakta ve toplumlardaki önemli yararları desteklemektedir. (Yıldız & Kalağan, 2008, s. 42-44).

Dünya Turizm Örgütü tarafından ise (WTO) şöyle tanımlanmıştır:

Turizm; gelir elde etmemek ve sürekli kalmamak şartı ile bireylerin geçici süre konaklaması adına yapılan eylemlerin tümüne denir (Usta, 2009).

Turizm, yalnızca ekonomik perspektifle ele alındığında, başka ülkelerden, şehirlerden veya bölgelerden gelen yabancıların geçici olarak bulundukları süre boyunca gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetlerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, aynı zamanda olayın sosyal ve ekonomik boyutlarına da atıfta bulunmaktadır.

Turizm; konaklama, orada yeme-içme hizmetleri, tur rehberlik hizmetleri gibi çeşitli alt sektörlerle de iş imkânları oluşur. Turizmin temel koşulları arasında insanların dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte kültürel alışverişte bulunmak da önemli bir yeri vardır. Yeni kültürler tanıma fırsatı kullanarak insanların yaşam kalitesini arttırması, toplumsal bağların güçlenmesi ve kamu hizmetlerinin kalitesinin artmasıdır. Turizmin artı ve sosyal etkileri de beraberinde getirebilmektedir (Bağdat, 2007).

Doğal alanlarda yapılan turistik hizmetlerin doğaya zarar vermemesi için sürdürülebilir turizm anlayışının yaygınlaşması son derece önemlidir. Bu bakımdan turizm; Geziye açık, yeni bölgelerin tanınmasını sağlayan ve insanların bu anlamdaki ihtiyaçlarını karşılayan ve de bu sayede ekonomik gelişmeye katkıda bulunan önemli bir sektördür (Kervankıran & Eryılmaz, 2017).

2.2. Turizmin Türleri

- Kültür Turizmi
- Eko Turizm
- Kırsal Turizm
- Macera Turizmi

- Sağlıklı Yaşam Turizmi
- Medikal Turizmi
- İş Turizmi
- Gastronomi Turizmi
- Kıyı Turizmi
- Kruvaziyer Turizmi
- Kış Turizmi
- Eğitim Turizmi
- Spor Turizmi
- İnanç Turizmi
- Jeoturizm

2.3. Turizmin Tarihçesi

Orta Çağ'da turizm, yalnızca bir ulaşım olayı olarak algılanmaktaydı. Zamanla, ticari ve mesleki seyahatler de turizm kapsamına alınmaya başlandı. Hunziker ve Krapf, 1941 yılında turizmi bilimsel bir bakış açısıyla ele alarak geçici yer değiştirme, seyahat ve konaklama gibi unsurları içeren tanımlar geliştirdiler. "Turizm" terimi ise ilk kez 21. yüzyılda bazı İngilizlerin Avrupa'ya yaptıkları yolculuklar için kullanılmaya başlanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında bu etkinlik dünya genelinde yaygınlaştınca turizm kelimesi günlük dilde sıkça yer almaya başladı. Turizm, insanların eğlenmek, görmek veya yeni yerler tanımak amacıyla farklı bölgelere seyahat etme isteğiyle tarihin derinliklerinden beri var olan bir aktivitedir; insanlar geçmişten günümüze çeşitli kültürleri, doğal güzellikleri ve tarihi alanları keşfetmek için yolculuk yapmışlardır (İskender, 2019, s. 50-59).

Antik dönemlerde, özellikle Roma İmparatorluğu döneminde insanların termal sularının olduğu bölgelere tedavi amacıyla seyahat ettikleri görölmekteydi. Orta çağda din turizmi önem kazandı. Hristiyanlar Kudüs'e hac yapmak için uzun yolculuklar yapıyorlardı. Bu dönemde Avrupa'daki kaleleri, katedralleri ve diğer önemli yapıları görmek amacıyla da seyahatler topluluğu. 16.yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa'daki soyluların eğitim amaçlı seyahatleri başladı (www.van.gov.tr/tarihce, 2024). Özellikle Batı Avrupa ülkelerinde genç soylular

Grand Tour'un yanında bir gezi topluluğuna katılımına katılıyorlar ve bu sayede kültür ve sanata yönelik izleme artırma imkânına sahip oluyorlardı.19.yüzyıl ile birlikte teknolojiye gelişmeler (Demiryollarının yaygınlaşması, gemilerin sürekli seferlere başlaması) ulaşımın kolaylaşmasını sağladı. Bu dönemdeki büyüme arasındaki turistik hareketlilik artırılmış ve daha çok kitlesel turizmi şeklinde gerçekleştirildi.

20.yüzyıl ile birlikte yaygınlaşan uluslararası turizm daha da gelişti. Tatil köyleri, bulunan, mevcut otel gibi tesislerin inşası hızlandı. Günümüzde ise teknolojinin ilerlemesiyle internet üzerinden uçak bileti almak veya otel yapmak gibi işlemler kolaylaştığı için bireysel turist sayıları arttı (Aziz, 2015, s. 28-46).

Kültür turizmi, doğa turizmi veya macera turizmi gibi çeşitli alt seçeneklerin ortaya çıkması turizmin, daha özelleştirilmiş deneyimlere sahip ve var olan talebin arttığını gösterir olmuştur. Bu bakımdan; Turizmin tarih boyunca sürekli yaşam biçimleri olsa da temel motivasyonları hep aynı kalır: keşfetme isteği, dinlenmeyi karşılama isteği ve yeni deneyimler yaşama isteği olarak kabul edilmektedir (Küçük, 2013, s. 80-100).

2.4. Turizmin Tarihsel Gelişimi

Turizm, insanların birbirinden farklı yerleri eğlenmek, görmek, tanımak gibi amaçlarla seyahat etme ve gezi yapma arzusuyla binlerce yıldır var olan bir faaliyettir:

İnsanların tarih boyunca farklı kültürleri, doğal güzellikleri ve tarihi mekânları görmek için seyahat ettikleri görülür. Antik dönemlerde, özellikle Roma İmparatorluğu döneminde insanların termal sularının olduğu bölgelere tedavi amacıyla seyahat ettikleri görülmekteydi (Samırkaş, Bahar, & Tuncer, 2013).

Orta çağda din turizmi önem kazandı. Hristiyanlar Kudüs'e hac yapmak için uzun yolculuklar yapıyorlardı. Bu dönemde Avrupa'daki kaleleri, katedralleri ve diğer önemli yapıları görmek amacıyla da 16.yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa'daki soyluların eğitim amaçlı seyahatleri başladı. Özellikle Batı Avrupa ülkelerinde genç soylular Grand Tour'un yanında bir gezi topluluğuna katılımına katılıyorlar ve bu sayede kültür ve sanata yönelik izleme artırma imkânına sahip oluyorlardı (Usta, 2009).

Günümüzde ise teknolojinin ilerlemesiyle internet üzerinden uçak bileti almak veya otel yapmak gibi işlemler kolaylaştığı için bireysel turist sayıları arttı. Kültür turizmi, doğa turizmi veya macera turizmi gibi çeşitli alt seçeneklerin ortaya çıkması turizmin, daha özelleştirilmiş deneyimlere sahip ve var olan talebin arttığını gösterir olmuştur. Bu bakımdan; turizmin tarih boyunca sürekli yaşam biçimleri olsa da temel motivasyonları hep aynı kalır: keşfetme isteği, dinlenmeyi karşılama isteği ve yeni deneyimler yaşama isteği olarak kabul edilmektedir (Küçük, 2013, s. 80-100).

2.5. Dünya’da Turizm

Dünya genelinde turizm, 1950’ler sonrasında ekonomik ve sosyal bir sektör olarak artan ve gelişen bir sektör olmuştur:

İnsanlar ilkçağlardan itibaren gezip görmek, sağlık bulmak ve dini inanç ve ibadetleri için farklı etkinliklere katılım sağlamışlardır ((Karataş & Babür, 2013, s. 15-24).

Toplumların zenginleşmesi, medeniyetlerin gelişmiş olması ile beraber insanların yoğun iş temposundan kaynaklı, kişilerin boş zamanlarını, izin dönemlerini tatil yaparak değerlendirme isteği; Dünya turizminin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır (Ünlüönen, Tayfun, & Kılıçlar, 2007).

Turizm, ülkelerin ekonomilerine katkı sağlamakta, istihdam yaratmakta ve kültürel alışverişi teşvik etmektedir. Turistler, farklı ülkeleri keşfetmek, yeni kültürleri deneyimlemek ve doğal güzellikleri görmek için seyahat etmektedirler. Dünya üzerindeki tarihi bölgeler, doğal parklar ve plajlar turistlerin ilgi odağıdır. Örneğin; Paris'teki Eyfel Kulesi, Roma'daki Colosseum veya Maldivler'deki beyaz kumsallar gibi yerler turist akınına uğramaktadır. Turizm ayrıca birçok ülke için önemli bir gelir kaynağıdır. Turistlerin harcamalarıyla otellerde konaklama işletmeleri, restoranlar ve diğer hizmet sağlayıcıları gelir elde etmektedir. Bu nedenle birçok ülke turizmi teşvik etmek için çeşitli kampanyalar düzenlemekte ve turistik bölgelerini tanıtmaktadır. Ancak turizmin olumsuz etkileri de bulunmaktadır (Köksal & Karabulut, 2019, s. 83-104). Turistik alanlarda artan insan yoğunluğu çevresel sorunlara yol açabilir örneğin; çöp artışı veya doğal alanların tahribatına neden olabilmektedir. Ayrıca Turizm Acentesi Temsilcilerinin

kültürüne olan etkisi de tartışmalıdır. Bu nedenle sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenmesi önemlidir. Yerel toplulukların katılımının sağlanması, çevrenin korunması ve yerel ekonominin desteklenmesi sürdürülebilir bir turistik sektörün oluşmasına yardımcı olacaktır (Bağdat, 2007).

Bu bakımdan dünya genelindeki turizm sektörü büyük oranda gelişmiştir ve sürekli büyümeye devam etmektedir. Ülkeler arası insan alışverişini artırarak kültürleri paylaştığı gibi ekonomilere de katkısı vardır. Ancak dikkat edilmesi gereken noktalar da mevcuttur ki bunların başında ise sürdürülebilirlik gelmektedir.

2.6. Türkiye’de Turizm

Türkiye, zengin tarihi ve kültürel mirası, göz alıcı doğal güzellikleri ve farklı turistik bölgeleriyle dünya çapında önemli bir turizm merkezi konumundadır. Türkiye’nin her bölgesinde farklı turistik cazibe merkezleri bulunmaktadır:

İstanbul, Türkiye'nin en popüler turistik destinasyonlarından biridir. İstanbul'da Ayasofya, Topkapı Sarayı, Sultanahmet Camii gibi Osmanlı dönemi eserleri ile Kapalıçarşı gibi tarihi çarşılar ve yer alan Bodrum Antik Tiyatrosu veya Diyarbakır Surları ve daha pek çok Boğaz'da yapılan tekne turları gibi aktiviteler durmak tarafından tercih edilmektedir. Kapadokya, peri bacalarıyla ünlü olan bu bölgedeki yer alan yer altı şehirleri ve tarihi kiliseler gezilebilmektedir. Pamukkale ise traverten teraslarıyla ünlüdür ve antik Hierapolis kenti de burada bulunmaktadır. Antalya, Muğla (Bodrum, Marmaris, Fethiye), İzmir (Çeşme, Alaçatı), Ayvalık gibi sahil bölgeleri güzel plajları ile tatilciler için tercih edilen destinasyonlardır. Ayrıca Kaş ve Kalkan gibi dalış merkezleri de popülerdir. Ankara’da Anıtkabir ziyaret edilebilirken; Bursa'da Uludağ'da kano yapmak için idealdir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Rize (Ayder Yaylası) ve Trabzon (Uzungöl) doğal güzelliğe sahip bölgedir (Soyak, 2014, s. 1-18).

Türkiye aynı zamanda termal turizmiyle de ünlüdür. Afyonkarahisar'daki termal bulunan veya Denizli'deki Pamukkale travertenlerine yakın termal tesisler ideal seçimler olmaktadır. Bodrum Yarımadası'nda kaleleri, denizleri, gölleri, dağları ve de önemli tarihi mekânları da Turistler tarafından ziyaret edilen diğer yerler arasında yer almaktadır (Çoban & Özcan, 2013, s. 243-261).

2.7. İnanç Turizminin Tanımı, Önemi Ve Tarihçesi

2.7.1. İnanç Turizmi

İnanç turizmi, bireylerin dini inançlarına yönelik veya gezip görme amaçlarıyla belirli kutsal mekânları ziyaret etmeleri üzerine odaklanan bir turizm türüdür. Bu tür turizm, hem inançlarını derinleştirmek isteyenler için bir deneyim sunar hem de ziyaret edilen yerlerin kültürel ve tarihsel değerlerini öne çıkararak yerel ekonomilere katkıda bulunur. Örneğin, hac ziyaretleri veya önemli dini festivaller sırasında gerçekleşen kalabalıklar, bu alandaki turizmin ne denli etkili olduğunu göstermektedir:

Literatürde "inanç" kelimesi, bir düşünceye derin bir bağlılık, içtenlik ve güvenle kabul etme anlamını taşımaktadır. İnsanların dini inançlarını ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla belirli önemli merkezleri ziyaret etmeleri, "inanç turizmi" kavramı altında değerlendirilmektedir. Bu tür ziyaretler, turizm olgusu içerisinde önemli bir yer tutmaktadır (Tuba, 2012).

İnanç turizmi, önemli bir ekonomik potansiyel taşımakta ve birçok ülke için kayda değer bir gelir kaynağı oluşturabilmektedir. Bu tür turizm faaliyetleri, zengin hediyelik eşya satıcıları gibi çeşitli hizmet sektörlerinin de gelişmesine olanak tanımaktadır. İnanç turizmi, kültür turizminin bir dalı olarak değerlendirilebilse de, "ibadet amacıyla" yapılan ziyaretler nedeniyle diğer turizm türlerinden ayrılmaktadır (Demircan & Çeken, 2022, s. 75-92).

İnanç turizmi, insanların belirli aralıklarla, sürekli olarak yaşadıkları yerlerin dışına çıkarak dini ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla inanç merkezlerini ziyaret etmeleri biçiminde tanımlanabilir. Bu tür geziler, hem manevi tatmin hem de iç huzuru bulma arayışında olan bireylerin katıldığı turizm faaliyetlerinin toplamını ifade eder. Kısacası, inanç turizmi; kutsal mekânları ziyaret ederek ruhsal bir deneyim arayanların gerçekleştirdiği seyahatleri kapsamaktadır (Meriç & Erten, 2020, s. 420-440).

2.7.1.1. İnanç Turizminin Tarihsel Gelişimi

İnanç turizmi, dinî ve dini nitelik taşıyan yerlerin ziyaret edilmesi ve bu yerlere seyahat etme amacıyla gerçekleştirilen turist faaliyetler bütünüdür:

İnanç turizmi, tarihsel olarak çok eski zamanlardan beri var olan bir fenomendir. İnsanlar binlerce yıldır dini inançlarına bağlı olarak kutsal kabul ettikleri yerlere ziyaretler gerçekleştirmişlerdir (Bandeoğlu, 2015, s. 155-168) .

İnanç turizminin tarihsel gelişimi oldukça çeşitlidir ve farklı dinlere mensup insanların kutsal saydıkları mekânları ziyaret etme eğilimleriyle ilişkilidir. Antik Dönem: Antik Mısır, Yunan ve Roma dönemlerinde insanlar tanrıları onurlandırmak ve onlara adak sunmak amacıyla tapınaklara ve kutsal alanlara ziyaretler gerçekleştirirdi. Örneğin, antik Mısır'da Nil Nehri'ne gerçekleştirilen tapınak ziyaretleri, güneş tanrısı Ra'ya olan inancı yansıtıyordu. Orta Çağ: Hristiyanlık, İslam ve Yahudilik gibi monoteist dinlerin yayılmasıyla birlikte inanç turizmi önem kazandı. Hristiyanlar Kudüs, Roma ve Santiago de Compostela gibi kutsal şehirleri ziyaret ederken, Müslümanlar Mekke, Medine ve Kudüs'e hac veya umre amacıyla seyahat ediyorlardı. Ayrıca Yahudi cemaati de Kudüs'teki Batı Duvar'ın bulunduğu bölgeye ziyaretler gerçekleştirerek dua etmekteydi. Modern Dönem: Endüstri devrimiyle birlikte ulaşım imkânlarının gelişmesi ve turizm sektörünün büyümesiyle inanç turizminde büyük dönüşüm yaşandı (Yıldız & Kalağan, 2008, s. 42-44).

Özellikle 19. yüzyılın sonlarından itibaren hac yolculukları daha kolay hale geldi ve bu dönemde dünya çapında hac organizasyonları başladı. Aynı zamanda diğer dinlerden olan insanlar da farklı ülkelerdeki kutsal mekânları keşfetme fikriyle seyahat ettiler. Bugün ise modern teknolojinin sağladığı kolaylıklar sayesinde inanç turizmi daha da popüler hale gelmiştir (Doğan K. M., 2004, s. 23-36).

İnsanlar dünyadaki farklı dinî yerleri ziyaret edip keşfedebilirken aynı zamanda bu tür gezilerden bilgi alabilmektedir. İnanç turizminin tarihsel gelişimi çok çeşitli kültürleri etkilemiştir ve günümüzde hala büyük bir ekonomik sektör olarak faaliyet göstermektedir. İnsanların dini inanışlarına bağlı olarak yapacakları yolculuk planlamalarında kendilerine en uygun rotalarını belirleyip deneyimlemelerini sağlamaktadır (Kayıklık, 2005, s. 133-135).

2.7.2. Dünya’da İnanç Turizmi

Dünya genelinde inanç turizmi, farklı dinlerin ve inanç sistemlerinin kutsal kabul ettiği yerleri ziyareti teşvik ederek hem manevi bir yolculuk sunmakta hem de yerel kültürlerin tanıtımına yardımcı olmaktadır:

Dünya genelinde inanç turizmi, birçok farklı dinin kutsal mekânlarını ve dini merkezlerini ziyaret etmek amacıyla gerçekleştirilen turistik faaliyetleri ifade etmektedir. İnanç turizmi, insanların dini değerlere, ibadet yerlerine ve kültürel mirasa olan ilgisinden kaynaklanır. Bu tür turizm faaliyetleri genellikle tarihi kiliseler, tapınaklar, camiler, sinagoglar ve diğer dini yapıları içermektedir (Şahiner, 2023). Dünya çapında en popüler inanç turizmi destinasyonları arasında şunlar bulunmaktadır:

- 1. Mekke ve Medine (Suudi Arabistan):** İslam'ın en kutsal şehirleri olan Mekke ve Medine, her yıl milyonlarca Müslüman hacı adayı tarafından ziyaret edilir.
- 2. Vatikan Şehri (İtalya):** Katolik inancının merkezi olan Vatikan Şehri, Aziz Petrus Bazilikası ve Papa'nın ikametgâhı olarak bilinir.
- 3. Kudüs (İsrail):** Hristiyanlık için kutsal olan Kudüs'te yer alan Kubbet-üs Sahra Camii, vaftiz yeri ve Golgota Tepesi gibi önemli dini mekânları içermektedir.
- 4. Varanasi (Hindistan):** Hindu inancına göre en kutsal şehirdir. Ganj Nehri boyunca yer alan Varanasi'de ritüeller gerçekleştirilir ve ölümler yakılır.
- 5. Lumbini (Nepal):** Budist inancına göre Buda'nın doğduğu yerdir. Lumbini'deki Maya Tapınağı bu önemli dini mekânı barındırır.
- 6. Santiago de Compostela (İspanya):** Hristiyanlıkta önemli bir hac yolu olarak kabul edilen Camino de Santiago rotası burada son bulur.
- 7. Bodh Gaya (Hindistan):** Budistler için büyük bir öneme sahip olan Bodh Gaya'da Buda'nın aydınlandığı söylenen ağaç altında tapınak bulunmaktadır.
- 8. Yeni Delhi (Hindistan):** Hindular için çok özel anlam ifade eden Swaminarayan Akshardham Mandiri dünyaca ünlüdür. Bu sadece bazı örnekler olup dünyada daha pek çok inanç turizmi destinasyonu vardır (apleni, Vallabh, & Henama, 2017, s. 1-14).

2.7.3. Türkiye’de İnanç Turizmi

Dünya üzerindeki inanç turizmi, insanların ruhsal deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla kutsal mekanları ve ritüel alanlarını ziyaret etmelerini sağlayarak, hem dini bağları güçlendirmekte hem de ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Ülkemizde bu anlamda zengin kaynaklara sahiptir. Her ilinde bulunan ayrı ayrı turizm güzellikleriyle turistler açısından daha cazip bir hal almıştır:

Türkiye, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle inanç turizmi açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Ülkede farklı dinlere ait birçok kutsal mekân bulunmaktadır ve bu mekânlar yıl boyunca binlerce turist tarafından ziyaret edilmektedir. Türkiye'deki inanç turizminin en önemli merkezlerinden biri İstanbul'dur. Şehirde yer alan Ayasofya, Sultanahmet Camii, Süleymaniye Camii gibi önemli dini yapılar hem Müslümanların hem de diğer dinlere mensup olanların ilgisini çekmektedir (Kayıklık, 2005, s. 133-135).

Ayrıca Hristiyanlıkla ilgili tarihi mekânlar da İstanbul'da bulunmaktadır. Örneğin; Kariye Müzesi (eski adıyla Kariye Kilisesi), Bulgar Kilisesi vb. Diğer bir önemli inanç turizmi merkezi ise Kapadokya'dır. Kapadokya bölgesinde yer alan peri bacalarıyla ünlü göreme Açık Hava Müzesi, tarih boyunca önemli bir manastır merkezi olan Zelve Vadisi gibi yerler ziyaret edilebilmektedir (Metin, Ummuhan, & Ozan, 2008, s. 143-155)

Türkiye'nin diğer bölgelerinde de dini nitelik taşıyan pek çok mekân bulunmaktadır. Antalya'da St. Nicholas Kilisesi ve Demre Antik Kenti, İzmir'de Efes Antik Kenti ve Meryem Ana Evi bunlardan sadece bazılarıdır. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Şanlıurfa şehri, Hz. İbrahim'in doğduğuna inanılan Rızvaniye Camii ile Hz. Eyüp Peygamber'in kabrinin olduğu Eyüp Sultan Türbesine ev sahipliği yapmaktadır. Van ilinde ise Akdamar Kilisesi, Türkiye'nin Van Gölü'nde bulunan ve inanç turizmi açısından önemli bir noktadır. 10. yüzyılda inşa edilen bu Ermeni Apostolik Kilisesi, tarihi ve dini önemi nedeniyle birçok turist tarafından ziyaret edilmektedir. Akdamar Kilisesi, Van Gölü üzerinde Akdamar Adası'nda yer almaktadır. Bu kilise, mimari yapısı ve taş oyma süslemeleriyle dikkat çeker (Karataş & Babür, 2013, s. 15-24)

Bu saydığımız yerler sadece Türkiye'nin bazı örnekleri olup ülkede daha fazla inanç turizmi potansiyeline sahip pek çok destinasyon bulunmaktadır. Türkiye hükümetinin de inanç turizmini destekleyen politikalar geliştirdiği bilinmektedir. Özellikle son yıllarda gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarının yanı sıra tanınma ve tanınırlığı arttırmaya yönelik tanıtım faaliyetleri ile ülkedeki dini yapıları daha fazla kişiye ulaştırma amaçlanmıştır. Bu bakımdan Türkiye, zengin kültürel mirasıyla

inanan herkes için cazip bir destinasyondur ve ülkede her dinden insanın keyifle gezebileceği pek çok kutsal mekân vardır (Demircan & Çeken, 2022, s. 75-92)

2.7.4. Van İlinde İnanç Turizminin Önemi

Van ilindeki inanç turizmi, tarihi ve kültürel zenginlikleri ile birlikte özellikle Akdamar Adası ve Van Kalesi gibi yerlerdeki dini mekânlar aracılığıyla ziyaretçilere ruhsal ve estetik bir deneyim sunmaktadır. Her yıl yapılan organizasyonlarla kilise çok sayıda misafiri ağırlamaktadır:

Tarihi ve kültürel zenginlikleriyle ön plana çıkan Van, aynı zamanda inanç turizmi varlıkları açısından da önemli bir yere sahiptir. Van Gölü ve çevresinde bulunan tarihi yapılar, mitolojik ve efsanevi hikâyelerle ilişkilidir. Bu nedenle pek çok turist, Van'ı ziyaret ederek bu inanç turizmi rotalarını takip etmektedir.

Özellikle Akdamar Adası'nda bulunan 10. yüzyılda yapılmış olan Akdamar Kilisesi, inanç turizminde Van'ın en önemli duraklarından biridir. Bu Kilise Ortodoks Ermeni Kilisesi'nin en nadide örneklerinden biridir ve dini motiflerle bezeli freskleri ile ünlüdür. Özellikle kilisenin dış cephesindeki eşsiz kabartma süslemeler ve freskler büyük ilgi görür. Kilisede yer alan freskler, Hristiyanlık tarihine ait sahneleri betimler. İncil'den alınan hikâyelerin yanı sıra azizleri tasvir eden resimler de bulunmaktadır. Bu nedenle Akdamar Kilisesi, Hristiyan ziyaretçiler için önemli bir kutsal mekân olarak kabul edilmektedir. Devletin desteğiyle restore edilen Akdamar Kilisesi, 2007 yılından itibaren müze olarak kullanılmaktadır. Her yıl mayıs ayında düzenlenen "Akdamar Adası Açık Hava Müzesinde Uluslararası Kültür Sanat Festival" ile kilisede özel etkinlikler düzenlenmektedir. Akdamar Kilisesine ulaşım için feribot seferleri düzenlenmekte ve ziyaret saatleri belirlenmiştir (Gürbüz & Aydın, 2018, s. 539-568).

Ziyaretçiler kiliseyi gezip içerideki freskleri görmekle birlikte doğal güzelliklere sahip olan adada da keyifli vakit geçirebilmektedir. Bu bakımdan Akdamar Kilisesi, Türkiye'deki inanç turizmi potansiyelini arttıran önemli bir noktadır. Tarihi yapıları seven, Ermenistan kültürünü keşfetmek ve ibadetlerini yapmak isteyen turistler için cazip bir destinasyondur. Ayrıca Van kenti, Urartu Krallığı döneminde başkent olarak kullanılan Tuşpa (Van Kalesi) yatırımına ev sahipliği yapmaktadır. Bu kalenin çevresindeki arkeolojik kazılarda pek çok Urartu

eseri bulunmaktadır. Van ili aynı zamanda Nemrut Dağı Milli Parkı'na da ev sahipliği yapmaktadır. Nemrut Dağı üzerindeki Kommagene Krallığı mezarlığının yanında yer alan antik kent kalıntıları da büyük bir ilgi görüyor. Bunların yanında Van Gölü boyunca doğal güzellikler de inanç turistlerinin ilgisini çekmektedir.

Özellikle Ahtamar Adası ve Çavuştepe ören yerleri gibi noktalarda hem maneviyat hem de doğal güzellik açısından ziyaret edilebilecek keyifli deneyimler sunuyor. Bu bakımdan, Van ili inanç turizmi açısından da büyük öneme sahip bir bölgedir. Zengin ve kültürel değişimler, tarihi yapılar ve doğal güzellikleriyle ziyaret edenler muhteşem deneyimler yaşamaktadır (www.van.gov.tr/tarihce, 2024).

2.8. Bölgesel Kalkınmada İnanç Turizminin Önemi

2.8.1. Bölgesel Kalkınma

Bölgesel kalkınma, yerel kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ve sosyal politikaların güçlendirilmesi yoluyla her bir bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel olarak gelişimini desteklemeyi amaçlamaktadır:

Bölgesel kalkınma kavramı; Mevcut durumu daha iyi bir hale getirirken sosyo-ekonomik açıdan da değiştirebilmektir (Tolunay & Akyol, 2006, s. 116-127). Başka bir deyişle kalkınma; “iktisadi, sosyal, siyasal ve kültürel nitelikteki yapılarda gelişme yönünde bir değişimi ve hatta yeni yapıları meydana getirmeyi hedefleyen süreçleri ifade etmektedir” (Özyakışır, 2011, s. 1172-1188).

Bölgesel kalkınma, kalkınma iktisadının gelişmesiyle birlikte 1940'lı yıllardan itibaren önem kazanmaya başlamıştır. İlk olarak Doğu ve Güneydoğu Avrupa arasındaki ekonomik farklılıklar üzerine odaklansa da, günümüzde az gelişmiş ve gelişmekte olan bölgeler için büyük bir değer taşımaktadır. Bu kavram, bölgesel eşitsizliklerin azaltılmasına yönelik çabaları içermekte; ekonomik büyümenin yanı sıra sosyal ve kültürel gelişim ile yoksulluğun azaltılmasını hedeflemektedir (Samırkaş, Bahar, & Tuncer, 2013, s. 99-119).

Bazı stratejiler ise birleştirme: yatırım teşvikleri, işbirliği ağlarının geliştirilmesi ve genişletilmesi, altyapının geliştirilmesi (ulaşım ağı gibi), gelişmişliği destekleyen programlara yönlenebilmektedir. Bölgesel kalkınma, öncelikle bölgenin yapısını göz önünde bulundurarak, katılımcılık ve sürdürülebilirliği öne çıkaran bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu süreç, bölge refahını artırmayı hedefler ve ülke

genelindeki bölgelerin çevresindeki alanlarla ve dünya ile etkileşim içinde gelişimini sağlamayı amaçlar. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ile ekonomik ve sosyal becerilerin harekete geçirilmesine yönelik gerçekleştirilen tüm faaliyetleri kapsayan bir çalışmadır (Üçler, 2016, s. 285-299).

Bölgesel kalkınmanın önemli bir unsuru da yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimlerin faaliyetleriyle planlama sistemleri dâhil olması ve yerelden başlayarak büyümenin sağlanması büyük önem taşır. Bölgelerin gelişme dinamiklerinde farklılıklar meydana gelmesinin temel nedenleri arasında; Doğal kaynakların, demografik yapının ve tarihsel mirasın farklı bölgelerdeki yoğunlaşması, turizm açısından önemli farklılıklar yaratmaktadır. İyi tasarlanmış ve etkili bir turizm politikası sayesinde, tarım ve sanayi alanında yeterli kaynak ve gelişim imkânı bulunmayan, ancak zengin bir turistik potansiyele sahip bölgelerde dengeli bir kalkınma sağlanabilir. Bu durum, turizm sektörünün potansiyelini en üst düzeye çıkararak, yerel ekonomilerin güçlenmesine katkıda bulunacaktır. (Demircan & Çeken, 2022, s. 75-92).

Turizm, özellikle geri kalmış bölgelerde sunduğu sosyo-ekonomik yararlar nedeniyle bu bölgelerin gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır. Bu sektör, yerel ekonomileri canlandırmanın yanı sıra istihdam yaratma ve altyapı geliştirme gibi önemli katkılar da sağlamaktadır. (Toy & Çalışkan, 2016, s. 105-120).

Gelişmekte olan ülkeler, mevcut kaynaklarını etkili bir biçimde değerlendirerek turizm sektörünün kalkınma süreçlerine pozitif katkılar sağlamaktadır. Turizm, kaynakların verimli kullanımını destekleyerek bölgeler arasındaki eşitsizliklerin azaltılmasına ve yerel kalkınmanın güçlenmesine önemli ölçüde yardımcı olmaktadır. (Demircan & Çeken, 2022, s. 75-92).

İktisat politikası aracı olarak kullanılan ve özellikle de kinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, hem gelişmiş hem de az gelişmiş ülkelerde ulusal kalkınma planları oluşturulmaktadır. Bu planlar, ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişimlerini yönlendirmek amacıyla hazırlanmakta, kalkınma hedeflerine ulaşma çabalarına katkı sağlamaktadır. Bu planlar belli başlı makro hedefleri göz önüne alırken; mevcut alanda ekonomik dağılımın sağlanması da mümkündür. Bu dağılım ise tüm ülkeye, bölgelere hatta insanlara eşitçe ulaştığında anlam kazanmaktadır (Toy & Çalışkan, 2016, s. 105-120).

2.8.1.1. Bölgesel Kalkınmada İnanç Turizminin Önemi

Ülkemizdeki inanç turizmi projesinin amacı, üç semavi dinin (İslam, Hristiyanlık ve Musevilik) önemli ziyaret merkezlerinin çevresinde mevcut eksikliklerin, özellikle düzenleme, aydınlatma ve ulaşım konularında iyileştirilmesini sağlamaktır. Ayrıca bu yerlerin tanıtımını yaparak ziyaretçi sayısını artırmak da hedeflenmektedir:

Bölgesel farklılıkların azaltılması ve kalkınmanın desteklenmesi için alternatif turizm faaliyetleri bu süreçte önemli bir araç olarak kullanılmıştır (Yaşar & Aydemir, 2015, s. 488-504).

İnanç turizmi, insanların dini veya manevi nedenlerle ziyaret ettikleri yerleri kapsayan bir turizm türü olarak, birçok bölgenin ekonomik ve sosyal gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu turizm dalı, özellikle zengin kültürel mirasa sahip bölgelerde avantajlar sunmaktadır. İnanç turizminin başlıca avantajlarından biri, yerel ekonomilere sağladığı direkt ve dolaylı olanlardır. Ziyaretçilerin konaklama, yeme-içme ve alışveriş gibi ihtiyaçlarını karşılamaları neticesinde yerel işletmeler canlanmakta; bu durum istihdam olanaklarının artmasına yol açmaktadır (Bayraktutan, 1994).

Ayrıca inanç turizmi ile ilgili etkinlikler düzenlenmesi ve bu etkinliklerin tanıtılması, bölgeye olan ilgiyi artırmakta ve turist akışını teşvik etmektedir. Bölgesel kalkınma açısından inanç turizmi sadece ekonomik faydalarla sınırlı kalmayıp aynı zamanda sosyal entegrasyona da katkıda bulunur. Farklı dinlere mensup bireylerin bir araya geldiği ibadet alanları ve kutsal mekânlar, kültürel etkileşimi artırarak toplumsal barışa zemin hazırlamaktadır. Yerel halkın kendi tarihine sahip çıkması için bir motivasyon kaynağı oluşturan inanç turizmi, aynı zamanda bölge kimliğinin güçlenmesine de yardımcı olmaktadır (Nasibov & Şen, 2017).

Gelen turistlerin farklı bakış açılarıyla o bölgedeki kültürler hakkında bilgi edinmesi ise tüm paydaşlar için katılımcı bir öğrenme sürecini beraberinde getirmektedir. Sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde ele alındığında, inanç turizminin çevresel etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır. Doğal kaynakların korunması amacıyla uygulanan sürdürülebilir stratejiler sayesinde hem gelen ziyaretçiler hem de yerel halk için sağlıklı bir yaşam ortamı oluşturulabilir (Tuba, 2012).

Bu noktada eğitimin rolü büyüktür; yerel yöneticilerden işletmecilere kadar herkesin sürdürülebilir kalkınma konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, inanç turizmi yalnızca ekonomik gelişim değil aynı zamanda toplumların sosyal yapılarının güçlenmesi ve çevresel koruma bilincinin yaygınlaşması açısından da kritik bir öneme sahiptir (Bağdat, 2007).

Bölgelerin tarihi geçmişiyle harmanlanan bu türden bir faaliyet modeli; kalıcı faydalar sağlayarak uzun vadeli kalkınmanın temel taşlarını oluşturabilir. Dolayısıyla inanç turizminden daha fazla yararlanmak adına planlama süreçlerinin dikkatlice ele alınması ve mevcut potansiyelin doğru biçimde değerlendirilebilmesi büyük önem taşımaktadır. Doğal kaynakların korunması ve sağlıklı bir çevrenin oluşturulmasının yanı sıra, bu tür faaliyetlerin gerçekleştirildiği bölgelerdeki yerel halkın turizmden ekonomik olarak yararlanmasını sağlamak amacıyla alternatif turizm ortaya çıkmıştır. Alternatif turizmin bir dalı olan inanç turizmi ise, farklı dinlere mensup bireylerin manevi ihtiyaçlarını gidermek amacıyla inanç merkezlerine yaptıkları seyahatleri kapsayan bir turizm türüdür (Nasibov & Şen, 2017, s. 416-423) .

İnanç turizmi, turistlerin kutsal sayılan yerleri ziyaret etmesi, dini toplantı ve törenlere katılması veya bunları izlemesi, hac gibi görevlerini yerine getirmesi, kutsal ve ünlü mabetleri görmek amacıyla yaptıkları seyahatlerin ve konaklamaların oluşturduğu turizm hareketidir (Usta, 2009) .

Bireylerin dini inançlarını yaşamak amacıyla bulundukları yerden ayrılarak belirli bir süre kutsal mekânları ziyaret etmeleri, bu alanlara yönelik yoğun ziyaretçi akınlarına yol açmıştır. (Albayrak, 2013).

İnanç turizminin kapsamı, türbeler, tapınaklar, sinagoglar, kiliseler, manastırlar ve camiler gibi dini yapılar ile festivaller ve dini kutlama etkinliklerini içermektedir. Bu unsurlar, inanç turizminin önemli bileşenleri olarak değerlendirilmektedir (Kervankıran & Eryılmaz, 2017, s. 276-296).

2.8.1.2. Bölgesel Kalkınmanın Tarihsel Süreci

Bölgesel kalkınmanın yapısal süreci, endüstri devriminin başlangıcına kadar uzanmaktadır. Ancak modern anlamda kalkınma çalışmaları 20. yüzyılda önem kazanmıştır:

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, birçok ülkede ekonomik gelişme ve refah sağlama stratejisi başlar ve bu dönemde, özellikle Avrupa'da savaş sonrası yeniden

yapılanma çabaları ile birlikte sistematik politika ve planlama konularına daha fazla odaklanma söz konusudur (Samırkaş, Bahar, & Tuncer, 2013).

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) kurulmasıyla birlikte strateji kalkınma politikalarının önemi daha da artar. AET, geri kalan bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişimini desteklemek için mali kaynak sağlayarak bölgesel odaklı dağıtımını teşvik etmektedir. 1960'lı yıllarda ise Amerika Birleşik Devletlerinde "bölgecilik" olarak seçilen bölgeler geri yaşadıkları bölgelerin bakımlarına ilişkin politikalara üyelere beslenmesini temsil ediyordu (Demircan & Çeken, 2022, s. 75-92).

Bölgesel kalkınma anlayışının doğmasına sebep olan küreselleşme 1970'li yıllardan bu yana dünya genelinde değişken ve katılımcı politikalar göstererek ilerlemiştir. Son yirmi yıl içinde ise sürdürülebilirlik kuralları için yapılan çalışmalar ile doğal yapının korunması ve yerel toplumların refahının artması üzerine gelişen bilgi çağı ile birlikte bilişim teknolojilerinin çalıştırılmasından dolayı bu alanda yaşanan gelişmelerden yararlanılarak daha dinamik bir şekilde ilerlenmiştir (Berber, 2017).

2.8.1.3. Bölgesel Kalkınma Politikasının Amaçları

Bölgesel ekonomi politikasının temel amacı, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan gelişmiş bölgelerin gelişimini desteklemektir. Bu politikanın hedefleri belirlenmiş olabilir:

1. Ekonomik Büyüme: Bölgesel kalkınma politikalarının en önemli hedeflerinden biri ekonomik büyümeyi sağlamaktır. Geride sağlanan verilerin yeni iş olanakları yaratması, gelirin çoğalması ve sorunların çözümü için ekonomik büyüme hedeflenir.

2. İstihdam Olanakları: Bölgesel kalkınma politikalarıyla kalkınma imkânlarının geliştirilmesi hedeflenir. Yeni yatırımların teşvik edilmesi, girişimciliğin desteklenmesi ve kullanılmasıyla oran sorunu azaltılabilmektedir.

3. Altyapı Geliştirme: Bölgesel kalkınmanın hizmetleri için altyapının geliştirilmesine önem verilir. Ulaşım ağlarının, enerjinin değişebileceği, su değişimi yönetimi gibi odaklanılarak bölgesel yaşamda sürdürülebilirlik hedeflenir.

4. Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi: Geriye dönük kaydedilen verilerin sosyal hizmetlere dağılımı önemli bir amaçtır. Eğitim, sağlık, konut gibi alanlarda daha iyi imkânların varlığıyla toplumun refahının artırılması hedeflenir.

5. Bölgeye Yatırım Çekmek: Bölgeye yatırım çekme ve yerli-yabancı sermayenin bölgedeki faaliyetin teşvik edilmesi de bölgesel kalkınma politikalarının amaçlarındandır. Yeni yatırımlarla ekonomik aktivite artacak ve büyüme olanakları genişleyecektir.

6. Sürdürülebilir Kalkınma: Bölgesel kalkınma politikalarında sürdürülebilirlik de dikkate alınmalıdır. Doğal dayanıklılığın, sıcaklığın etkisinin azaltılması ve yeşil teknolojilerin desteklenmesi ile uzun vadede sürdürülebilir bir büyümenin sağlanması önemlidir. Bütün bu ilişkilerde bölgesel kalkınma politikalarının uygulandığı geri kalmış bölgelerde ekonomiler ve toplumsal yapılar daha genişletilme potansiyeline sahip olurlar (Yanık & Türker, 2012, s. 47).

2.8.1.4. Bölgesel Kalkınmada Turizmin Önemi

Bölgesel kalkınmada turizmin önemi oldukça büyüktür. Turizm, bir bölgedeki ekonomik aktiviteyi artırır, iş olanakları yaratır ve gelir üretimini yükselten bir sektördür. Aşağıdaki listede kalkınmada turizmin detaylandırılmasında bazı faktörler bulunmaktadır:

-İstihdam Yaratma: Turizm sektörü, birçok farklı endüstriyel tesisin istihdam edilmesini sağlamaktadır. Konaklama, yiyecek-içecek hizmetleri, rehberlik ve eğlence gibi alt sektörlerde çalışan insanlar için iş imkânları oluşur. Bu bölgedeki oranların azalmasına yardımcı olur (Dönüş Çiçek, 2012, s. 734-756).

- Gelir Kaynağı: Turistlerin harcamaları, bölgede önemli miktarda gelir getirmektedir. Konaklama tesisleri, hediyelik ürün satıcıları ve ulaşım hizmetleri gibi turistik altyapının yanı sıra el sanatları üretimi ve yerel tarım ürünleri gibi diğer sektörler de ekonomiye katkıda bulunmaktadır.

-Altyapının Geliştirilmesi: Bölgesel kalkınma için gereken altyapının geliştirilmesinde turizm etkili olabilmektedir. Yeni otellerin inşası, ulaşım ağlarının değişebileceği ve doğal uzantıların korunması için yapılan yatırımlar hem daha iyi hizmet sunmak için gerekli hem de bölgenin gelişmesine büyük destek sağlamaktadır.

-Kültürel Değerlerin Korunması: Birçok turistik destinasyon, kültürel mirasa sahiptir ve bu mirasın korunmasına büyük önem verir. Kültürel değerlerin korunmasını sağlayarak hem yerli halkın yaşatılmasına yardım etmektedir hem de bu değerlere ilgi duyan turist sayısını artırarak geliri artırmaktadır (Yaşar & Aydemir, 2015, s. 488-504)

-Bölgenin Tanıtımına Katkı Sağlama: Turizm faaliyetleri ile birlikte bölgesel tanınırlığı artar ve çekiciliği artırılır. Bu da diğer sektörlerle de olumlu etki yapar; Örnek tarım ürünleri veya el sanatları satışlarına talebi artırmaktadır (Toy & Çalışkan, 2016, s. 105-120).

-Çevresel Farkındalık: Sürdürülebilir turizm uygulamalarının benimsenerek doğal büyümenin korunduğu, yapılanmasına yönelik projelerle destek teşvik edinilebilmektedir. Bu doğrultuda organik tarım uygulamalarının yaygınlaştığı turizmin bütün bu etkilerin varlığını gözetken stratejiler belirlenebilirse, ekonomik büyüme açısından bölgesel kalkınma büyük ölçüde tetikleyebilmektedir.

2.8.2. Bölgesel Dengesizlik Kavramı

Bölgesel dengesizlik, bir bölge içinde ekonomik, sosyal veya siyasal açıdan farklılık gösteren durumları ifade etmektedir. Bu dengesizlikler genellikle ülkelerin veya bölgelerin gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklılıklardan kaynaklanır:

Bölgesel dengesizlikler genellikle kalkınma düzeyindeki farklılıklar nedeniyle ortaya çıkar. Gelişmiş bölgelerde daha fazla istihdam ve gelir imkânı bulunurken, geri kalmış bölgelerde ise yetersiz iş imkânları ve düşük gelir seviyeleri görülür (Ersungur, 2016).

Bu dengesizlikler ekonomik büyüme, sanayileşme, altyapı yatırımları gibi faktörlerden kaynaklanabilmektedir. Örneğin, bazı bölgeler doğal kaynaklara sahip olabilirken diğerleri bu avantajlardan yoksundur. Ayrıca yönetim politikalarının da bölgesel dengesizliği etkileyebileceği unutulmamalıdır. Bölgesel dengesizliğin önlenmesi veya azaltılması için çeşitli tedbirler alınabilmektedir. Bunlar arasında eğitim ve sağlık hizmetleri gibi temel hizmetlere erişimi artırma, altyapı projelerini destekleme, teşvik politikalarını uygulama ve bölgedeki potansiyeli kullanacak endüstriyel projelerin geliştirilmesi sayılabilmektedir. Bu tedbirler ile geri kalmış bölgelerdeki yaşam standartlarının iyileştirilmesi amaçlanır ve böylece ülkedeki

bölgesel dengesizliğin azaltılması hedeflenir. Ancak bu süreç uzun vadeli bir çalışmayı gerektirmektedir ve başarısı çeşitli faktörlere bağlıdır (Toy & Çalışkan, 2016, s. 105-120).

2.8.2.1. Bölgesel Dengesizliğin Nedenleri

Bölgesel dengesizlikler, bir ülke veya bölgede ekonomik, sosyal ve siyasi gelişmelerin eşit dağılmamasının sonucunda ortaya çıkan karmaşık bir sorundur. Bu dengesizlikler, toplumların ekonomik kalkınma süreçlerini olumsuz etkileyerek sosyal adaletsizlikleri artırabilmektedir. Bölgesel dengesizliklerin kökenleri çeşitli faktörlere dayanmaktadır ve bu faktörlerin birbirleriyle etkileşimi, dengesizliklerin derinleşmesine neden olmaktadır:

Ekonomik faktörler, bölgesel dengesizliklerin oluşumunda en önemli etkenlerden biridir. Üretim ve istihdam olanaklarının bölgesel dağılımındaki farklılıklar, ekonomik dengesizlikleri tetiklemektedir. Bazı bölgelerde sanayi ve hizmet sektörü yoğunlaşmışken, diğer bölgeler tarım gibi daha az gelir getirici faaliyetlere bağımlı olabilmektedir. Bu durum, ekonomik büyüme hızlarında farklılıklara yol açarak gelir adaletsizliğini artırmaktadır (Üçler, 2016).

Yatırım oranlarındaki farklılıklar da bölgesel dengesizliklere katkıda bulunmaktadır. Gelişmiş bölgeler, daha fazla yatırım çekme eğilimindedir çünkü bu bölgelerdeki altyapı, eğitilmiş iş gücü ve pazar büyüklüğü yatırımcılar için cazip faktörlerdir. Bu durum, geri kalmış bölgelerin daha da geride kalmasına neden olabilmektedir. Ekonomik gelişmişlik düzeyi düşük bölgelerde ise, yatırım eksikliği nedeniyle işsizlik oranları yüksek seviyelerde kalmakta ve bu durum sosyal sorunlara yol açmaktadır (Erdoğan & Eren, 2018).

Doğal kaynakların varlığı veya yokluğu, bölgesel dengesizlikleri etkileyen önemli bir faktördür. Doğal kaynaklar, bir bölgenin ekonomik kalkınma potansiyelini artıran unsurlardan biridir. Maden, petrol, doğal gaz gibi kaynaklara sahip bölgeler, genellikle daha yüksek gelir seviyelerine ve istihdama sahip olurlar. Ancak, doğal kaynakların kötü yönetimi veya adil dağıtılmaması, gelir eşitsizliğini derinleştirebilmektedir ve sosyal huzursuzluklara neden olabilmektedir (Gül & Arslan, 2020).

Doğal kaynaklara sahip olmayan bölgeler ise ekonomik kalkınma açısından daha dezavantajlıdır. Bu bölgeler, ekonomik faaliyetlerini çeşitlendirmekte zorluk

ekebilmektedir ve gelir kaynaklarının sınırlı olması, sosyal refah düzeyini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durum, doğal kaynakların etkin ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesinin önemini ortaya koymaktadır (Kaya, 2019).

Altyapı, bir bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınmasının temel taşlarından biridir. Ulaşım, enerji ve iletişim altyapısı gibi unsurlar, ekonomik faaliyetlerin verimliliğini ve etkinliğini artıran faktörlerdir. Ancak, altyapı eksiklikleri, bir bölgenin gelişimini ciddi şekilde sınırlayabilmektedir. Ulaşım ağlarının yetersiz olduğu bölgelerde, mal ve hizmetlerin pazara ulaşması zorlaşmakta ve bu durum ekonomik aktiviteleri kısıtlamaktadır (Aydın & Demir, 2021).

Enerji altyapısının eksikliği ise sanayi ve diğer enerji yoğun sektörlerin gelişimini engellemektedir. İletişim sistemlerindeki yetersizlikler, bilgi ve teknolojinin yayılmasını sınırlandırarak yenilikçilik ve rekabet gücünü azaltmaktadır. Bu tür altyapı eksiklikleri, bölgesel dengesizliklerin temel nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Korkmaz & Yılmaz, 2017).

Hkmet politikaları, bölgesel dengesizlikler üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Eşişsiz kalkınma politikaları veya belirli bölgelerin önceliklendirilmesi, diğer bölgelerin geri kalmasına yol açabilmektedir. Merkezi hkmetlerin kaynak dağıtımını ve yatırım kararları, bölgeler arasındaki dengesizlikleri azaltabilecek veya artırabilecek güçtedir. Adil ve dengeli bir kalkınma politikası, tüm bölgelerin eşiş fırsatlara sahip olmasını sağlamalıdır (Karaman & Aksoy, 2019).

Ayrıca, yerel yönetimlerin etkinliği ve kapasitesi de bölgesel gelişim üzerinde etkili bir faktördür. Yerel yönetimlerin güçlü ve katılımcı bir şekilde yönetilmesi, yerel kalkınma stratejilerinin başarılı olmasına katkıda bulunabilmektedir. Aksi halde, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki uyumsuzluk, kaynakların etkisiz kullanılmasına ve dengesizliklerin artmasına neden olabilmektedir (Tekin & elik, 2020).

Eğitim ve beceri düzeyi, bölgesel ekonomik gelişmişlikte belirleyici bir rol oynamaktadır. Yüksek eğitim düzeyine sahip bölgeler, daha yetkin iş gücüne ve dolayısıyla daha yüksek katma değerli iş imkânlarına sahip olabilmektedir. Eğitim ve beceri düzeyi düşük olan bölgeler ise nitelikli iş gücü eksikliği nedeniyle ekonomik kalkınmada geri kalabilmektedir. Bu durum, işsizlik oranlarının yüksek olmasına ve beyin gücüne yol açarak dengesizlikleri artırmaktadır (şahin & Yalçın, 2018).

Eğitim politikalarının bölgesel ihtiyaçlara göre şekillendirilmesi, bu dengesizliklerin giderilmesine katkı sağlayabilmektedir. Eğitimde fırsat eşitliği ve yaşam boyu öğrenme programlarının yaygınlaştırılması, bölgesel kalkınmayı destekleyen önemli adımlar arasında yer almaktadır (Öztürk & Arıkan, 2019).

Siyasi nedenler de bölgesel dengesizliklerin oluşumunda etkili bir faktördür. Özellikle iç çatışmalar veya savaş gibi siyasi olaylar, bazı bölgelerin ekonomik ve sosyal olarak geri kalmasına neden olabilmektedir. Bu durum, devlet yatırımlarının azalmasına veya tamamen durmasına yol açarak bölgenin kalkınma potansiyelini olumsuz etkiler (Üçler, 2016).

Ayrıca, serbest piyasa ekonomisinin hakim olduğu ülkelerde, büyük şirketlerin sektörel destekleme önlemleriyle avantajlı hale gelmesi, küçük işletmelerin rekabet edememesine ve kapanmasına yol açabilmektedir. Bu da yerel ekonomik çeşitliliğin azalmasına ve işsizlik oranlarının artmasına neden olabilmektedir (Erdoğan & Eren, 2018). Siyasi istikrarın sağlanması ve kapsayıcı ekonomik politikaların benimsenmesi, bölgesel dengesizliklerin azaltılmasına katkıda bulunabilmektedir.

2.8.2.2. Bölgesel Dengesizliğin Yol Açtığı Değişimler

Bölgesel dengesizlikler, ekonomik fırsatların eşitsiz dağılımı ve sosyal hizmetlerin yetersizliği gibi sorunları beraberinde getirerek, kırılgan toplumların sosyal yapısını ve yaşam standartlarını olumsuz etkileyen dönüşümlere neden olmaktadır:

Bölgesel dengesizlikler, ülkeler içinde ekonomik, sosyal ve demografik göstergelerde farklılıklara yol açarak uzun vadede toplumsal yapıyı etkileyen önemli sorunlara neden olmaktadır. Bu dengesizlikler, kaynakların dağılımının eşit olmaması, gelişmiş ve geri kalmış bölgeler arasındaki farklar ve kamu politikalarının etkisiyle ortaya çıkmıştır (Bayraktutan, 1994).

Bölgesel dengesizlikler, ekonomik büyüme hızlarında, gelir düzeyinde ve istihdam olanaklarında belirgin farklılıklara neden olmaktadır. Gelişmiş bölgeler genellikle daha yüksek üretim kapasitesine ve istihdam imkânlarına sahipken, geri kalmış bölgelerde bu olanaklar oldukça sınırlı kalabilmektedir. Bu durum, bölgeler arası gelir dağılımı eşitsizliğine yol açarak ekonomik kalkınmanın homojen bir şekilde gerçekleşmesini engellemektedir (Yaşar & Aydemir, 2015).

Ekonomik değişimler, sanayi ve hizmet sektörlerinin dağılımında da kendini göstermektedir. Gelişmiş bölgelerde sanayi ve hizmet sektörlerinin yoğunlaşması, bu bölgelerin ekonomik dinamizmini artırmakta, yenilikçilik ve teknolojiye erişimi kolaylaştırmaktadır. Buna karşın, geri kalmış bölgeler tarım gibi düşük katma değerli sektörlere bağımlı kalmakta ve bu durum ekonomik büyüme hızlarını olumsuz etkilemektedir. Bu eşitsizlik, bölgesel politikaların etkili bir şekilde uygulanamaması halinde derinleşmekte ve sosyal huzursuzluklara neden olabilmektedir (Özçağlar, 2003).

Bölgesel dengesizlikler, sosyal göstergelerde de belirgin değişimlere yol açmaktadır. Gelişmiş bölgelerde yaşam standartları daha yüksek olup, sağlık hizmetleri, eğitim olanakları ve sosyal hizmetlere erişim daha kolay ve yaygındır. Bu durum, bireylerin yaşam kalitesini artırmakta ve sosyal refahı desteklemektedir. Buna karşın, geri kalmış bölgelerde bu tür hizmetlere erişim sınırlı olup, eğitim ve sağlık hizmetlerindeki yetersizlikler sosyal gelişimi olumsuz etkilemektedir (Özçağlar, 2003).

Eğitim seviyesi, bölgesel dengesizliklerin en belirgin yansımalarından biridir. Eğitim olanaklarının yetersiz olduğu bölgelerde, bireylerin iş gücü piyasasına katılımı sınırlı kalmakta ve nitelikli iş gücü eksikliği nedeniyle ekonomik kalkınma yavaşlamaktadır. Aynı şekilde, sağlık hizmetlerine erişimin sınırlı olduğu bölgelerde, sağlık sorunları artmakta ve bu durum toplumsal maliyetleri artırmaktadır. Sosyal değişimler, bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi için eğitim ve sağlık politikalarının önemini vurgulamakta ve bu alanda reform ihtiyacını ortaya koymaktadır (Bayraktutan, 1994).

Bölgesel dengesizlikler, demografik değişimlere de yol açarak bazı bölgelerde nüfus kaybına neden olurken, diğer bölgelerde nüfus artışını teşvik edebilmektedir. Ekonomik olanakların ve yaşam standartlarının yüksek olduğu gelişmiş bölgeler, genellikle iç göç alarak nüfus yoğunluğunu artırmaktadır. Bu durum, bu bölgelerin ekonomik ve sosyal dinamizmini desteklerken, altyapı ve hizmet talebini de artırmaktadır (Sevinç & Azgün, 2012).

Öte yandan, geri kalmış bölgeler, ekonomik yetersizlikler ve düşük yaşam standartları nedeniyle göç vermekte ve bu durum demografik yapıyı olumsuz etkilemektedir. Nüfus kaybı, bu bölgelerde iş gücü açığına ve toplumsal yapının

zayıflamasına neden olmaktadır. Ayrıca, genç nüfusun göç etmesi, bu bölgelerde yaşanan bir nüfus yapısının ortaya çıkmasına yol açarak sosyal ve ekonomik sorunları derinleştirmektedir (Doğan & Yıldız, 2007).

Ulaştırma altyapısı, ekonomik kalkınmanın temel unsurlarından biridir ve bölgesel dengesizliklerin azaltılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Gelişmiş bölgelerde ulaşım ağlarının güçlü ve entegre olması, ticaret ve sanayi faaliyetlerini desteklemekte, ekonomik büyümeyi hızlandırmaktadır. Buna karşılık, altyapı eksiklikleri olan bölgelerde ulaşım zorlukları, ekonomik faaliyetleri kısıtlamakta ve bu durum bölgesel eşitsizliklerin derinleşmesine neden olmaktadır (Ersungur, 2016).

Altyapı projelerinin etkin bir şekilde uygulanması, bölgesel kalkınmayı destekleyen önemli bir faktördür. İyi bir lojistik sisteminin kurulması, üretici maliyetlerini düşürmekte ve ürünlerin pazara hızlı bir şekilde ulaşmasını sağlamaktadır. Bu durum, işsizlik oranlarının azalmasına ve ekonomik canlılığın artmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak, altyapı yatırımlarının adil bir şekilde dağıtılmaması, gelişmiş bölgelerin daha fazla yarar sağlamasına neden olarak geri kalmış bölgelerin daha da geride kalmasına yol açabilmektedir (Doğan & Yıldız, 2007).

Bölgesel dengesizlikler, ekonomik, sosyal, demografik ve altyapısal değişimlere yol açarak toplumların gelişim süreçlerini derinden etkilemektedir. Bu değişimler, bölgeler arası eşitsizliklerin artmasına ve toplumsal adaletin zedelenmesine neden olmaktadır. Bölgesel dengesizliklerin giderilmesi için etkili politikaların geliştirilmesi ve uygulanması, toplumsal kalkınma ve refahın artırılması için büyük önem taşımaktadır. Eğitim, sağlık, altyapı ve ekonomik politikaların entegrasyonu, dengesizliklerin azaltılmasına yönelik stratejik adımlar olarak öne çıkmaktadır.

Demiryolu ağının taşımacılık sistemine katkısı önemlidir. Birçok ülkeye coğrafi koşullardan dolayı demiryolu ulaşımının zor olduğu Türkiye'nin doğusunda ve güneydoğusunda yaşayan insanlara demiryolu ulaşımı sağlanamamaktadır. Bu durum bölgedeki sanayi, tarım ve ticaretin gelişimini sınırlayarak bölgesel dengesizliklere yol açmaktadır. Bölgesel dengesizliklerin yol açtığı değişimler, ekonomik büyüme hızlarındaki farklılıkların artması, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin artması, nüfus hareketlerinin değişmesi gibi sonuçları beraberinde

getirebilmektedir. Bu da toplumsal ve ekonomik sorunların derinleşmesine sebep olabilmektedir. Bölgesel dengesizlikleri azaltmak için ise altyapı yatırımları, eğitim imkânlarının geliştirilmesi, iş fırsatlarının yaratılması gibi adımların atılması gerekmektedir (Arslan, 2007, s. 165-174).

2.8.2.3. Bölgesel Dengesizlik Çeşitleri

Bölgesel dengesizlik, bir ülke veya bölge içerisindeki ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıkları ifade eden bir kavramdır:

Bu dengesizlikler, çeşitli nedenlerle ortaya çıkabilmektedir ve ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirmelerini zorlaştırabilmektedir. Bölgesel dengesizlikler, genellikle üç ana başlık altında incelenir: doğal ve coğrafi dengesizlik, ekonomik ve fonksiyonel dengesizlik, sosyal ve kültürel dengesizlik (Pike, Rodríguez-Pose, & Tomaney, 2017).

2.8.2.3.1. Doğal ve Coğrafi Dengesizlik

Doğal ve coğrafi dengesizlik, bir bölgenin doğal kaynakları, iklimi, topografyası ve coğrafi konumuna bağlı olarak gelişen farklılıklardır:

Bu dengesizlik türü, bölgeler arasındaki doğal kaynakların dağılımındaki eşitsizliklerden, coğrafi izolasyondan veya ulaşım ve iletişim altyapısındaki farklılıklardan kaynaklanabilmektedir (Storper, 2013).

Bazı bölgeler, zengin doğal kaynaklara sahipken, diğerleri bu kaynaklardan yoksun olabilmektedir. Örneğin, maden yatakları, petrol rezervleri veya verimli tarım arazilerine sahip bölgeler, bu kaynaklardan ekonomik kazanç elde edebilirken, diğer bölgeler bu avantajlardan mahrum kalabilmektedir. Ayrıca, dağlık veya kırsal alanlar gibi ulaşılması zor bölgeler, ekonomik ve sosyal gelişim açısından dezavantajlı duruma düşebilmektedir. Doğal ve coğrafi dengesizliklerin giderilmesi, altyapı yatırımları ve çevresel sürdürülebilirlik politikaları ile mümkün olabilmektedir (Smith, 2012).

Coğrafi konum, ticaret ve ulaşım açısından da önemli bir faktördür. Limanlara veya önemli ticaret yollarına yakın bölgeler, ekonomik olarak daha hızlı gelişebilirken, izole bölgeler bu tür fırsatlardan yoksun kalabilmektedir. Coğrafi dengesizlikler, uzun vadede ekonomik büyümeyi etkileyebilmektedir ve bölgesel eşitsizliklerin derinleşmesine neden olabilmektedir (Glaeser, 2011).

2.8.2.3.2. Ekonomik ve Fonksiyonel Dengesizlik

Ekonomik ve fonksiyonel dengesizlik, bölgeler arasındaki ekonomik faaliyetlerin yoğunluğu ve çeşitliliği ile ilgilidir. Bu dengesizlik türü, sanayi, hizmetler ve tarım sektörlerinin bölgesel dağılımındaki farklılıklardan kaynaklanabilmektedir:

Bazı bölgeler sanayi ve teknoloji merkezleri olarak öne çıkarken, diğerleri tarım veya düşük katma değerli sektörlerle bağımlı olabilmektedir (Krugman, 1991).

Ekonomik dengesizlikler, yatırım, iş gücü piyasası ve teknolojik yeniliklerin eşitsiz dağılımı sonucunda ortaya çıkar. Sanayi ve hizmet sektörlerinin yoğunlaştığı bölgeler, daha yüksek gelir ve istihdam olanaklarına sahip olabilirken, diğer bölgeler işsizlik ve yoksulluk gibi sorunlarla karşılaşabilmektedir. Fonksiyonel dengesizlikler ise, kamu hizmetleri, eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlerin dağılımındaki eşitsizliklerden kaynaklanır. Bu tür dengesizlikler, yaşam kalitesini etkileyebilmektedir ve toplumsal eşitsizliği artırabilmektedir (Fujita, Krugman, & Venables, 1999).

Ekonomik dengesizliklerin giderilmesi için bölgesel kalkınma politikaları, sanayi teşvikleri ve yatırımların dengeli dağılımı önemlidir. Ayrıca, teknoloji transferi ve yenilikçilik destekleri, ekonomik dengesizliklerin azaltılmasına katkıda bulunabilmektedir (Pike, Rodríguez-Pose, & Tomaney, 2017).

2.8.2.3.3. Sosyal ve Kültürel Dengesizlik

Sosyal ve kültürel dengesizlik, bölgeler arasındaki sosyal göstergeler ve kültürel özelliklerdeki farklılıklardır:

Bu tür dengesizlikler, eğitim, sağlık, yaşam standartları ve toplumsal katılım gibi sosyal faktörlerdeki eşitsizliklerden kaynaklanabilmektedir. Sosyal ve kültürel dengesizlikler, toplumsal huzursuzluklara ve sosyal dışlanmaya yol açabilmektedir (Putnam, 2000).

Eğitim seviyesindeki farklılıklar, bireylerin ekonomik ve sosyal hayata katılımını etkileyebilmektedir. Eğitim olanaklarının yetersiz olduğu bölgelerde, işsizlik oranları daha yüksek olabilmektedir ve bu durum, ekonomik kalkınmayı olumsuz etkileyebilmektedir. Sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikler de, toplumsal dengesizliğin bir başka boyutunu oluşturur. Sağlık hizmetlerinin kalitesi ve erişilebilirliği, bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkiler (Sen, 1999).

Kültürel dengesizlikler ise, bölgeler arasındaki kültürel çeşitlilik ve katılım düzeylerindeki farklılıklardan kaynaklanabilmektedir. Kültürel değerlerin korunması ve toplumsal katılımın artırılması, kültürel dengesizliklerin giderilmesine katkıda bulunabilmektedir. Sosyal ve kültürel dengesizliklerin azaltılması için, sosyal politikaların güçlendirilmesi ve toplumsal katılımın teşvik edilmesi gereklidir (Putnam, 2000).

Bölgesel dengesizlikler, doğal ve coğrafi, ekonomik ve fonksiyonel ile sosyal ve kültürel boyutlarda ortaya çıkabilmektedir. Bu dengesizliklerin giderilmesi, dengeli ve sürdürülebilir bir kalkınma için kritik öneme sahiptir. Bölgesel dengesizliklerin azaltılması, altyapı yatırımları, ekonomik teşvikler ve sosyal politikaların entegrasyonu ile mümkün olabilmektedir. Ayrıca, yerel yönetimlerin ve toplumların kalkınma süreçlerine aktif katılımının teşvik edilmesi, bölgesel eşitsizliklerin giderilmesine katkıda bulunacaktır (Pike, Rodríguez-Pose, & Tomaney, 2017).

2.8.2.4. Bölge ve Planlama İlişkisi

Bir bölgenin planlanması, o bölgedeki kaynakların, altyapının ve ekonomik potansiyelin etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamak için yapılan stratejik bir süreçtir:

Bölgesel planlama, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin dikkate alınarak belirli bir coğrafi alanın gelişimini yönlendirmeyi amaçlar. Planlama süreci, mevcut durum analizi yapmayı, hedefler belirlemeyi ve bu hedeflere ulaşmak için politika ve projeler geliştirmeyi içermektedir (Külahçı, 1993, s. 28-30).

Bölge ve planlama ilişkisi şu şekillerde ortaya çıkar:

1. Kaynakların etkin kullanımı: Bir bölgenin kaynakları (tarım arazileri, su kaynakları, maden rezervleri vb.), iyi bir planlama ile en verimli şekilde kullanılabilir. Bu da bölgenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlamaktadır.

2. Altyapının geliştirilmesi: Planlamada altyapı unsurları (ulaşım ağı, enerji tesisleri vb.) göz önünde bulundurulur. Böylece bölgede yaşayan insanların ulaşım, alışveriş, eğlence gibi imkânlara sahip olması, bir yandan da bölgesel kalkınma açısından da iş imkânları sunmaktadır (Doğan & Yıldız, 2007, s. 147-181).

Bir bölge ekonomik olarak gelişmiş olmasa da turizm yolunda yapılan doğru planlamalarla büyük gelişim ve kalkınma sağlanabilmektedir. 1960'lı yıllarda

İtalya'nın kuzey ve güney bölgeleri arasında oluşan bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi adına sanayileşme politikaları geliştirilmiştir. Başta turizm sektörü açısında çok önemsenmese de sanayileşmenin ekonomiyi canlandırmada önemli rol oynadığı 1970'li yıllarda kendini göstermiş zamanla gelişmenin olumlu sonuçları ortaya çıkmıştır (Doğan & Yıldız, 2007, s. 147-181).

2.8.2.4.1. Bölge Planlaması

Bölge planlaması, bir bölgenin mevcut durumunu analiz ederek gelecekteki kullanımını ve gelişimini düzenleme sürecidir:

Bölge planlaması, coğrafi, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörleri dikkate alır ve bu faktörlerin birleşimiyle bölgenin sürdürülebilir kalkınmasını sağlamaktadır. Bir bölgenin potansiyelini belirlemek için arazi kullanımı, ulaşım ağları, konut ihtiyaçları, ticaret alanları gibi unsurlar göz önünde bulundurulur. Buna ek olarak doğal kaynaklar, su ve enerji tedariki gibi çevresel sürdürülebilirlik de dikkate alınır (Özçağlar, 2003, s. 3-18)

Bölge planlamasının amacı şunları içermektedir:

1. Bireylerin yaşam kalitesini artırmak: Planlama süreciyle insanların yaşadığı bölgede daha iyi hizmetlere erişimi sağlanır. Konut kalitesi iyileştirilerek sosyal yaşam koşulları geliştirilir.

2. Ekonomik kalkınmayı teşvik etmek: Planlama süreciyle işletmelerin yer seçimi kolaylaştırılır ve yeni yatırımların yapılması teşvik edilir. Bu da istihdam olanaklarını artırarak ekonomik büyümeyi sağlamaktadır.

3. Doğal kaynakların korunması: Su kaynaklarından ormanlara kadar doğal varlıklar koruma altına alınarak sürdürülebilirlik sağlanır.

4. Ulaşım sistemlerinin optimize edilmesi: Yolların düzenlenmesi ve toplu taşıma ağının geliştirilmesi ile ulaşım sorunları minimize edilebilmektedir.

5. Çevre dostu stratejiler uygulamak: Sürdürülebilir enerji kaynaklarına geçiş, yeşil alanların korunması ve çevre kirliliğinin azaltılması gibi çevre dostu tedbirlerin alınması sağlanır. Bölge planlaması, merkezi hükümetler, yerel yönetimler, uzmanlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülür Planlama sürecinde kamu katılımı da önemlidir; halkın görüşleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak daha demokratik bir planlama süreci sağlanır. Bölge planlaması sonucunda bir bölgenin gelecekte nasıl gelişeceği belirlenir. Buna göre uygun alanlar tespit edilir ve bu alanlarda yapılaşma,

tarım veya endüstriyel faaliyetler gibi kullanımlar düzenlenir. Bu sayede bölgenin sürdürülebilirliği sağlanırken ekonomik büyümeyi destekleyen bir yapı oluşturulur (Doğan & Yıldız, 2007, s. 147-181).

2.8.2.5. Van İli 2024 Yılı Bölge Planlama Stratejisi

2024 yılı Van ili bölgesel kalkınma planı, ilin ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan gelişmesini hedefleyen bir strateji belgesidir. Bu planın ana odak noktalarından biri inanç turizminin öneminin artırılmasıdır. İnanç turizmi için yapılması gerekenlerden biri, mevcut dini ve tarihi yapıların restorasyonu ve korunmasının sağlanmasıdır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Özellikle Ahtamar Kilisesi gibi önemli yapıların bakımının düzenli olarak yapılması ve turistlere daha iyi bir deneyim sunulabilmesi için gerekli altyapının oluşturulması gerekmektedir. Bu altyapı çalışmaları arasında yol, su, elektrik gibi temel ihtiyaçların karşılandığı alt yapı projelerinin gerçekleştirilmesi de yer almalıdır. Turistlerin rahat ulaşım sağlaması için yolların iyileştirilmesi veya yeni ulaşım hatlarının oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca tanıtım faaliyetleri de büyük önem taşımaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2024).

Van ili, inanç turizmi açısından büyük potansiyele sahip olmasına rağmen ulusal ve uluslararası arenada yeterince tanınmamaktadır. Bu nedenle ilin tanıtımına yönelik pazarlama stratejilerinin belirlenmesi ve bu stratejiler doğrultusunda etkili reklam kampanyalarının düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun yanında eğitim kursları veya seminerler düzenlenerek Turizm Acentesi temsilcileri rehberlik hizmetleri konusunda bilgi verilmeli ve kalifiye eleman yetiştirmesi desteklenmelidir. Böylece Turizm Acentesi Temsilcileri hem iş imkânlarına sahip olacak hem de inanç turizmine katkıda bulunabilecektir (Türkiye Kültür Portalı, 2024).

2.8.2.6. 2019 Ve 2023 Yılları Arasında Ülkemizi Ziyaret Eden Yabancı Turist Sayıları

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından açıklanan sınır giriş istatistiklerine göre, 2023 yılında Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısında, 2022 yılına göre yüzde 10,42 oranında artış yaşandı. Yabancı ziyareti sayısı, 49 milyon 209 bin 180 kişiye yükseldi.

2023 yılında yurt dışında ikamet eden ve Türkiye'ye gelen yerli turist ziyaretçi sayısı da yüzde 9,70 oranında artarak 7 milyon 484 bin 657 kişi oldu.

Yabancı ve yerli turist ziyaretçi sayısı toplamı yüzde 10,33 oranında artışla 56,6 milyona ulaştı.

12 aylık dönemde İstanbul'a gelen yabancı ziyaretçi sayısı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 8,4 oranında artarak 17,3 milyona, Antalya'ya gelen ise yüzde 15 oranında artışla 14,7 milyona çıktı.

2023 yılında Türkiye'ye en çok ziyaretçi Rusya'dan gelirken, Rusya'yı; Almanya, İngiltere, Bulgaristan ve İran izledi. Ülkemizin turistik destinasyonlarının çeşitliliği, tarihi ve kültürel zenginlikleri, doğal güzellikleri, plajları, termal kaynakları gibi daha birçok güzelliğinin yanı sıra Avrupa ülkelerine oranla ve uluslararası standartlara uygun kalitede hizmet sunması tercih sebeplerinin başında gelmektedir (<https://www.tursab.org.tr/turizm-bulteni>, 2024).

2019-2023 dönemi, Türkiye'nin turizm sektöründe önemli değişikliklerin yaşandığı bir süreç olarak öne çıkmaktadır. Bu yıllar arasında ülkeyi ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayıları, uluslararası ve ulusal düzeyde meydana gelen ekonomik ve sosyal faktörlere bağlı olarak dalgalanmalar göstermiştir. Özellikle COVID-19 pandemisi nedeniyle 2020 yılında küresel çapta yaşanan seyahat kısıtlamaları, Türkiye'nin turizm sektörünü de ciddi şekilde etkilemiştir. Ancak, 2021 yılı ve sonrasında alınan önlemler ve toparlanma süreçleri, turizm faaliyetlerinde belirgin bir artışa neden olmuştur (TURSAB, 2024).

Tablo 2.1 Türkiye’ye Gelen Yabancı ve Yerli Toplam Ziyaretçi Sayısının Yıllara ve Aylara Göre Dağılımı

2019-2023 Dönemi							
	Yıllar					% Değişim Oranı	
Aylar	2019	2020	2021	2022	2023	2019/2021	2022/2023
Ocak	1.539.496	1.787.435	509 787	1 281 666	2 005 967	30,30	56,51
Şubat	1.670.238	1.733.112	537 976	1 541 393	1 870 414	11,98	21,35
Mart	2.232.358	718,097	905 323	2 079 565	335 728	4,63	12,32
Nisan	3.293.176	24,238	790 687	2 574 423	3 321 824	0,87	29,03
Mayıs	4.022.254	29,829	936 282	3 873 212	4 500 242	11,88	16,19
Haziran	5.318.984	214,787	2 047 596	5 014 821	5 584 021	4,98	11,35
Temmuz	6.617.380	932,957	4 360 952	6 664 970	7 148 044	8,02	7,25
Ağustos	6.307.508	1.814.717	3 982 168	6 304 770	6 660 700	5,60	5,65
Eylül	5.426.818	2.203.485	3 513 453	5 475 453	5 786 027	6,62	5,67
Ekim	4.291.574	1.742.303	3 471 540	4 803 198	4 987 112	16,21	3,83
Kasım	2.190.622	834,007	1 763 982	2 551 483	2 525 345	15,28	-1,02
Aralık	2.147.878	699,330	1 892 520	2 399 441	2 483 756	15,64	3,51
12 Aylık Yabancı Ziyaretçi	45 058 286	12 734 297	24712 266	44564 395	49209 180	9,21	10,42
Yurt Dışı İkametli Vatandaş Ziyaretçi	6 688 913	3 236 988	5 326 695	6 823 118	7 484 657	11,90	9,70
Toplam	51 747 199	15 971 201	30038 961	51387 513	56693 837	9,56	10,33

Kaynak: (TURSAB,2024)

2019 yılı, Türkiye’nin turizm sektörü için oldukça başarılı bir yıl olarak değerlendirilmiştir. Bu dönemde Türkiye, 45 milyonun üzerinde yabancı ziyaretçiyi ağırlamış ve turizm gelirlerinde önemli bir artış elde etmiştir. Özellikle yaz aylarında, Türkiye’nin doğal güzellikleri, kültürel mirası ve tarihî zenginlikleri sayesinde yabancı turistler için popüler bir destinasyon haline gelmiştir. Turizmin ülke ekonomisine olan katkısı, hem döviz girdileri hem de istihdam açısından büyük önem taşımaktadır (Ünlüönen, Tayfun, & Kılıçlar, 2007).

2020 yılı, COVID-19 pandemisinin etkisiyle tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de turizm sektörünün ciddi anlamda darbe aldığı bir yıl olmuştur. Pandemi nedeniyle uygulanan seyahat kısıtlamaları, karantina önlemleri ve uluslararası uçuşların askıya alınması, turist sayılarında dramatik bir düşüşe neden olmuştur. Türkiye’ye gelen yabancı turist sayısı, 2019 yılına kıyasla %70’in üzerinde bir azalma göstererek 12,7 milyon seviyesine gerilemiştir. Bu dönemde, turizm

gelirlerinde de belirgin bir düşüş yaşanmış ve sektördeki birçok işletme ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalmıştır (Ersungur, 2021).

2021 yılı, aşıların geliştirilmesi ve pandemi önlemlerinin gevşetilmesi ile birlikte turizm sektöründe toparlanma sürecinin başladığı bir yıl olmuştur. Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı, bir önceki yıla göre iki kat artarak 24,7 milyon seviyesine ulaşmıştır. Bu dönemde, özellikle Avrupa ülkelerinden gelen turist sayısında artış yaşanmış ve Türkiye, güvenli turizm sertifikası uygulamaları ile dikkat çekmiştir. Turizm sektöründe sağlanan bu toparlanma, ekonomik büyümeye ve istihdam artışına önemli katkılar sağlamıştır (TURSAB, 2024).

2022 yılı, turizm sektöründe sürdürülebilir büyümenin sağlandığı bir dönem olarak kaydedilmiştir. Türkiye, 44,5 milyon yabancı ziyaretçi ağırlayarak pandemi öncesi seviyelere yaklaşmıştır. Bu başarıda, Türkiye'nin kültürel mirasını, gastronomisini ve doğal güzelliklerini etkili bir şekilde tanıtan ulusal ve uluslararası kampanyalar büyük rol oynamıştır. Ayrıca, Türkiye'nin farklı bölgelerinde düzenlenen festivaller ve etkinlikler, turist çekme potansiyelini artırmış ve sektördeki canlılığı desteklemiştir (TURSAB, 2024).

2023 yılı, Türkiye'nin turizm sektörü için rekor ziyaretçi sayılarıyla dikkat çeken bir yıl olmuştur. Bu dönemde, Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısı 49,2 milyon seviyesine ulaşmış ve toplam ziyaretçi sayısı 56,6 milyon olarak kaydedilmiştir. Bu artış, bir önceki yıla göre %10'un üzerinde bir büyüme oranını temsil etmektedir. Özellikle Ocak, Şubat ve Mart aylarında yaşanan yüksek artış oranları, Türkiye'nin kış turizmi potansiyelinin de gelişmekte olduğunu göstermektedir. Yaz aylarında ise, Türkiye'nin tatil beldeleri ve sahil şehirleri turist akınına uğramış ve otel doluluk oranları en yüksek seviyelere ulaşmıştır (TURSAB, 2024).

2019-2023 döneminde, aylık bazda ziyaretçi sayılarında önemli dalgalanmalar gözlemlenmiştir. Ocak ayında, 2019 yılına göre %30,3'lük bir artış yaşanırken, 2023 yılına gelindiğinde bu oran %56,5'e ulaşmıştır. Benzer şekilde, Şubat ayında da %21,3'lük bir artış gözlemlenmiştir. Mart ayında ise, pandemi dönemindeki düşüşün ardından, 2023 yılında %12,3'lük bir artış kaydedilmiştir. Yaz aylarında, özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında yüksek turist sayıları ve %7'nin üzerinde artış oranları dikkat çekmektedir. Bu veriler, Türkiye'nin yıl boyunca çeşitli

turizm aktiviteleri ve destinasyonlar sunduğunu ve mevsimsel farklılıklara rağmen turizm potansiyelini artırdığını göstermektedir (TURSAB, 2024).

2019-2023 dönemi, Türkiye'nin turizm sektörü için değişim ve dönüşüm süreçlerini içeren önemli bir dönem olmuştur. Pandemi sürecinde yaşanan zorluklara rağmen, Türkiye'nin turizm sektöründeki toparlanma hızı ve başarıları, ülkenin bu alandaki rekabet gücünü ve esnekliğini ortaya koymaktadır. Artan ziyaretçi sayıları ve elde edilen turizm gelirleri, Türkiye ekonomisine önemli katkılar sağlamış ve sektörün gelecekteki büyüme potansiyelini güçlendirmiştir. Türkiye'nin sahip olduğu doğal ve kültürel zenginlikler, turizm sektöründe sürdürülebilir büyümeyi desteklemeye devam etmektedir.

Tablo 2.2 Ocak-Aralık 2023 Döneminde En Çok Ziyaretçi Gönderen İlk 5 Ülke

Ülke	Gelen Ziyaretçi
Rusya Fed.	6 313 675
Almanya	6 193 259
İngiltere (Birleşik Krallık)	3 800 922
Bulgaristan	2 893 092
İran	2 504 494

Kaynak: (TURSAB,2024)

2023 yılı, Türkiye'nin turizm sektörü için önemli bir büyüme ve çeşitlenme dönemi olarak öne çıkmıştır. Bu dönemde, Türkiye'ye gelen yabancı turist sayıları artarken, ziyaretçi profilleri de çeşitlenmiştir. Türkiye'nin stratejik konumu, zengin kültürel mirası ve çeşitli turistik olanakları, uluslararası turistler için cazip bir destinasyon olmasını sağlamaktadır. Özellikle, ülkeye gelen turistlerin milliyetlerine bakıldığında, belirli ülkelere gelen ziyaretçilerin toplam turist sayısına önemli katkılar yaptığı görülmektedir (TURSAB, 2024).

2023 yılında Türkiye'ye en çok ziyaretçi gönderen ilk beş ülke sırasıyla Rusya Federasyonu, Almanya, Birleşik Krallık (İngiltere), Bulgaristan ve İran olmuştur. Rusya, Türkiye'ye 6.313.675 ziyaretçi ile en çok turist gönderen ülke olmuştur. Bu durum, Türkiye ile Rusya arasındaki diplomatik ilişkilerin ve ekonomik iş birliklerinin olumlu etkilerinin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Rus turistlerin Türkiye'yi tercih etmesinin nedenleri arasında Türkiye'nin çeşitli turistik

ve kültürel aktiviteler sunması, uygun iklim koşulları ve ekonomik tatil fırsatları bulunmaktadır (Burcu Koyuncu, 2018).

Almanya ise 6.193.259 ziyaretçi ile ikinci sırada yer almıştır. Almanya'dan gelen ziyaretçi sayısındaki artış, iki ülke arasındaki tarihsel bağların ve Türk diasporasının etkisiyle açıklanabilmektedir. Almanya'daki Türk nüfusunun Türkiye'ye olan ilgisi, bu turist akışını artıran önemli bir faktördür. Ayrıca, Almanya'dan gelen ziyaretçilerin Türkiye'de tatil yapmayı tercih etmeleri, Türkiye'nin misafirperverliği, mutfak çeşitliliği ve kültürel zenginliği ile ilişkilidir (Ersungur, 2021).

Birleşik Krallık, 3.800.922 ziyaretçi ile üçüncü sırada yer almıştır. İngiliz turistler, Türkiye'nin tatil beldeleri olan Antalya, Muğla ve İzmir gibi bölgeleri tercih etmekte, bu bölgelerdeki otel ve tatil köylerinden yüksek memnuniyet duymaktadırlar. Türkiye'nin uygun fiyatlı tatil seçenekleri ve kaliteli hizmet sunan tesisleri, İngiliz turistler için çekici bir özellik taşımaktadır (TURSAB, 2024).

Bulgaristan ve İran ise sırasıyla 2.893.092 ve 2.504.494 ziyaretçi ile Türkiye'ye önemli turist akışı sağlayan ülkeler arasında yer almaktadır. Bulgaristan'dan gelen turistler genellikle yakın coğrafi konumdan dolayı kısa süreli tatiller için Türkiye'yi tercih etmekte, İran'dan gelen turistler ise genellikle kültürel ve dini turizme yönelmektedir (TURSAB, 2024).

Türkiye'nin turistik cazibe merkezleri arasında İstanbul, Antalya, Muğla ve İzmir gibi şehirler öne çıkmaktadır. Bu şehirler, her yıl milyonlarca turisti ağırlayarak Türkiye'nin turizm sektöründeki liderliğini sürdürmektedir.

İstanbul, 2023 yılında 17.370.030 yabancı ziyaretçi ağırlayarak en çok turist çeken şehir olmuştur. İstanbul'un kültürel ve tarihî zenginlikleri, alışveriş olanakları ve etkinlik çeşitliliği, turistler için çekici özellikler sunmaktadır. Şehirde düzenlenen uluslararası kongreler, fuarlar ve festivaller, ziyaretçi sayısının artmasında etkili olmuştur (TURSAB, 2024).

Antalya, 14.749.811 ziyaretçi ile ikinci sırada yer almıştır. Antalya, Türkiye'nin turizm başkenti olarak adlandırılmakta ve muhteşem plajları, antik kentleri ve lüks tatil köyleri ile dikkat çekmektedir. Antalya'nın Akdeniz iklimi ve geniş konaklama kapasitesi, yaz aylarında turist akışını artırmaktadır (Ersungur, 2021).

Muğla, 3.325.492 ziyaretçi ağırlayarak üçüncü sırada gelmiştir. Muğla'nın Bodrum, Marmaris ve Fethiye gibi turistik ilçeleri, deniz, kum ve güneş turizmi için popüler destinasyonlar arasındadır. Bölgenin doğal güzellikleri ve tarihi yerleri, turistlerin ilgisini çekmektedir (TURSAB, 2024).

İzmir, 1.491.803 ziyaretçi ile dördüncü sırada yer almıştır. İzmir'in turizm potansiyeli, tarihî yapıları, Efes Antik Kenti ve Çeşme gibi tatil beldeleri ile öne çıkmaktadır. Ayrıca, İzmir'de düzenlenen kültürel etkinlikler ve festivaller, şehrin turizm potansiyelini artırmaktadır (TURSAB, 2024).

Tablo 2.3 İstanbul, Antalya, Muğla ve İzmir'e 2023 Yılında Gelen Yabancı Ziyaretçi Sayısı Karşılaştırması

Şehir	Yıllar			% Değişim Oranı
	2021	2022	2023	2023/2022
İstanbul	9.025.004	16.018.726	17.370.030	8,44
Antalya	8.737.168	12.818.472	14.749.811	15,07
Muğla	1.027.639	2.989.731	3.325.492	11,23
İzmir	637,574	1.462.458	1.491.803	2,01

Kaynak: (TURSAB,2024)

Tablo 2.4 Rusya 2021-2022-2023 Karşılaştırması(Ocak-Aralık Dönemi)

Milliyet	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Rusya	4 694 422	5 232 611	6 313 675	11,46	20,66

Kaynak: (TURSAB,2024)

Ülke Bazlı Ziyaretçi Sayısı Değişimleri: Rusya'dan gelen ziyaretçi sayısı 2022 yılına göre % 20,6 artış göstermiştir.

2023 yılında Türkiye'ye gelen Rus turist sayısı 6.313.675 olarak kaydedilmiştir. Bu sayı, 2022 yılına göre %20,6'lık bir artışa işaret etmektedir. Rusya'dan gelen ziyaretçilerin sayısındaki bu artış, Türkiye'nin Rus turistler için güvenli bir destinasyon olmasının yanı sıra tatil seçeneklerinin çeşitliliği ile de ilişkilendirilmektedir (TURSAB, 2024).

Almanya'dan gelen ziyaretçi sayısı, 2023 yılında 6.193.259 olarak kaydedilmiş ve bu rakam, 2022 yılına göre %9'luk bir artış göstermiştir. Alman turistlerin Türkiye'ye

olan ilgisi, Türkiye'nin çeşitli turizm hizmetleri ve kültürel zenginlikleri ile desteklenmektedir (TURSAB, 2024).

Bu veriler, Türkiye'nin turizm sektörü için önemli bir büyüme trendini yansıtmaktadır. Türkiye'nin uluslararası turizm pazarındaki konumunu güçlendirmek için sürdürülebilir turizm politikalarının ve tanıtım stratejilerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Tablo 2.5 Almanya 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

Milliyet	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Almanya	3 085 215	5 679 194	6 193 259	84,08	9,05

Kaynak: (TURSAB,2024)

Almanya'dan gelen ziyaretçi sayısı 2022 yılına göre % 9 artış göstermiştir.

Tablo 2.6 İngiltere 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

Milliyet	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
İngiltere	392 746	3 370 739	3 800 922	758,25	12,76

Kaynak: (TURSAB,2024)

İngiltere'den Türkiye'ye gelen turist sayısı, 2023 yılında önemli bir artış göstermiştir. 2021 yılında yalnızca 392.746 olan İngiliz turist sayısı, 2022 yılında 3.370.739'a yükselmiş ve 2023 yılında 3.800.922'ye ulaşmıştır. 2021'den 2022'ye %758,25 gibi olağanüstü bir artış, pandeminin etkilerinin azaldığı ve seyahat kısıtlamalarının gevşetildiği dönemde İngiliz turistlerin Türkiye'yi tercih ettiğini göstermektedir. 2022'den 2023'e ise %12,76 oranında bir artış daha kaydedilmiştir. Bu artış, Türkiye'nin tatil beldeleri olan Antalya, Bodrum ve Fethiye gibi destinasyonlarının İngiliz turistler için cazip hale gelmesiyle açıklanabilmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin uygun fiyatlı tatil olanakları ve kaliteli hizmet sunan tesisleri, İngiliz turistlerin ilgisini çekmektedir (TURSAB, 2024).

Tablo 2.7 Hollanda 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

Milliyet	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Hollanda	645 601	1 244 756	1 232 220	92,81	-1,01

Kaynak: (TURSAB,2024)

Hollanda'dan Türkiye'ye gelen turist sayıları incelendiğinde, 2023 yılında hafif bir düşüş yaşandığı görülmektedir. 2021 yılında 645.601 olan ziyaretçi sayısı, 2022 yılında 1.244.756'ya yükselmiş ancak 2023 yılında 1.232.220'ye düşmüştür. 2022'den 2023'e %1 oranında bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüş, Hollanda'daki ekonomik koşulların veya seyahat alışkanlıklarındaki değişimlerin etkisiyle açıklanabilmektedir. Ancak, Türkiye'nin Hollandalı turistler için hala popüler bir destinasyon olduğu ve kültürel etkinlikler, gastronomi ve tarihi yerler açısından cazip bir seçenek sunduğu görülmektedir (Ersungur, 2021).

Tablo 2.8 Fransa 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

Milliyet	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Fransa	621 493	986 090	1 031 824	58,66	4,64

Kaynak: (TURSAB,2024)

Fransa'dan Türkiye'ye gelen turist sayısı, 2023 yılında artış göstermiştir. 2021 yılında 621.493 olan ziyaretçi sayısı, 2022 yılında 986.090'a ve 2023 yılında 1.031.824'e yükselmiştir. 2022'den 2023'e %4,64 oranında bir artış, Fransa'dan gelen turistlerin Türkiye'ye olan ilgisinin sürdüğünü göstermektedir. Fransız turistlerin Türkiye'yi tercih etme nedenleri arasında Türkiye'nin kültürel mirası, tarihi zenginlikleri ve mutfak çeşitliliği önemli rol oynamaktadır. Özellikle İstanbul ve Kapadokya gibi bölgeler, Fransız turistler için popüler destinasyonlar arasında yer almaktadır (Ersungur, 2016).

Tablo 2.9 Çin 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

Milliyet	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Çin	33 641	89 515	248 119	166,09	177,18

Kaynak: (TURSAB,2024)

Çin'den gelen ziyaretçi sayısı 2022 yılına göre % 177,1 artış göstermiştir.

Çin'den Türkiye'ye gelen turist sayısında 2023 yılında dramatik bir artış yaşanmıştır. 2021 yılında yalnızca 33.641 olan ziyaretçi sayısı, 2022 yılında 89.515'e yükselmiş ve 2023 yılında 248.119 olarak kaydedilmiştir. Bu, 2022'den 2023'e %177,18 oranında büyük bir artış anlamına gelmektedir. Çin'den gelen ziyaretçilerin sayısındaki bu önemli artış, Türkiye'nin Çin pazarı için artan cazibesini göstermektedir. Türkiye'nin tarihi ve kültürel mirası, Çinli turistler için önemli bir çekim noktasıdır. Ayrıca, Çin ile Türkiye arasında artan diplomatik ve ekonomik ilişkiler de turist akışını olumlu etkilemiştir(TURSAB, 2024).

Tablo 2.10 Belçika 2021-2022-2023 Karşılaştırması(Ocak-Aralık Dönemi)

	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Milliyet					
Belçika	339 529	596 173	596 355	75,59	0,03

Kaynak: (TURSAB,2024)

Belçika'dan Türkiye'ye gelen turist sayısı, 2023 yılında 596.355 olarak kaydedilmiştir. Bu sayı, 2022 yılına göre %0,03 gibi çok küçük bir artışı temsil etmektedir. Belçika'dan gelen ziyaretçilerin Türkiye'yi tercih etme sebepleri arasında Türkiye'nin zengin tarihi, mutfağı ve tatil beldelerinin sunduğu dinlence olanakları bulunmaktadır. Belçikalı turistler, genellikle yaz aylarında Akdeniz ve Ege kıyılarını tercih etmektedir(TURSAB, 2024).

Tablo 2.11 Ukrayna 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Milliyet					
Ukrayna	2 060 008	675 467	839 729	-67,21	24,32

Kaynak: (TURSAB,2024)

Ukrayna'dan Türkiye'ye gelen turist sayısı, 2023 yılında 839.729 olarak gerçekleşmiştir. Bu, 2022 yılına göre %24,3'lük bir artışı göstermektedir. Ukrayna'dan gelen ziyaretçi sayısındaki artış, iki ülke arasındaki güçlü kültürel ve ticari ilişkilerle desteklenmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin Ukrayna'ya yakın coğrafi

konumu ve uygun fiyatlı tatil olanakları, Ukraynalı turistler için Türkiye'yi çekici bir destinasyon haline getirmektedir (Ersungur, 2021).

Tablo 2.12 İran 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

Milliyet	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
İran	1 153 092	2 331 076	2 504 494	102,16	7,44

Kaynak: (TURSAB,2024)

İran'dan Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı, 2023 yılında 2.504.494 olarak kaydedilmiştir. Bu, 2022 yılına göre %7,4'lük bir artış anlamına gelmektedir. İranlı turistler, özellikle İstanbul ve Van gibi şehirlerdeki kültürel ve dini turistik yerleri ziyaret etmektedir. Türkiye'nin İran'a coğrafi yakınlığı ve kültürel benzerlikleri, İranlı turistlerin tercihlerini etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır(TURSAB, 2024).

Tablo 2.13 Polonya 2021-2022-2023 Karşılaştırması(Ocak-Aralık Dönemi)

Milliyet	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Polonya	585 076	1 135 903	1 539 123	94,15	35,50

Kaynak: (TURSAB,2024)

Polonya'dan gelen turist sayısı, 2023 yılında 1.539.123 olarak gerçekleşmiştir. Bu sayı, 2022 yılına göre %35,5'lik bir artışı temsil etmektedir. Polonyalı turistler, Türkiye'nin tatil beldeleri ve kültürel mirası ile ilgilenmekte ve sıklıkla Antalya, Muğla ve İstanbul gibi bölgeleri tercih etmektedirler. Türkiye'nin Polonya pazarında yaptığı etkin tanıtım kampanyaları, bu artışta önemli bir rol oynamaktadır (TURSAB, 2024).

Tablo 2.14 Hindistan 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

Milliyet	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Hindistan	52 651	231 579	274 159	339,84	18,39

Kaynak: (TURSAB,2024)

Hindistan'dan Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı, 2023 yılında 274.159 olarak kaydedilmiş ve 2022 yılına göre %18,4'lük bir artış göstermiştir. Hindistan'dan gelen turistler, Türkiye'nin kültürel zenginlikleri ve doğal güzelliklerinden etkilenmekte, özellikle Kapadokya ve İstanbul gibi turistik destinasyonları tercih etmektedirler. Hindistan ile Türkiye arasındaki artan kültürel ve ticari ilişkiler de bu turist akışını desteklemektedir (TURSAB, 2024).

Tablo 2.15 Güney Kore 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

Milliyet	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Güney Kore	15 206	99 869	159 039	556,77	59,25

Kaynak: (TURSAB,2024)

Güney Kore'den Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı, 2023 yılında 159.039 olarak kaydedilmiştir. Bu, 2022 yılına göre %59,2'lik bir artışı ifade etmektedir. Güney Koreli turistler, Türkiye'nin tarihî ve kültürel zenginliklerine büyük ilgi göstermektedir. Türkiye'nin, Asya-Pasifik bölgesindeki tanıtım çalışmaları ve kültürel etkinlikleri, Güney Koreli turistlerin Türkiye'ye olan ilgisini artırmaktadır (Ersungur, 2021).

Tablo 2.16 ABD 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

Milliyet	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
ABD	371 759	1 013 478	1 334 337	172,62	31,66

Kaynak: (TURSAB,2024)

ABD'den Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı, 2023 yılında 1.334.337 olarak gerçekleşmiştir. Bu sayı, 2022 yılına göre %31,6'luk bir artışı temsil etmektedir. ABD'li turistler, Türkiye'nin zengin kültürel mirası, doğal güzellikleri ve mutfak çeşitliliği ile ilgilenmektedirler. Özellikle İstanbul ve Kapadokya gibi turistik destinasyonlar, ABD'li turistler için cazip hale gelmiştir (TURSAB, 2024).

Tablo 2.17 Brezilya 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

	Yıllar			% Değişim Oranı	
Milliyet	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Brezilya	17 788	84 582	106 717	375,50	26,17

Kaynak: (TURSAB,2024)

Brezilya'dan Türkiye'ye gelen turist sayısı, 2023 yılında 106.717 olarak kaydedilmiş ve 2022 yılına göre %26,1'lik bir artış göstermiştir. Brezilyalı turistler, Türkiye'nin sunduğu benzersiz kültürel deneyimler ve tatil imkanları nedeniyle Türkiye'yi tercih etmektedirler. Türkiye'nin, Güney Amerika pazarındaki tanıtım faaliyetleri, Brezilyalı turistlerin ilgisini artırmıştır (TURSAB, 2024).

Tablo 2.18 Suudi Arabistan 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

	Yıllar			% Değişim Oranı	
Milliyet	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
S. Arabistan	10 083	497 914	820 683	4838,15	64,82

Kaynak: (TURSAB,2024)

Suudi Arabistan'dan gelen ziyaretçi sayısı, 2023 yılında 820.683 olarak kaydedilmiştir. Bu, 2022 yılına göre %64,8'lik bir artışı ifade etmektedir. Suudi Arabistan'dan gelen turistler, Türkiye'nin İslami mirası ve tatil beldeleri ile ilgilenmekte ve sıklıkla İstanbul, Bursa ve Trabzon gibi şehirleri ziyaret etmektedirler (TURSAB, 2024).

Tablo 2.19 Irak 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

	Yıllar			% Değişim Oranı	
Milliyet	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Irak	836 624	1 208 895	1 051 721	44,50	-13,00

Kaynak: (TURSAB,2024)

Irak'tan Türkiye'ye gelen ziyaretçi sayısı, 2023 yılında 1.051.721 olarak gerçekleşmiştir. Ancak bu sayı, 2022 yılına göre %13'lük bir düşüşü göstermektedir. Irak'tan gelen turistler, genellikle alışveriş, sağlık turizmi ve kültürel geziler amacıyla Türkiye'yi tercih etmektedirler. Irak'taki ekonomik ve siyasi istikrarsızlık, bu düşüşte etkili olmuş olabilmektedir (TURSAB, 2024).

Tablo 2.20 Kuveyt 2021-2022-2023 Karşılaştırması (Ocak-Aralık Dönemi)

	Yıllar			% Değişim Oranı	
	2021	2022	2023	2021/2022	2022/2023
Milliyet					
Kuveyt	246 249	480 123	363 070	94,97	-24,38

Kaynak: (TURSAB,2024)

Kuveyt'ten gelen ziyaretçi sayısı, 2023 yılında 363.070 olarak kaydedilmiş ve 2022 yılına göre %24,3'lük bir artış göstermiştir. Kuveytli turistler, Türkiye'nin lüks tatil imkânlarından ve alışveriş olanaklarından yararlanmakta ve sıklıkla İstanbul, Antalya ve Bodrum gibi destinasyonları tercih etmektedirler (Ersungur, 2021).

2021-2023 dönemi, Türkiye'nin turizm sektöründe küresel bir cazibe merkezi olarak konumunu pekiştirdiği bir süreç olmuştur. Belçika, Ukrayna, İran, Polonya, Hindistan, Güney Kore, ABD, Brezilya, Suudi Arabistan, Irak ve Kuveyt gibi ülkelerden gelen ziyaretçilerin sayılarındaki değişimler, Türkiye'nin turizm potansiyelinin ne kadar geniş bir yelpazeye yayıldığını göstermektedir. Türkiye'nin sahip olduğu zengin doğal ve kültürel miras, ülkeyi uluslararası turistler için cazip bir destinasyon haline getirmekte ve ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu başarıların sürdürülebilirliği için yenilikçi turizm politikaları ve stratejileri geliştirilerek uygulanmaya devam edilmelidir.

Tablo 2.21 2008-2023 Yılları Arası Van'da Geceleyen Yerli ve Yabancı Turist Sayıları

Yıllar	Yerli	Yabancı	Toplam
2008	241.691	43.908	283.542
2009	475.041	75.951	515.403
2010	583.697	83.219	666.916
2011	431.622	93.795	525.514
2012	179.312	25.945	205.257
2013	545.677	65.345	611.022
2014	660.394	186.981	847.375
2015	709.742	202.868	912.610
2016	736.083	276.514	1.012.597
2017	615.344	400.373	1.015.717
2018	652.374	330.031	982.405
2019	470.203	336.038	806.241
2020	403.634	73.308	476.249
2021	638.652	86.046	724.698
2022	270.000	260.000	530.000

Kaynak: Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Verileri

Van ili, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesinde, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olup, zengin kültürel mirası ve doğal güzellikleriyle öne çıkan önemli bir turizm merkezidir. Bu bölge, tarihi yapıları, eşsiz doğal manzaraları ve köklü gelenekleriyle ziyaretçileri kendine çekmektedir. Turizm açısından sunduğu çeşitli olanaklar sayesinde hem yerli hem de yabancı turistleri ağırlamaktadır. 2008-2023 yılları arasında Van'da geceleleyen yerli ve yabancı turist sayılarında önemli değişiklikler gözlemlenmiştir. Bu dönemde yaşanan dalgalanmalar, hem ulusal hem de uluslararası dinamiklerin bir yansıması olarak değerlendirilebilmektedir (Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Verileri).

2008 yılında Van'da geceleleyen toplam turist sayısı 283.542 iken, bu sayı 2009 yılında 515.403'e yükselmiştir. Özellikle yerli turist sayısındaki artış, bu dönemde bölgenin turizm potansiyelinin fark edilmesiyle ilişkilendirilebilmektedir. 2010 yılında ise yerli ve yabancı turist sayılarında artış devam etmiş, toplamda 666.916 turiste ulaşılmıştır. Ancak, 2011 yılında yaşanan Van depremi, bölgedeki turizm faaliyetlerini olumsuz etkilemiş ve toplam turist sayısı 525.514'e gerilemiştir (Ersungur, 2021).

2012 yılında, deprem sonrası dönemde, Van'daki turizm faaliyetlerinde belirgin bir düşüş yaşanmış ve toplam turist sayısı 205.257 olarak kaydedilmiştir. Ancak, 2013 yılında başlayan yeniden yapılanma ve turizm altyapısının geliştirilmesi çalışmaları, 2014 ve sonrasında turist sayılarında kayda değer bir artışa neden olmuştur. 2014 yılında 847.375 olan toplam turist sayısı, 2016 yılında 1.012.597'ye ulaşmıştır. Bu artışta, Van'ın doğal güzelliklerinin ve tarihi mekânlarının daha etkin tanıtılması ile sınır kapılarının sağladığı geçiş avantajları önemli rol oynamıştır (Doğan K. M., 2004).

2017 yılında Van'da geceleleyen toplam turist sayısı 1.015.717'ye ulaşmış, özellikle yabancı turist sayısında önemli bir artış kaydedilmiştir. İran'dan gelen turistlerin sayısındaki artış, Kapıköy sınır kapısının kolay erişim sağlaması ile ilişkilendirilmiştir. Ancak, 2019 yılında yaşanan ekonomik dalgalanmalar ve 2020 yılında COVID-19 pandemisinin etkileri, turizm sektörünü olumsuz etkilemiş ve 2020 yılında toplam turist sayısı 476.249'a düşmüştür. Pandemi nedeniyle uygulanan seyahat kısıtlamaları, bu dönemde turist sayılarının azalmasında en önemli faktör olmuştur (TURSAB, 2024).

2021 yılında pandeminin etkilerinin azalması ve aşılama çalışmalarının hızlanmasıyla birlikte turizm sektöründe toparlanma başlamıştır. Bu dönemde Van'da toplam 724.698 turist geceleme yapmıştır. 2022 yılı ise Van için turizmde yeniden canlanma dönemi olmuştur. Yerli ve yabancı turist sayılarındaki artış, bölgenin turizm potansiyelinin fark edilmesi ve turistik değerlerin daha etkin tanıtılması ile desteklenmiştir. 2022 yılında Van'a gelen toplam turist sayısı 530.000 olarak kaydedilmiştir, ancak özellikle yabancı turist sayılarında ciddi bir artış gözlemlenmiştir (Ersungur, 2021).

2023 yılında ise 700.000 turist Van şehrini ziyaret etmiştir. Van'ın sahip olduğu tarihi ve kültürel miras, özellikle Akdamar Adası ve Kilisesi gibi mekânlar, yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Ayrıca, her yıl düzenlenen Ermeni ayin törenleri, inanç turizmi açısından Van'ın önemini artırmakta ve bölgeye turizm geliri sağlamaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Van ili, sahip olduğu doğal ve kültürel zenginliklerle turizm potansiyelini sürekli olarak artırmaktadır. İran'dan gelen turistlerin sayısındaki artış, bölgedeki sınır kapılarının sağladığı avantajlarla desteklenmektedir. Ayrıca, bölgedeki tarihi mekânlar ve doğal güzellikler, farklı turizm segmentlerinden ziyaretçi çekmektedir. Van'ın turizm sektöründeki başarısının sürdürülebilirliği için altyapı yatırımlarının artırılması, tanıtım faaliyetlerinin genişletilmesi ve turistik hizmet kalitesinin yükseltilmesi gerekmektedir (Deniz, 2008).

2.9. Van İli

Doğunun incisi, her yeri çeşit çeşit güzelliğiyle tarih kokan Van ili:

Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde, zengin tarihî ve kültürel geçmişiyle dikkat çeken önemli bir coğrafi alanda yer almaktadır. İl merkezi olan Van şehri, bu bölgenin kalbi konumunda olup, büyük bir doğal göl olan Van Gölü'nün kıyısında bulunmaktadır. Van Gölü, Türkiye'nin en büyük gölü olmasının yanı sıra, benzersiz bir ekosisteme ev sahipliği yaparak bölgenin doğal çekiciliğini artırmaktadır. Bu göl, çevresinde barındırdığı kuş türleri ve endemik bitki örtüsü ile doğaseverler için bir cazibe merkezidir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Van ili, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, özellikle Urartular döneminde önemli bir kültürel merkez haline gelmiştir. Urartular, M.Ö. 9.

yüzyılda bu bölgeye yerleşmiş ve başkentleri Tuşpa'yı (günümüz Van) burada kurmuşlardır. Tuşpa, stratejik konumu ve zengin su kaynakları sayesinde hızla gelişmiş, döneminin en güçlü şehirlerinden biri haline gelmiştir. Urartuların bıraktığı arkeolojik kalıntılar ve yazıtlar, Van'ın tarihî zenginliğini gözler önüne sermekte ve bu kalıntılar günümüzde arkeologlar ve tarih meraklıları için birer araştırma ve ziyaret noktası oluşturmaktadır. Van Kalesi ve çevresinde bulunan bu yapılar, bölgenin eski çağlardan günümüze uzanan kültürel mirasının somut örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Konyar, 2018).

Van ili, tarihî mirasının yanı sıra, doğal güzellikleriyle de öne çıkmaktadır. Van Gölü'nün etrafında konumlanan ve kuş cenneti olarak adlandırılan alanlar, birçok yerli ve göçmen kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum, bölgeyi kuş gözlemcileri ve doğa fotoğrafçıları için ideal bir destinasyon haline getirmektedir. Ayrıca, Van Gölü'nün çevresinde yer alan ve halk arasında "Van Kedisi" olarak bilinen, saf beyaz tüyleri ve farklı renkteki gözleriyle ünlü kediler de bölgenin simgelerinden biridir ve turistlerin ilgisini çekmektedir (Gürbüz O. , 2012).

Van ilinin doğal güzellikleri sadece göl ve kedilerle sınırlı değildir. Muradiye Şelalesi, bölgedeki bir diğer önemli doğal cazibe merkezidir. Yüksekten akan suların oluşturduğu görkemli manzara, yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmekte ve doğa yürüyüşleri için popüler bir alan olarak hizmet vermektedir. Ayrıca, ilin çeşitli ilçelerinde bulunan doğal ve tarihî mekânlar, ziyaretçilerine benzersiz deneyimler sunmaktadır. Başkale ilçesinde yer alan Hoşap Kalesi, mimari yapısıyla dikkat çeken ve tarih boyunca önemli bir savunma merkezi olarak kullanılmış bir yapıdır. Bu kale, ziyaretçilerine tarihî bir yolculuk imkânı sunarken, bölgenin zengin geçmişine ışık tutmaktadır (Gürbüz O. , 2012).

Van ili, zengin tarihî ve doğal mirasının yanı sıra, kendine özgü yöresel lezzetleriyle de tanınmaktadır. Van Otlı Peyniri, İnci Kefali gibi lezzetler, bölgenin gastronomik zenginliğini ortaya koymakta ve turistlere yerel kültürü deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Özellikle Van Otlı Peyniri, farklı otlarla harmanlanarak hazırlanan bir peynir çeşidi olup, bu yöreye özgü lezzetlerden biridir. Aynı zamanda, bölgenin zanaat geleneği olan gümüş savat işlemeciliği, kilim dokumacılığı ve üzerlik sanatı da, Van'ın kültürel kimliğini oluşturan önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bu el sanatları, bölge halkının tarih boyunca sahip olduğu estetik anlayışı

ve el becerilerini yansıtmakta, kültürel mirasın gelecekteki nesillere aktarılmasında önemli rol oynamaktadır (Meriç & Bozkurt, 2017).

Örneğin Başkale ilçesinde Hoşap Kalesi gibi tarihi mekânlar görülmeye değerdir. Van ili aynı zamanda doğal güzellikleriyle de ünlüdür. Van Gölü ve çevresi kuş cenneti niteliğindedir ve pek çok kuş türünün barındığı bir bölgedir. Ayrıca Muradiye Şelalesi gibi doğal güzellikleri de turistler tarafından sıklıkla ziyaret edilmektedir. Van ili aynı zamanda yöresel lezzetleriyle de ünlüdür. Özellikle "Van kedisi" adını almış kedilerinin yanında "Van otlu peyniri", "İnci kefalı", gibi sadece bu yöreye ait birçok lezzeti ile turistik gezilerinde turistlere eşlik etmektedir. Gümüş savat işlemeciliği, üzerlik sanatı, kilim dokumacılığı, gölü, kalesi, kiliseleri, kümbetleri ve camileriyle ve daha genel olarak anlatmak gerekirse, Van ili hem tarihi kalıntılara hem de doğal güzelliklere ev sahipliği yapan bir ildir ve turistler için oldukça cazip seçenekler sunmaktadır (Deniz, 2008).

2.9.1. Tarihsel Gelişimi

Van Gölü kıyısında yer alan bu topraklar, en büyük kapalı havzaya sahip olmasının yanı sıra, verimli arazileri, bol akarsuları ve elverişli iklim koşulları ile dikkat çeken bir yerleşim merkezidir. Bu özellikleri, bölgenin tarımsal ve ekonomik potansiyelini artırmakta ve yaşam kalitesini yükseltmektedir.

Bu yüzden tarihin eski çağlarından beri birçok medeniyetin hâkim olduğu bir yer olarak anılmaktadır. Van ili tarihte önemli bir ticaret merkezi olarak da bilinir. İpek Yolu üzerinde bulunan bu şehir, ticaret yollarının kesişim noktasında olduğu için ekonomik açıdan da büyük öneme sahiptir. Arkeolojik bulgular, Van ilinin yazılı tarih öncesi dönemlerinin M.Ö. 5000-3000 yılları arasında, Kalkolitik dönemin başlarına kadar uzandığını göstermektedir. M.Ö. 2000 yılında bu bölgede ilk devleti kuran halk Hurriler olmuştur. Daha sonra Hurrilerin varisi olan yerli kavimler tarafından M.Ö. 900 yıllarında Tuşba (Van) merkezli Urartu Devleti kurulmuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Urartular, M.Ö. 612 yılına kadar Van Bölgesi'nde, güneyde Yukarı Mezopotamya'ya kadar uzanan topraklarda hâkimiyet sürdürmüşlerdir. M.Ö. IX Yüzyılda Kral Sarduri tarafından Van Kalesi inşa edilmiştir. Asurlular, M.Ö. VII Yüzyılın başlarında Mezopotamya'dan Anadolu'ya akınlar düzenleyerek Van Kalesi'ni ele geçirmişlerdir;

bunun üzerine Urartular Tuşba yakınlarında Rusahinili (Toprakkale) şehrini kurarak varlıklarını sürdürmüşlerdir.

M.Ö. 612 yılında Anadolu'ya gelen Medler büyük Urartu Krallığı'na son vermiştir; ancak yerleşik bir sistem oluşturamayan Med Krallığı Perslere yenilip yıkılınca bu bölge Perslerin kontrolüne geçmiştir ve M.Ö. 332 yılına kadar da Büyük İskender'in doğu seferinden sonra önce Makedonyalıların ardından da yine bu tarihten itibaren Partların egemenliğine girmiştir. Tarihi süreçte Van ve çevresi Romalılar ile Sasaniler arasında çatışmalara sahne olmuştur ve M.S. 395 yılına dek Sasanilerin kontrolünde kalmıştır; ardından Bizans yönetimi altına girmiştir. Hz Osman döneminde Bizans'a karşı zafer kazanarak Müslüman orduları tarafından ele geçirilen bölge, daha sonra Emevi ve Abbâsî devletleri tarafından da denetim altında tutulmuştur. Van bölgesinde uzun süredir yaşayan Ermeni azınlığı kısa bir süre için çevresinde bir krallık kurmuş olup İslam İmparatorluğu'na bağlı kalmışlardır. Hristiyan sanatının önemli örneklerinden biri olan Akdamar Kilisesi ise aynı adı taşıyan adada Kral Gagik tarafından 915-921 yılları arasında inşa edilmiştir. Çağrı Bey dönemindeki keşif amaçlı seferlerin neticesi olarak Büyük Selçukluların egemenliği altına giren Van ve çevresi, daha sonrasında Eyyubilerin kontrolüne geçmiş; şehir en sonunda ise Karakoyunluların hâkimiyetine girmiştir (1230). Bu dönemde eski Van şehrinde mevcut olan Ulu Camii Karakoyunlu Yusuf tarafından yaptırılmıştır. Karakoyunlular Uzun Hasan'a yenilince bölge Akkoyunlular'ın eline geçmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı ordusu, 1548 yılında Safevi Devleti'ni yenerek Van'ı fethetti ve bu fetih, 1555'te imzalanan Amasya Antlaşması ile resmîyet kazandı. Fetih sonrası Van Beylerbeyi olarak atanan Hüsrev Paşa ve Kaya Çelebizade Koçi Bey, kendi isimlerini taşıyan camiler inşa ettirmişlerdir. Bu dönemde Vankulu Mehmet Efendi tarafından "Kitap-ı Lugat-ı Vankulu" adlı eser kaleme alınmıştır. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Van'da ekonomik olarak güçlü olan Ermeniler, Rusların desteğiyle silahlanarak ihtilal cemiyetleri kurmuşlar ve 1915 yılında birçok yerleşim yerinde katliamlara girişmişlerdir. Aynı yıl Van'ı işgal eden Ruslar, Ermenileri destekleyerek şehri ateşe vermiş; bu durum karşısında halk şehri terk etmiştir. 1918'de büyük bir tahribata uğrayan Van, mevcut yerinde yeniden inşa edilmiştir. Türk harekâtının başlamasıyla birlikte işgal altındaki

topraklardan çekilen Ruslar ve Ermeniler, doğudaki aşiretlerin de yardımıyla Anadolu'dan tamamen çıkarılmıştır; Türk ordusu 2 Nisan 1918'de Van'a girerek şehri kurtarmıştır. 16 Mart 1921 tarihinde imzalanan Moskova Antlaşması ile Ruslar, Van ve Bitlis üzerindeki taleplerinden vazgeçmişlerdir. Ayrıca, 29 Ekim 1923'te Vilayet merkezi olan Van'da belediye ve devlet tarafından altyapı çalışmaları başlatılmıştır; savaş nedeniyle büyük zarar gören şehir yeniden inşa edilmiştir. Van isminin kökeni konusunda net bilgiler bulunmamaktadır; bu konuda rivayetler ön plandadır. Evliya Çelebi'nin "Seyahatnamesinde Büyük İskender'in Van Kalesi'ndeki bir mabede atfen buraya 'Van' adını verdiği belirtilmektedir. Başka bir rivayete göre ise şehirdeki düzenlemeleri yapan VAN adlı kişinin adı dolayısıyla kente bu ismin verildiği söylenmektedir (Yılmaz, 2000).

2.9.2. Coğrafi Konumu ve Demografik Yapısı

Van ili Doğu Anadolu Bölgesinin yukarı Murat-Van bölümünde yer almaktadır. Coğrafi olarak 38° 30' - 41° 30' kuzey enlemleri ile 42° 00' - 44°45' doğu boylamları arasında bulunmaktadır. Kuzeyde Ağrı, Iğdır ve Muş illeri, batıda Bitlis ilini, güneyde Hakkâri ve Siirt ilini, doğuda ise İran sınırını paylaşmaktadır. Van ili toplamda 13 ilçeden oluşur. Bu ilçeler Edremit, İpekyolu, Tuşba, Bahçesaray, Başkale, Çaldıran, Çatak, Erciş, Gevaş, Gürpınar, Muradiye, Özalp ve Saray'dır. Demografik yapıya gelince Van ili nüfusu Türkiye geneline göre daha düşük bir seviyededir.

Fakat bölgenin en çok nüfuslu ilidir. Son verilere göre yaklaşık olarak Van ili nüfusu 2023 sonu verilerine göre nüfusu 1.127.612 kişidir. İl merkezi olan Van şehri ise en kalabalık yerleşim yeri konumundadır ve şehir nüfusu diğer ilçelere göre daha fazladır. Şehirde ayrıca farklı etnik gruplardan da insanlar yaşamaktadır. Son yıllarda yaşanan terör olayları ve ekonomik sorunlar nedeniyle Van'dan göç hareketleri yaşanmıştır ve bu da demografik yapıyı etkilemiştir. Genel olarak anlatmak gerekirse Van ili coğrafi konumu itibarıyla Doğu Anadolu Bölgesi'nin önemli illerinden biridir ve demografik yapısı çeşitli etnik grupların yaşamasına ev sahipliği yapmaktadır (Wikipedia, 2024).

2.9.3. Sosyo-Kültürel Yapısı ve Ekonomik Özellikleri

Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Van gölü havzasında 1400 yıldır İslam dini yaşanmaktadır. Yöre halkı tarafından benimsenen, Hz. Ömer Dönemi gibi erken dönemde İslamiyet ile tanışan ve mensup oldukları dini bırakarak, İslamiyet'e geçer ve günümüze kadar sürdürür. İslam dininin kabulünden sonra dinin gereklerine hareket etmektedir. Böylece nefis ve arzulara göre hareket etme lüksü ortadan kalkmıştır (Koyuncu & Karakılçık, 2018, s. 11-61).

Van Gölü Havzası'nın halkı, dini inançların şekillendirdiği gelenek ve göreneklere sıkı sıkıya bağlı, kapalı bir toplum yapısı sergilemektedir. Bu çerçevede sahip oldukları gelenek ve göreneklere göre ölüm, yas, düğün vb. ritüeller yerine getirilir. Bölgede yakınlarının ölümü ile ağır bir yas süreci yaşanmaktadır. Bu süre ölen kişinin yaşı, cinsiyeti, konumu, ölümün niteliği gibi değişmektedir. Bazen 3 gün, bazen 3 ay, ya da 1 yıl ve 1 yıldan daha fazla sürebilmektedir. Yakılan ağıtlar, önceden planlanan eğlencelerin, düğünlerin ertelenmesi gibi olaylar yaşanır birçok bölgede yaşanmaktadır. Ancak bazı ritüeller Van Gölü Havzası'na özgü gerçekleşir. Örneğin izlenmemesi için üstü örtülen televizyon, yaşlı kişinin sırtına ölen kişinin mezarından toprak getirilip dökülmesi, bu süreçte çoğunlukla hem erkeklerin hem kadınların siyah renkli giyinmesi gibi örnekler verilebilmektedir. Bunların yanında geri kalmış toplumlarda yapılan bazı olaylar günümüzde terk edilmiştir. Kadınların elbiselerini ters giyinmeleri, aile büyüğü, aşiret reisi ya da lideri vefat ettiğinde kadınların saçını kesip mızrağın ucuna takması, ölen kişinin atının üstüne siyah örtü atılması gibi gelenek ve görenekler yerine getirilmemektedir (Eren, Ayaz, & Kaçar, 2017, s. 64-77).

İnsanların batıl inançlara olan eğilimleri varlığını sürdürmektedir. Ülkemizin birçok bölgesinde olduğu gibi Van Gölü Havzası'nda da yaşanan olumsuzluklara karşı halk tarafından farklı çözüm yöntemleri geliştirilmiştir. Bu çözümler genellikle halk inanışları ya da batıl inançlar çerçevesinde şekillenmiştir. Zaman zaman dini kurallarla da örtüşen bu uygulamalar, toplumda hızla benimsenip yaygınlaşmıştır ve genellikle ölüm, nazar, uğursuzluk, bereket, kısmet gibi konularla ilişkilidir. Köpek uluması, rüyada dişinin çekildiğini ya da düştüğünü görmek ölümü işaret ederken, makasın açık kalması, aynanın kırılması gibi olaylarda uğursuzluk olarak sayılmaktadır. Bebeğe nazar değmemesi için bebeğe sarılan kundağın içine ekmek

parçası konması, ya da yüzüne bir parça kömür sürülerek korunmaya çalışılır. Nazarının olduğu düşünülen kişilerin ayakkabıları ipe ölçülerek, ip yakılır ve dumanı o kişiye tüttürülmesi, ceplerinde sarımsak taşınması gibi uygulamalarda nazardan korunacaklarına inanmaktadırlar. Pişirilen ekmeğin çokça kabarması ya da bardaktaki çayın üst kısmına toplanan çay tanecikleri kadar misafir geleceğine inanılır. Uğur getirdiğine inanılan yapraklı yoncanın yastığın altında saklamak, ilk defa kalınan bir evde odanın anahtarının yastığın altında saklanması ile evlenilecek kişinin rüyada görüldüğü varsayılır. (Kervankıran & Eryılmaz, 2017).

Van bölgesine özgü olan olumlu ve olumsuz inançların, Anadolu'nun birçok yerinde de benzer şekillerde devam ettiği gözlemlenmektedir. Selçukluların Van Gölü Havzası'na yerleşimi, Türk geleneklerinin yörede hâlâ halk tarafından benimsendiğini ve yaşatıldığını göstermektedir. Bu bağlamda, Havza'da Selçuklu Devleti'nden kalma Türk kültürüne ait gelenek ve göreneklerin günümüze kadar varlığını sürdürdüğü söylenebilir. Bölgedeki mevcut spor kültürü de bu durumu destekler niteliktedir. Selçuklu Dönemi'nden kalma cirit, binicilik ve güreş gibi spor kültürleri, günümüzde Havza'da hâlâ yaşamaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus, bu spor dallarının bölgede yaygın olarak hâkim olmamasıdır. Zamanla, ülke genelindeki spor trendleriyle paralel olarak farklı spor branşlarına da ilgi artmış ve yeni spor kültürleri gelişmiştir. Kapalı spor salonlarının açılmasıyla birlikte dövüş sporlarında da bir artış meydana gelmiştir. Aynı dönemde bisiklet ve kayak gibi branşlar da bölge için oldukça önemli hale gelmiştir; bunun nedeni ise Van Gölü Havzası'nda yaşayan insanların bu alanlarda ulusal düzeyde elde ettikleri başarıların etkisidir. (Sevinç & Azgün, 2012, s. 17-21).

Günümüzde Havza için önemli hale gelen spor dalları arasında offshore, rafting ve yüzme gibi branşlar bulunmaktadır. Eski çağlardan günümüze kadar uzanan bir diğer kültürel zenginlik ise mutfak kültürü ve yemeklerdir. Bu bölgeye özgü yemek kültürünün ilk temellerinin atıldığı dönem, M.Ö. 9-6 yüzyılları arasında hüküm süren Urartu Krallığı Dönemi'dir. Malazgirt Zaferi sonrasında Türklerin bölgeye yerleşmesiyle birlikte, tüm kültürel alanlarda olduğu gibi yemek kültüründe de önemli değişiklikler yaşanmıştır. Türkmen aşiretlerinin yanı sıra Orta Asya, İran Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi'nin mutfak gelenekleri de bu zenginliğe katkıda bulunarak bir çeşitlilik oluşturmuştur. (Belli & Belli, 2011, s. 709-720).

Bölgedeki yemek kültürü, göç olgusu kadar ekonomik koşullar ve ulaşım şartlarından da olumlu yönde etkilenmiştir.

2.10. Van İlinde Bulunan Doğal, Kültürel, Tarihi Bağlantılı Turizm Varlıkları

2.10.1. Van İlinde Bulunan Doğal Turizm Varlıkları

Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almakta olan Van ili, zengin tarihî ve kültürel mirası, eşsiz doğal güzellikleri ile dikkat çeken önemli bir turizm destinasyonudur:

Coğrafi konumu ve doğal kaynakları ile öne çıkan Van, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu zengin geçmiş, ilin turizm potansiyelini daha da artırmakta ve bölgeyi hem yerli hem de yabancı turistler için cazip hale getirmektedir. Van ili, doğa, tarih ve kültür turizmini harmanlayan yapısıyla ziyaretçilerine benzersiz deneyimler sunmaktadır (Kalelioğlu, 1996).

Van Gölü, ilin en önemli turistik cazibe merkezlerinden biri olarak ön plana çıkmaktadır. Türkiye'nin en büyük gölü olan Van Gölü, hem büyüklüğü hem de güzelliği ile görenleri büyülemektedir. Göl, doğal güzellikleri ve muhteşem manzarasıyla ziyaretçilerine unutulmaz anlar yaşatmakta, aynı zamanda bölgenin ekosistemine de büyük katkı sağlamaktadır. Gölün etrafında düzenlenen tekne turları, ziyaretçilere gölün eşsiz güzelliklerini denizden keşfetme imkânı sunarken, yelken sporu gibi aktiviteler ise adrenalin tutkunları için farklı bir deneyim sağlamaktadır (Meriç, Subaşı, & Şahin, 2021).

Van Gölü çevresindeki sahil şeridi, plajları ve piknik alanları ile yaz aylarında ziyaretçilerin ilgisini çekerken, kış aylarında ise gölün donmasıyla oluşan eşsiz manzaralar fotoğrafçılar için cazip bir konu oluşturmaktadır. Göl, aynı zamanda endemik türlere ev sahipliği yapmakta, özellikle inci kefali gibi yalnızca Van Gölü'nde yaşayan balık türleri ile biyolojik çeşitlilik açısından da önemli bir konuma sahiptir. Bu durum, bölgeyi bilimsel araştırmalar için de çekici hale getirmektedir (Kozan, 2014).

Van Kalesi, Van ilinin simgesi olarak bilinen ve tarihi önemi ile dikkat çeken bir diğer önemli turistik mekândır. Urartular döneminde, M.Ö. 9. yüzyılda inşa edilen

kale, Van şehrının kuzeydoğusunda, gölün kenarında yükselmektedir. Kalede bulunan yazıtlar ve arkeolojik buluntular, Urartu uygarlığının zengin tarihine ışık tutmakta ve bölgenin arkeolojik önemini gözler önüne sermektedir. Van Kalesi, tarihî dokusu ve panoramik manzarasıyla ziyaretçilere farklı bir deneyim sunmaktadır. Kale, yüksekliği ve stratejik konumu sayesinde geçmişte savunma amaçlı kullanılmış olup, bugün ise tarihe tanıklık eden bir yapı olarak turistlerin ilgisini çekmektedir (Keleş Eriçok, 2019).

Kaleden Van Gölü ve çevresine hâkim bir bakış açısı sunulması, ziyaretçilere benzersiz fotoğraf fırsatları sağlamakta, aynı zamanda bölgenin coğrafi yapısının anlaşılmasına da katkıda bulunmaktadır. Van Kalesi'nin etrafındaki tarihi yapılar ve kalıntılar, ziyaretçilerin tarihe yolculuk yapmalarına olanak tanırken, aynı zamanda bölgenin geçmişi hakkında bilgi edinmelerini sağlamaktadır (Güzeloğlu, 1996).

Van ili, yalnızca Van Gölü ve Van Kalesi ile değil, aynı zamanda zengin tarihi ve kültürel mirasıyla da dikkat çekmektedir. İlin çeşitli bölgelerinde yer alan camiler, kiliseler, kümbetler ve kaleler, tarihî dokusunu koruyarak günümüze ulaşmış ve turistik değer taşıyan önemli yapılar arasında yer almaktadır. Özellikle Akdamar Adası'nda bulunan Surp Haç Kilisesi, Ermeni mimarisinin eşsiz örneklerinden biri olup, her yıl binlerce turist tarafından ziyaret edilmektedir. Bu yapılar, Van'ın çok kültürlü geçmişini ve tarih boyunca farklı dinlere ve kültürlere ev sahipliği yaptığını göstermektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Van, ayrıca geleneksel el sanatları ve yöresel lezzetleri ile de turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Van Otlı Peyniri, İnci Kefali, Gümüş savat işlemeciliği ve kilim dokumacılığı gibi yöresel ürünler, bölgenin kültürel zenginliğini yansıtmaktadır. Bu ürünler, hem yerel halkın geçim kaynağı olarak hem de turistlerin ilgisini çeken unsurlar olarak önemli bir rol oynamaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2024).

Van ili, sahip olduğu doğal güzellikler ile doğa tutkunları için de cazip bir destinasyon sunmaktadır. Muradiye Şelalesi, ilin doğal güzelliklerinin en dikkat çekici örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Şelale, yılın her dönemi ziyaretçilere farklı güzellikler sunmakta, özellikle ilkbahar ve yaz aylarında doğanın canlanmasıyla birlikte muhteşem manzaralar sunmaktadır. Şelale çevresindeki

yürüyüş yolları ve piknik alanları, doğa ile iç içe vakit geçirmek isteyenler için ideal mekânlar oluşturmaktadır (Burcu Koyuncu, 2018).

Ayrıca, Van ili çevresinde yer alan dağlar, yaylalar ve doğal parklar, trekking ve kamp gibi açık hava aktiviteleri için uygundur. Bu doğal alanlar, hem macera tutkunları için hem de huzurlu bir doğa kaçamağı arayanlar için farklı seçenekler sunmaktadır. Van'ın temiz havası ve bozulmamış doğası, şehir hayatının stresinden uzaklaşmak isteyenler için ideal bir ortam sağlamaktadır.

Van ili, zengin tarihî, kültürel ve doğal güzellikleri ile Türkiye'nin önemli turizm destinasyonlarından biri olarak dikkat çekmektedir. Bölgenin sahip olduğu turizm potansiyeli, sürdürülebilir turizm politikaları ile desteklenerek hem ekonomik kalkınmayı hem de kültürel mirasın korunmasını sağlamaktadır. Van'ın turistik değerleri, yerel halk için ekonomik fırsatlar yaratırken, ziyaretçilere de unutulmaz deneyimler sunmaktadır. Bu potansiyelin etkin bir şekilde kullanılması, Van ilini ulusal ve uluslararası turizmde daha da ön plana çıkaracaktır.

Gölde düzenlenen tekne turları, turistlerin en çok tercih ettiği aktiviteler arasında bulunmaktadır. Bu turlar, ziyaretçilere gölün ortasında bulunan ve tarihi Surp Haç Kilisesi'ni barındıran Akdamar Adası'na ulaşma imkânı sağlamaktadır. Tekne turları sırasında ziyaretçiler, gölün masmavi sularının ve çevresindeki dağların eşsiz manzarasını seyretme şansı bulurlar. Bu deneyim, özellikle doğa fotoğrafçıları ve tarih meraklıları için benzersiz bir fırsat sunmaktadır (Meriç, Subaşı, & Şahin, 2021).

Bunun yanı sıra, Van Gölü'nde yelken sporu gibi su aktiviteleri de oldukça popülerdir. Gölün geniş yüzeyi ve rüzgâr koşulları, yelken sporu için ideal bir ortam yaratır. Yelken yarışları ve festivalleri, bölgenin turistik çekiciliğini artırırken, adrenalin tutkunları için de heyecan verici deneyimler sağlamaktadır. Bu tür etkinlikler, hem amatör hem de profesyonel sporcuları göle çekerek bölgenin ekonomik canlılığına katkıda bulunmaktadır (Meriç, Subaşı, & Şahin, 2021).

Van Gölü çevresinde bulunan plajlar, kamp alanları ve piknik sahaları, yaz aylarında tatilcilerin keyifle vakit geçirdikleri mekânlar arasında yer alır. Gölün sunduğu doğal güzellikler, ziyaretçilerin doğa ile iç içe zaman geçirmelerini sağlarken, aynı zamanda bölgenin eko turizm potansiyelini de gözler önüne sermektedir. Göl çevresinde yürüyüş parkurları ve bisiklet yolları, doğaseverler için

çeşitli aktiviteler sunmakta ve bu sayede turizmin çeşitlenmesine katkıda bulunmaktadır.

Van Kalesi, Van ilinin tarihî zenginliğini temsil eden ve ziyaretçilere benzersiz bir deneyim sunan önemli bir yapıdır. M.Ö. 9. yüzyılda Urartular tarafından inşa edilen kale, Van şehrinin kuzeydoğusunda, stratejik bir tepe üzerinde yer alır. Bu konum, kaleye tarih boyunca önemli bir savunma ve yönetim merkezi rolü kazandırmıştır (Türkiye Kültür Portalı, 2024).

Urartu medeniyetinin kalıntılarını barındıran Van Kalesi, tarih ve arkeoloji meraklıları için büyük bir ilgi odağıdır. Kalede bulunan çivi yazılı kitabeler ve arkeolojik bulgular, Urartu dönemine dair önemli bilgiler sunmakta ve bu medeniyetin sosyal ve kültürel yapısına ışık tutmaktadır. Bu kalıntılar, Urartu dilinin anlaşılması ve tarihinin aydınlatılması açısından da değerli kaynaklar arasında yer almaktadır (Meriç, Subaşı, & Şahin, 2021).

Van ili aynı zamanda tarihi ve kültürel miras açısından da oldukça zengindir. İl sınırları içinde bulunan Akdamar Adası'nda yer alan Surp Haç Kilisesi (Ahtamar Kilisesi), Ortaçağ Ermeni mimarisinin en iyi örneklerinden biridir ve her yıl düzenlenen Ahtamar Kültür ve Sanat Festivaline ev sahipliği yapar. Bunların yanı sıra Van'da pek çok antik kent bulunmaktadır. Çavuştepe Ören Yeri, Hoşap Kalesi gibi yapılar turistlerin ilgisini çekmektedir. Ayrıca Muradiye Şelalesi gibi doğal güzelliklere de sahip olan Van ili, trekking ve doğa sporları için de ideal bölgeler arasında yer almaktadır. Van'a özgü lezzetler ise mutlaka tadılması gereken şeylerden biridir. Otlu peyniriyle ünlü olan ilde aynı zamanda kahvaltılıklardan tatlılara kadar geniş bir yelpazede yöresel lezzetleri turistlere eşlik etmektedir (Meriç, Subaşı, & Şahin, 2021).

Tüm bu değerleriyle Van ili hem iç turizm hem de uluslararası turistler için cazip hale gelmektedir.

2.10.1.1. Van Gölü

Her ne kadar yöre halkı tarafından, uçsuz bucaksız oluşuyla manzarasıyla Van denizi adını alsada, literatürde dünyanın en büyük sodalı gölü olarak yer almaktadır. Muhteşem gün batımı manzarası ile de dikkatleri çeken Van gölü: Turizm açısından oldukça önemlidir:

Doğal güzellikleri ve zengin biyolojik çeşitliliği ile dikkatleri çeken Van Gölü, türlerine özgü endemik balık türleriyle bilinir. Özellikle inci kefali balığı, Van Gölü'nde yaşamaktadır. Bölgenin damızlık işletmelerinde yetiştirilmektedir. Gölde elde edilen diğer bir ürün ise lezzetli olan Van Balığıdır (Gülbüz O. , 2012).

Bu nedenle bölgeye gelen turistler tarafından tercih edilen bir yemek seçeneğidir. Ayrıca Van Gölü'nün üzerinde bulunan Akdamar Adası da turistik bir cazibe merkezidir. Ada üzerinde yer alan Surp Haç Kilisesi (Ahtamar Kilisesi), Ortaçağ Ermeni mimarisinin en iyi örneklerinden biridir ve her yıl düzenlenen Ahtamar Kültür ve Sanat Festivaline ev sahipliği yapar. Göldeki doğal güzellikleri keşfetmek için yapılan tekne turları da popüler aktiviteler arasındadır. Müthiş manzarayı izleyebilmek adına gölde keyifli tekne turları yapılmaktadır (Meriç & Bozkurt, 2017, s. 154-167). Başka bir önemli özelliği ise göl suyunun, birçok deri hastalığını tedavi etmesi sebebiyle hem iç hem de dış turistler açısından oldukça ilgi çekmektedir (Konyar, 2018).

Van Gölü aynı zamanda kuş gözlemcilerinin de ilgisini çeken bir bölgedir. Göç yollarında bulunan kuşların uğrak noktası olarak bilinen bu göldeki uluslararası öneme sahip kuş alanlarında gözlemler yapılabilmektedir. En bilindik olarak her yıl erçek gölünden izlenen flamingolar için birçok gözlemci turist şehre gelmektedir. Gelmektedir. Van Gölü hem doğal güzellikleri hem de kültürel mirasıyla turistler için büyük bir ilgi odağıdır. Her mevsim farklı güzellikler sunan bu göl, fotoğraf severler için de eşsiz kareler sunmaktadır (Deniz, 2008, s. 183-194).



Şekil 2.1 Van Gölü Gün Batımı (Kaynak: <http://tusba.gov.tr/van-golu1>)

2.10.1.2. Muradiye Şelalesi

Van Muradiye Şelalesi, muhteşem manzarası ve doğal güzellikleriyle, akan suyun sesi ile ziyaretçilerini kendine hayran bırakmaktadır:

Muradiye Şelalesi, Türkiye'nin Van iline bağlı Muradiye ilçesinde bulunan doğal güzelliklere sahip bir şelaledir. Çevresi ormanlık alanlarla çevrili olan şelale, Muradiye İlçe merkezine yaklaşık 10 kilometre uzaklıkta yer almaktadır. Muradiye Şelalesi, Zilan Deresi üzerinde, Tendürek Dağı'ndan beslenen Bend-i Mahi Çayı üzerinde bulunmaktadır.

Yaklaşık 50 metre yükseklikten aşağıya dökülen büyüleyici bir manzaraya sahiptir. Şelaleden düşen suyun akışı ve oluşturduğu ses ile etkileyici bir atmosfer oluşturmaktadır. Şelalenin çevresinde düzenlenmiş piknik alanları bulunmaktadır. Burada piknik yapabilmektedir, doğanın tadını çıkarabilmektedir ve serin sularında yüzme imkânı da sağlamaktadır. Ayrıca şelalenin etrafında patika yollar da mevcuttur ve doğa yürüyüşleri yapmak isteyenler için harika bir seçenektir. Muradiye Şelalesi, Van'ın en önemli turistik cazibe merkezlerinden biridir ve her yıl binlerce ziyaretçiyi ağırlamaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2024).



Şekil 2.2 Muradiye Şelalesi (Kaynak:<https://belediyehaber.net/2021/03/05/van-muradiye-selalesi-bend-i-mahi-cayinda-gorkemli-bir-selale/>)

2.10.1.3. Van Kedisi

Ünü ülke sınırlarını bile aşan Van kedisi, akıllı ve oyuncu doğasıyla dikkat çeken, göz alıcı mavi ve altın rengi gözlere sahip zarif bir kedi cinsidir:

Türkiye'nin Van Gölü bölgesine özgü olan bir kedi türüdür. Kendine has özellikleri ve görünümü ile tanınır. Genellikle büyük, kaslı ve uzun tüylere sahip olan bu kedilerin en belirgin özelliği ise gözlerinin farklı renklerde olmasıdır. Bir gözleri mavi ya da yeşil, diğer gözleri ise altın sarısı ya da turuncu renkte olabilmektedir. Van kedileri oldukça sosyal ve oyuncu yapılarıyla bilinirler. İnsanlara karşı dostça ve sevecen davranışlar sergilerler. Aynı zamanda suya karşı da ilgi duyan nadir kedi türlerindendir. Yüzme yetenekleri sayesinde suda rahatlıkla hareket edebilmektedir. Bu ender güzellikteki kedi türünün korunması için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Van Gölü bölgesindeki Turizm Acentesi Temsilcileri tarafından da önemsenen bu kediler, uluslararası alanda tanınırlığı artan bir Türk kökenli cinstir. Genetiğinin korunması amacıyla 1992 yılında kurulan kedi evinde bakımları yapılmakta olup, hafta içi ortalama 500 hafta sonları ise yaklaşık 2000 kişi tarafından ziyaret edilmektedirler (Türkiye Kültür Portalı, 2024).

Yapılan birçok araştırma Van kedilerinin eğitime hızlı cevap verdiği yönünde olup, kendisine öğretileni çabucak kavramaktadır. Van'da tam bir turizm objesi

halini alan kediler, Van’a gelen turistlerin büyük bir çoğunluğu tarafından muhakkak ziyaret edilmektedirler.



Şekil 2.3 Van Kedisi (Kaynak: <https://blog.petibom.com/kedi-cinsleri/van-kedisi/>)

2.10.1.4. Van Balığı (İnci Kefali)

Hakkında birçok çalışma yapılan Van balığı (Chalcalburnus tarichi), Türkiye'nin Van Gölü'nde endemik olarak yaşayan bir tatlı su balığı türüdür:

İnci kefali olarak da bilinen bu balık, gölün hızlı akan derelerinde ve su kaynaklarında bulunmaktadır. Vücutları oval şekilli ve yanlardan sıkıştırılmıştır. Sırt bölgesi yeşilimsi gri veya mavi renkteyken, yanları gümüşü beyazdır. Van balığı genellikle 15-20 cm uzunluğunda olup, maksimum uzunluğu 30 cm'ye kadar çıkabilmektedir. Beslenmeleri planktonlar ve küçük su böcekleriyle gerçekleşir (Bilgili, 1995). Bu türün en belirgin özelliği ise üreme davranışıdır. Van Gölü'nün akarsularında kumlu veya çakıllı altta yumurtalarını bırakarak ürerler. Dişiler bu yumurtaların üzerine döllerini serperken, erkekler de döllenmiş yumurtaların korumasını üstlenir. Baharın belirli aylarında bölgede avlanma yasağı başlar. Ardından ise suyun akış yönünün tersine muazzam bir balık göçü başlar ve tam bir görsel şöendir. Van balığı popülasyonu son yıllarda azalmaktadır ve nesli tehlikedeki türler arasındadır. Bu duruma habitat tahribatı, aşırı avlanma ve kirlilik

gibi faktörler etkindir. Koruma çalışmalarının yapılmasıyla bu türün neslinin devam ettirilmesi amaçlanmaktadır. (Elp, Şen, & Atıcı, 2014, s. 228-232)

Van Gölü, Türkiye'nin en büyük gölü olup, birçok endemik tür için önemli bir yaşam alanı sunmaktadır. Bu türlerden biri olan Van balığı (*Alburnus tarichi*), gölün ekosisteminde kritik bir rol oynamakta ve bölge ekonomisi ile kültürüne önemli katkılar sağlamaktadır. Ancak, artan insan faaliyetleri, kirlilik ve kontrolsüz avlanma gibi faktörler, bu türün yaşam alanını tehdit etmekte ve popülasyonunu tehlikeye sokmaktadır (Meriç, Subaşı, & Şahin, 2021). Bu nedenle, Van balığının korunması ve sürdürülebilir yönetimi için çeşitli stratejiler geliştirilmektedir.

Van Gölü ve çevresindeki sulak alanların korunması amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler, balıkçılık faaliyetlerini düzenleyerek türün korunmasına yönelik önemli adımlar atılmasını sağlamaktadır. Avlanma sınırlamaları getirilerek belirli dönemlerde av yasağı uygulanmakta, böylece balıkların üreme dönemlerinde korunmaları amaçlanmaktadır (Yılmaz & Erdem, 2022). Av sezonlarının dikkatlice belirlenmesi, balıkların neslinin devam etmesine olanak tanırken, avcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini de artırmaktadır.

Van balığının yaşam alanlarının korunması ve iyileştirilmesi için kapsamlı habitat restorasyonu çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar, akarsuların doğal yapısının yeniden kazandırılması ve su kalitesinin iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Erozyon kontrolü, nehir yataklarının temizlenmesi ve bitki örtüsünün yenilenmesi gibi faaliyetler, balıkların yaşam alanlarını sağlıklı ve sürdürülebilir kılmaktadır (Güneş & Demir, 2020). Su kirliliğinin önlenmesi için ise endüstriyel ve tarımsal atıkların düzenli denetimleri yapılmakta ve çevresel yönetim politikaları geliştirilmektedir.

Van balığının üreme dönemlerinde kullandığı yumurtlama alanlarının korunması, türün devamlılığı için hayati bir öneme sahiptir. Bu alanlarda insan faaliyetlerinin etkisini azaltmak amacıyla çeşitli önlemler alınmaktadır. Özellikle üreme dönemlerinde, bu bölgelerde balıkçılık faaliyetleri kısıtlanmakta ve gerekli durumlarda koruma bariyerleri oluşturulmaktadır (Çelik & Yalçın, 2021). Yumurtlama alanlarının korunması, Van balığının üreme başarısını artırmakta ve popülasyonun sağlıklı bir şekilde devam etmesini sağlamaktadır.

Van balığının popölasyon dinamiklerinin izlenmesi, türün korunmasına yönelik çalışmaların etkili bir şekilde yönetilmesine olanak tanımaktadır. Vahşi yaşam uzmanları ve bilim insanları tarafından yapılan izleme ve değerlendirme çalışmaları, balık popölasyonlarındaki değişiklikleri ve trendleri tespit etmeye yardımcı olmaktadır (Erdem & Aydın, 2023). Bu izleme çalışmaları sayesinde, popölasyonda meydana gelen değişikliklere hızlı ve etkili müdahaleler yapılabilmekte, böylece türün korunmasına yönelik stratejiler geliştirilebilmektedir.

Van balığının korunması ve sürdürülebilir avcılık uygulamalarının teşvik edilmesi amacıyla çeşitli eğitim programları düzenlenmektedir. Bu programlar, bölgedeki turizm acentesi temsilcileri ve yerel halkın bilinçlendirilmesine yönelik faaliyetler içermektedir. Van balığının ekolojik rolü ve önemi hakkında verilen eğitimlerle, toplumda farkındalık yaratılmakta ve sürdürülebilir avcılık yöntemleri konusunda bilinçli bir avlanma kültürü oluşturulmaktadır (Akyol & Aktaş, 2019). Eğitim programları, balıkçılıkla geçinen toplulukların uzun vadeli ekonomik ve ekolojik faydalar elde etmelerine yardımcı olmaktadır.

Van balığının korunması, ekosistemin sürdürülebilirliği ve bölge ekonomisinin devamlılığı için kritik bir öneme sahiptir. Yasal düzenlemeler, habitat restorasyonu, yumurtlama alanlarının korunması, popölasyon izleme ve eğitim programları gibi çeşitli koruma stratejileri, bu endemik türün neslinin devamını sağlamak amacıyla hayata geçirilmektedir. Bu çalışmaların başarılı bir şekilde yürütülmesi, Van Gölü ekosisteminin dengede kalmasına ve bölgenin biyolojik çeşitliliğinin korunmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Gelecek nesillerin de bu eşsiz türü görebilmeleri için koruma çalışmalarının sürekli olarak geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

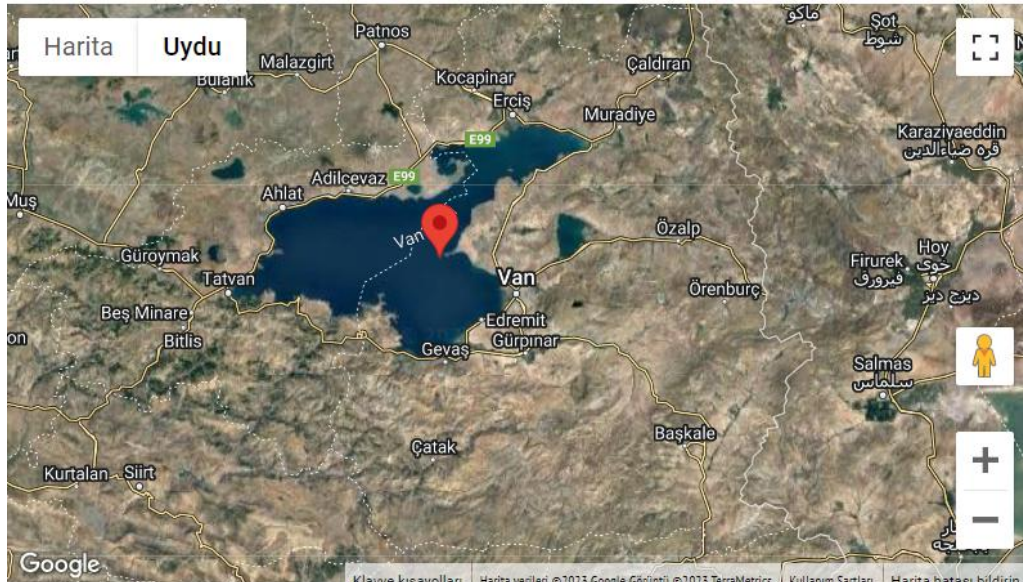
6. Kirlilik kontrolü: Van Gölü'ne akan nehirlerdeki sanayi atıkları veya tarım ilaçlarını içeren suyun göldeki kirliliği azaltmak için gerekli tedbirler alınır. Bu gibi koruma çalışmaları sayesinde Van balığının neslinin devam ettirmesi hedeflenmektedir (Gürbüz O. , 2012, s. 104-137).



Şekil 2.4 Van Balığı (Balık Göçü) (Kaynak:<https://www.ayanis.com.tr/turlar/441/van-golu-havzasi-balik-gocu-inci-kefali-turu->)

2.10.2. Van İlinde Bulunan Kültürel ve Tarihi Bağlantılı Turizm Varlıkları

Van ili, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan ve tarihi geçmişiyle ön plana çıkan bir ilidir. Bu nedenle inanç turizmi açısından da zengin bir potansiyele sahiptir.



Şekil 2.5 Harita Üzerinde Van'daki İnanç Turizmi Merkezleri (Kaynak: *Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*)

2.10.2.1. Van İlinde Bulunan Müslüman Kültürel ve Tarihi Turizm Varlıkları

2.10.2.1.1. Hüsrev Paşa Camii (Merkez)

Van Hüsrev paşa Camii, tarihi mimarisi ve zarif detaylarıyla dikkat çeken önemli bir ibadet yeridir:

Eski Van şehrinde yer alan caminin, 1567 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın vezirlerinden Van Beylerbeyi Hüsrev Paşa tarafından yaptırıldığı, kapısındaki kitabeden anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalar, caminin Osmanlı dönemi mimarisine bir örnek teşkil ettiğini ve tarihi bir değere sahip olduğunu göstermektedir. Hüsrev Paşa Camii, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait mimari özellikleri barındıran bir yapıdır. Kesme taştan inşa edilmiş ve dikdörtgen planlıdır. Üzeri kubbe ile örtülü olan caminin minaresi ise oldukça zarif bir şekilde tasarlanmıştır. Cami içindeki süslemeler de oldukça dikkat çekicidir. Duvarları geometrik motiflerle süslenmiş ve mihrap ile minberi de kusursuz bir işçilikle yapılmıştır. Ancak Hüsrev Paşa Camii, zaman içerisinde çeşitli onarımlardan geçmiştir ve orijinal haliyle tam olarak korunamamıştır. Günümüzde hala aktif olarak ibadetlere açık olan cami, turistler tarafından da ziyaret edilmektedir. Hüsrev Paşa Camii, Van tarihinin ve kültürel yapısının önemli bir parçası olan bölgedeki diğer tarihi yapılardan biridir (Ağaoğlu, 2007).



Şekil 2.6 Hüsrev Paşa Camii (Kaynak: Araştırmacı Arşivi, 2025)



Şekil 2.7 Hüseyin Paşa Camii Avlu ve Dıştan Görünümü (Kaynak: Araştırmacı Arşivi, 2025)

2.10.2.1.2. Kaya Çelebi Camii (Merkez)

Van Kaya çelebi Camii, bölgedeki tarihi yapıları ve kültürel mirasıyla öne çıkan bir camidir:

1592 yılında Van eşrafından Çelebizade Koçi Bey tarafından yapımına başlanılan ve eski Van şehrinde bulunan caminin yapımı, aynı aileden Cem Dedeoğlu Mehmet Bey tarafından tamamlanmıştır. Türk-İslam mimarisine uygun olarak inşa edilen cami, taş ve tuğladan yapılmıştır. Dikdörtgen planlı olan caminin üzeri kubbe ile örtülmüştür. İç mekânda mihrap ve minber bulunurken, duvarları düzgün kesme taşlarla doludur. Kaya Çelebi Camii'nin tarihi bir önemi bulunmaktadır çünkü Osmanlı belgesine ait ender yapılar arasında yer almaktadır. Ayrıca bölgedeki kültürel değişimlerin bir parçası olarak yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilmektedir. Dolayısıyla Kaya Çelebi Camii hem tarihi hem de kültürel açıdan önemli bir yapı olarak kabul edilmektedir (Ağaoğlu, 2007).



Şekil 2.8 Kaya Çelebi Cami (Kaynak: Araştırmacı Arşivi, 2025)

2.10.2.1.3. Celme Hatun Kümbeti (Gevaş)

Van'ın Gevaş İlçesi girişinde yer alan zarif mimarisi, ince taş işçiliğiyle dikkatleri üzerine çeken kümbet:

Selçuklu mezarlığındaki türbe, 1358 yılında Karakoyunlular döneminde İzzettin Şir'in kızı Celme Hatun anısına inşa edilmiştir. Bu yapı, Selçuklu kümbet mimarisinin özelliklerini taşımaktadır. Tahmini olarak 14. Yüzyılın başlarından 16. Yüzyılın sonlarına kadar aktif olan bu mezarlıkta prizmatik lahitler ve çeşitli mezarlar bulunmaktadır. Selçuklu Mezarlığı ve Celme Hatun Türbesi, adeta bir “Açık Hava Müzesi” görünümündedir (Önkal, 2009).



Şekil 2.9 Halime Hatun Kumbeti (Kaynak: Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

2.10.2.1.4. Aliyar Kumbeti (Erciş)

Mimari detayları ve tarihi önemiyle öne çıkan bir kültürel miras örneği olan Aliyar Kumbeti:

Erciş İlçe Merkezi girişinin güneyinde yer alan kumbetin, Karakoyunlu Şahlarından Aliyar Beye ait olduğu tespit edilmiştir. 12. Yüzyılda inşa edilen kumbet, Selçuklu dönemi mimarisini yansıtmaktadır. Aliyar Kumbeti, köy mezarlığının içerisinde yer almaktadır. Kare planlı bir yapıya sahip olan kumbet, kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Yanları payandalarla desteklenmiş ve üzeri kubbe ile örtülmüştür. Kumbetin girişi batı cephesinde yer almakta olup, üzeri bitkisel motiflerle yazılmış bir portal ile süslenmiştir. Kubbenin üstünde ise çini ve mozaik süslemeler bulunmaktadır. Kumbet içindeki süslemeler oldukça etkileyicidir. Duvarları geometrik motiflerle süslenmiş ve kabartmalarla süslü freskler barındırmaktadır. Aliyar Kumbeti, Van'ın kayıtlı önemli tarihi yapılarından biridir. Ancak doğal afetler ve zaman etkileri nedeniyle hasar görmüştür. Uzun yıllar bakımsız kalan kumbet, son zamanlarda restore edilerek koruma altına alınmıştır. Bugün hala ziyarete açık olan Aliyar Kumbeti, tarihi ve mimari güzellikleriyle bölgenin önemli turistik noktalarından biridir. Ziyaretçiler hem tarihi dokuyu keşfederken hem de muhteşem doğa manzarasının menziline keşfetmektedir (Kalelioğlu, 1996).



Şekil 2.10 Aliyar Kumbeti (Kaynak: Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

2.10.2.1.5. Horhor Medresesi (Van)

Avlusuna girince, yansıttığı manevi huzuru ve mimarisiyle dikkat çeken eğitim alanında hizmet veren medrese:

Van'ın merkezinde Van kalesinde bulunan Horhor Medresesi yapımı çok eskilere dayanan (Urartular dönemi)Tarihî Van Kalesi dibinde bulunan ve Bediüzzaman Saidi Nursî Hazretleri'nin bir dönem (1897-1907 ve 1912-1914 yılları arasında) medrese olarak kullandığı ve talebe yetiştirdiği bir mekândır. Adını, yanında akan suyun horultulu ses çıkarmasından dolayı aldığı söylenmektedir (Tekin, 2024).



Şekil 2.11 Horhor Medresesi (Kaynak: Araştırmacı Arşivi, 2025)



Şekil 2.12 Horhor Medresesi Mihrap ve İçeriden Görünüm (Kaynak: Araştırmacı Arşivi, 2025)

2.10.2.1.6. Van Kalesi

Van'da stratejik bir öneme sahip olan, şimdiki restore edilmiş haliyle ilin her yerinden muazzam ışıklarıyla görüntülenebilen Van Kalesi:

Türkiye'nin Van ilinde bulunan tarihi bir kaledir. M.Ö. 9. yüzyılda Urartu Krallığı döneminde inşa edilmiştir ve Van Gölü'nün kıyısında yer almaktadır. Kale, tuğla ve taş kullanılarak yapılmış büyük bir yapıdır. Urartu mimarisinin en önemli örnekleri arasında yer alan kale, üç ana bölümden oluşur: dış sur, orta sur ve iç kale. Dış surların kalıntıları hala ayakta ve yaklaşık 2 kilometre uzunluğundadır. Dışarıdan gelen tehlikelere karşı koruma sağlamak amacıyla inşa edilmiştir. Orta sur ise dış surların ardında yer alır ve daha da güvenliği sağlamak için inşa edilmiştir. İçerisinde çeşitli yapılar bulunmaktadır. Ancak bu yapıların büyük bir kısmı günümüzde maalesef yıkılmıştır. İç kale ise en güvenli bölgedir ve burada krallığın yönetim merkezi olarak kullanılırdı.

Kale içerisindeki en önemli yapılardan biri olan "Van Kalesi" veya "Tuşba Kalesi" olarak bilinen saray kompleksi, Urartu Krallığı'nın ihtişamlarını yansıtan görkemli bir yapıdır. Van Kalesi, tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin egemenlik kurduğu bir bölgede yer aldığı için farklı kültürlerin etkilerini taşıyan mimari özelliklere sahiptir. Bugün Van Kalesi, turistlerin ziyaret ettiği popüler turistik mekânlardan biridir. Tarihi dokusuyla dikkat çeken bu kalede Osmanlı izlerine sıkça rastlanılmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2024).



Şekil 2.13 Van Kalesi (Kaynak: www.kulturportali.gov.tr)

2.10.2.1.7. Zeve Şehitliği

Milli mücadele sırasında hayatını kaybeden kahraman askerlerin anısını yaşatan odak noktalarından biri olan Van Zeve Şehitliği:

Türkiye'nin doğu Anadolu Bölgesi Van şehrinde yer alan 1915 yılında Ermeni çeteleri tarafından gerçekleştirilen kitlesel katliamlar sırasında hayatını kaybeden 2.500 Müslüman anısına inşa edilmiştir. Bu şehitlik, yaşanan mezalimin somut belgelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Birinci Dünya Savaşı döneminde, özellikle Doğu Anadolu'da Ermeni çeteleri tarafından gerçekleştirilen saldırılar sonucunda birçok savunmasız insan hayat kaybetmiştir. Savaşın getirdiği koşullar nedeniyle erkek nüfus cephelere gönderilmiş, bu durum savunmasız durumda kalan yaşlılar, kadınlar ve çocukların hedef haline gelmesine neden olmuştur. Van da bu acı süreçten en fazla etkilenen illerden biridir.

Van Zeve Şehitliği, tarihî olayları anımsatan anıt ve tabelalarla donatılmış bir alandır. Ziyaretçiler, burada saygı duruşunda bulunarak geçmişte yaşananların önemini kavrama fırsatı bulmaktadır. Bu şehitlik, sadece askeri tarihle değil, aynı zamanda bar ve kardeşlik temalarıyla da güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Türkiye'nin toplumsal hafızasında önemli bir yer tutan bu alanlar, verilen mücadelelerin unutulmaması için büyük bir değer taşımaktadır. Sonuç olarak, Van Zeve Şehitliği hem tarihî bellek işlevi görmekte hem de geleceğe yönelik barış mesajları sunmaktadır. Ziyaretçilerine geçmişe dair derin düşünceler geliştirme imkânı tanırken, aynı zamanda barışı korumanın gerekliliğini de hatırlatmaktadır.



Şekil 2.14 Zeve Şehitliği Anıtı (**Kaynak:** *Araştırmacı Arşivi*, 2025)

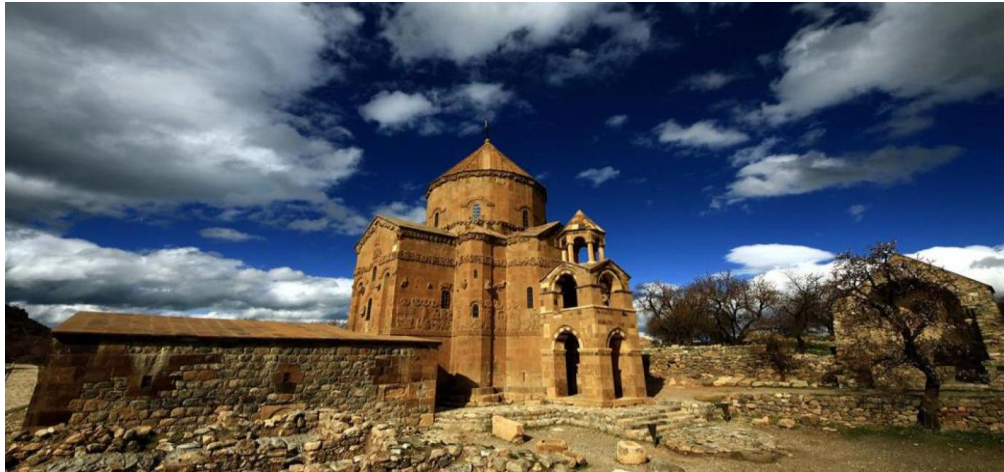
2.10.2.2. Van İlinde Bulunan Hristiyan Kültürel ve Tarihi Turizm Varlıkları

2.10.2.2.1. Akdamar Kilisesi (*Akdamar Adası-Gevaş*)

Van'ın turizm ve inanç turizmi alanında en çok dikkat ve turist çeken tarihi ve mimari yapısına sahip:

Akdamar Adası ve Surp Haç Kilisesi Van Gölü üzerinde bulunan Akdamar Adası, Surp Haç Kilisesi ile ünlüdür. 10. Yüzyılda yapılan kilise, Ermeni Apostolik Kilisesi'ne aittir ve güzel işlemlerle bezelidir. Her yıl düzenlenen “Akdamar Kültür ve Sanat Festivali” ile ziyaretçilere açılır. Vasparakan Hanedanı I. Gagig tarafından

yaptırılan ve Van’a 55 km mesafede bulunan bu kiliseye, Van-Tatvan karayolu üzerindeki iskeleden 20 dakikalık bir motor yolculuğuyla ulaşmak mümkündür. Kilise, 915-921 yılları arasında dört yapraklı yonca şeklinde inşa edilmiştir ve sarımtırak kesme taşlardan meydana gelen yapısı dikkat çekici bir işçilik sunmaktadır. İç mekânında freskler, dış yüzeylerinde ise çeşitli kabartmalar yer almaktadır. Bu kabartmalarda Âdem ve Havva, Yunus Peygamber ile oğlu İsmail, Davut ve Golyat gibi hikâyeler betimlenmiştir. Ayrıca kilisenin üst kısmında dış duvarlarını saran üzüm salkımları ve asma yapraklarından oluşan bir friz ile çeşitli hayvan figürlerinin yer aldığı kabartmalar da bulunmaktadır. Ne yazık ki Akdamar Kilisesi’nde zaman içerisinde büyük hasar görüldü. 1915 yılında Osmanlı İmparatorluğu’nun Ermenilere yönelik politikaları nedeniyle kilise terk edildi. Daha sonra deprem ve depremler gibi doğal afetler de kilisenin kayıt altına alınmasının nedeni olmuştur. Ancak 2000 yılında Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılan onarım çalışmaları sayesinde Akdamar Kilisesi tekrar eski gücüne kavuşmuştur. Bugün kilise müze olarak hizmet vermekte ve ayrılarak ziyaret edilmektedir. Akdamar Kilisesi, Van Gölü’nün muhteşem manzarasının yönetilebildiği tarihi ve kültürel bir deneyim sunuyor. Ayrıca her yıl düzenlenen “Akdamar Kültür ve Sanat Festivali” ile ünlüdür (Surat, 2020).



Şekil 2.15 Akdamar Kilisesi (**Kaynak:** Doç.Dr.Hasan BUĞRUL, 2024)

2.10.2.2.2. Çarpanak Kilisesi (Çarpanak Adası-Merkez)

Van gölünün kıyısında yer alan doğal güzellikleri ile dikkat çeken tarihi dokusu ve mimarisi ile turizme konu olan Çarpanak Kilisesi:

12. yy. başlarında yapılan, konum olarak Van Gölünün kuzeydoğusunda, Çitoren Koyu civarında bulunmakta ve Van merkez iskelesinden 1 saat 40 dakikalık motor yolculuğuyla ulaşılmaktadır. Kilise, Ermeni Apostolik Kilisesi'ne aittir ve Van Gölü'nün kıyısında bulunmaktadır. Bölgede yaşayan Ermeniler tarafından kullanılan kilise, dönemin mimari tarzını yansıtmaktadır. Çarpanak Kilisesi'nin ergonomik taş malzemeleri kullanılmıştır. Dikdörtgen planlı olan kilisenin üzeri tonozlarla örtülmüştür. İç mekânda mihrap ve kayıt defteri bulunurken, duvarları da fresklerle doldurulur. Kilisenin tarihi ve kültürel önemi oldukça büyüktür. Bölgeye özgü mimari özellikleriyle dikkat çekici olduğundan turistler tarafından ziyaret edilmektedir. Ancak ne yazık ki Çarpanak Kilisesi zaman içerisinde ciddi şekilde hasar görmüş. Özellikle 20. Yüzyılın başlarında yaşanan siyasi olaylar ve doğal afetler nedeniyle kilisede büyük tahribatlar meydana geldi. Günümüzde ise Çarpanak Kilisesi kısmen restore edilmiş. Ancak onarımın ziyaretleri aksatmaması için hala çalışmalar devam etmektedir. Çarpanak Kilisesi, Van Gölü'nün eşsiz manzarasıyla birleşen tarihi atmosferiyle ziyaretçilerini cezbeden önemli bir yapıdır ve bölgedeki kültür turizminin önemli duraklarından biridir Çarpanak Kilisesi, Taç Kapısı'nın birbirinden güzel geometrik panoları ve haç motifleri ile süslenmiş olmasıyla dikkate değer bir yapıdır. Bu ihtişamı ve zarafeti sayesinde, inanç turizmi açısından önemli bir konumda bulunmaktadır. Kilise, tarihi ve kültürel zenginlikleri ile ziyaretçilerini büyülemeye devam etmektedir (Özkan, 2024).



Şekil 2.16 Çarpanak Adası (**Kaynak:** Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

2.10.2.2.3. Yedi Kilise (Van)

Yapılacak restore çalışmaları ile Van'a değer katabilecek, tarihi yapısı ve dikkat çeken mimarisi ile zengin kültürel mirasa konu olan Yedi Kilise:

Van Merkeze bağlı Yukarı Bakraçlı köyünde bulunan ve 8. yüzyılda inşa edilen tarihi bir Ermeni manastırırır. Manastır, zaman içinde farklı dış etkilere dolay önemli ölçüde zarar görmüştür. Bu nedenle, yüzyıllar boyunca süregelen tarihi ve kültürel mirası önemli ölçüde zarar görmüştür. (Özkan, 2024)



Şekil 2.17 Yedi Kilise (**Kaynak:** Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

2.10.2.2.4. Gevaş St Thomas Manastırı (Altınsaç Kilisesi)-Van

Gevaş St. Thomas Manastırı, çoğu zaman Altınsaç Kilisesi olarak anılan, Van Gölü'nün kıyısında bulunan tarihi ve kültürel bir yapıdır:

Bu manastır, Ermeni mimarisinin dikkate değer örneklerinden biri olarak kabul edilir ve tarihsel süreciyle birlikte turizm açısından da önemli bir yere sahiptir. 10. yüzyıla kadar uzandığı düşünülen bu yapı, Ermeni Apostolik Kilisesi'ne bağlıdır ve çevresindeki diğer dini yapılarla birlikte bölgenin kültürel mirasını zenginleştirir. Altınsaç Kilisesi, dikkat çekici taş işçiliği ve detaylı süslemeleriyle öne çıkmaktadır. Yöntemlerle işlenmiş taşlar ve özgün kubbe yapısı, bu yapının mimari özelliklerini oluşturur. Manastır, inanç turizmi açısından önemli bir destinasyon olup, hem yerli hem de uluslararası turistler tarafından sıkça ziyaret edilmektedir. Ermeni kültürüne ait değerleri yansıtan önemli bir yapıdır ve hem tarihsel araştırmalar hem de turizm açısından özel bir öneme sahiptir. Van Gölü'nün muhteşem manzarası eşliğinde, burada hem manevi bir deneyim yaşamak hem de tarihi bir keşif yapmak mümkündür (Türkiye Kültür Portalı, 2024).

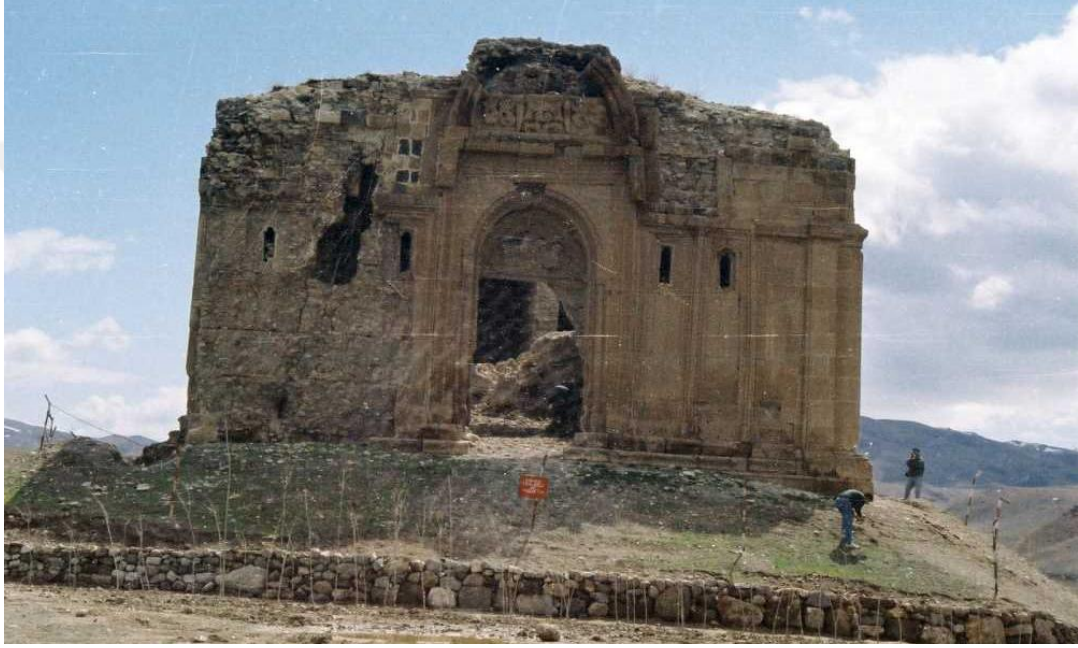


Şekil 2.18 Altınışaç Kilisesi (**Kaynak:** *Van İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùğù*)

2.10.2.2.5. St. Bartholomeus Kilisesi – Van

Başkale İlçesi'ne bağı Albayrak Köyü, tarihi ve kültürel öneme sahip bir kilise ve jamatuna ev sahipliğı yapmaktadır. Bu yapılar, Büyük Zap Vadisi'ne bakan bir tepe üzerine inşa edilmiştir ve genellikle Saint Bartholomeus'un mezarının üzerine inşa edildiğı kabul edilen 4. yüzyıldan beri varlığını sürdürmektedir. Ancak, kilise ve jamatun ile ilgili daha güncel bulgular, bu yapıların 13. yüzyıl sonu ve 14. yüzyıl başında inşa edildiğini göstermektedir. Tarihi kaynaklara göre, 1457 yılında Basın Babası Kirakos tarafından dekore edilen bu yapılar, Katogikos Philippe'nin destekleriyle Vardapet Kirakos'un piskoposluğu döneminde, Osmanlı Hakkâri Beyi Hüsrev Şerifin yönetimi altında 1651 yılında onarım geçirmiştir. Kilise ve jamatun, 17. ve 18. yüzyıla tarihlendirilirken, 1966 yılında yaşanan depremde ciddi hasar görmüştür. St. Bartholomeus Kilisesi, doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen bir alan üzerine inşa edilmiştir. Batı cephesinin merkezi kısmında anıtsal bir giriş yer almaktadır. Bu giriş, üstte sivri kemerli bir alınlıkla süslenmiş olup, dikdörtgen çerçeve içerisinde sütuncelerle desteklenmektedir. Portalın ortasında, basık kemerli bir kapı yer almaktadır. Alınlık kısmında ise, ilahi temaları yansıtan kabartmalar dikkat çekmektedir; Tanrı, altı meleğın taşıdığı bir tahtta tasvir edilmiştir. Tanrı'nın etrafında güvercinler ve aslan figürleri yer almaktadır. Jamatun, kare planlı olup, dört kemerin üzerine oturan çapraz tonozla kaplanmıştır. Ancak, günümüzde kemerlerin dışındaki örtü kısmen yıkılmıştır. Kilise ise merkezi kubbeli ve haç planlı bir yapıdır;

doğudaki apsis beş kemerli olup yanlarında papaz hücreleri bulunmaktadır. Merkezi kubbe ve haç kollarının örtüleri büyük ölçüde hasar görmüş, ama yapı dıştan yüksek kasnak ve konik külahıyla dikkat çekmektedir. Kilisenin yapımında düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Kilise ve jamatunun birleşik yapısı, batı cephedeki portaldeki figürlü kabartmalarla birlikte önemli bir mimari değere sahiptir. Bu yapı, hem tarihi hem de sanatsal açıdan ziyaretçilerine eşsiz bir deneyim sunmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2024).



Şekil 2.19 Bartholomeus Kilisesi (Kaynak: Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

3. METOT VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntem ve Kapsamı

Araştırmada, nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu kapsamda, gözlem, ve derinlemesine görüşmeler tercih edilmiştir. Araştırmacı, Van ilinde bulunan başlıca doğal, kültürel ve tarihi turizm noktalarını (örneğin, Akdamar Adası ve Surp Haç Kilisesi, Hoşap Kalesi, Ermeni Kilisesi, vs.) yerinde inceleyecek, turistik hareketliliği ve turizm altyapısını gözlemlemiştir. Bu gözlemler, turizmin bölgesel etkilerini değerlendirmeye yönelik ipuçları sağlamaktadır.

Bu araştırmanın veri toplama aracı olan görüşme formu, Van ilinin inanç turizmi potansiyelini ve turizm sektörü paydaşlarının bu potansiyele yönelik bakış açılarını incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Görüşme formunun geliştirilmesinde, Gürdal (2023) tarafından yazılan "Konya İlinde İnanç Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi ve Konya'daki Turist Rehberlerinin İnanç Turizmine Bakış Açıları" başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır. Bu tez, inanç turizmi alanında önemli bilgiler sunmakta ve turizm rehberlerinin bakış açılarını derinlemesine incelemektedir (Gürdal, 2023).

Bölgesel kalkınmada inanç turizminin öneminin vurgulandığı bu çalışma nitel olup, öncelikle literatür tarama yöntemiyle, betimsel, yazınsal ve resmi kaynaklardan faydalanılmıştır.

Ülkemizde ve uluslararası alanda yapılmış çalışmalar gözlemlenmiştir. Daha sonra konuyla alakalı araştırma makaleleri, tezler ve de kurumlarda ilgili araştırmalar yapılmış; böylelikle çalışmanın bilimsel çerçevesi oluşturulmuştur. Çalışmanın sonraki aşamalarında ise hem ülke genelinde hem de bölgesel düzeyde istatistikler, bölge ile ilgili yayınlanmış kitaplar, materyaller, raporlar, resmi kurumlardan alınan veriler, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi kütüphanesinden de faydalanılarak elde edilmiştir.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Soruları

Bu çalışmada cevap aranan sorular aşağıda belirtilmiştir:

- *Van ilinin inanç turizmi potansiyeli yeterince gelişmiş midir?*
- *Turistlerin gelme sebebi ağırlıklı olarak diğer turizm varlıkları mıdır, inanç turizmi varlıkları mıdır?*
- *Inanç turizminin Van ekonomisine katkıları yeterli midir?*
- *Yerel yönetimin bu alandaki katkıları nelerdir?*

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Tez çalışmasının evreni ve örnekleme, araştırmanın temellerini oluşturan önemli bileşenlerdir. Evren, belirli bir araştırma konusuyla ilgili tüm bireylerin veya nesnelerin toplamını ifade ederken, örneklem bu evrenden seçilen ve çalışmanın kapsamına alınan daha küçük bir grubu temsil eder.

Araştırmanın amacı doğrultusunda uygun bir örneklem seçimi yapmak, elde edilecek verilerin geçerliliği ve güvenilirliği açısından öneme sahiptir. Bu bağlam, örneklem seçiminde dikkate alınacak kriterler arasında hedef kitlenin, ulaşılabilirlik ve araştırmanın bütçesi gibi unsurlar yer almaktadır. Doğru bir şekilde belirlenen evren ve örneklem yapısı, araştırma sonuçlarının genele indirgenme olanağını artırarak çalışmanın bilimsel katkısını güçlendirecektir. Bu aşamada yapılan analizler ve yöntemler de dikkatlice tanımlanmalı, böylece okuyucuya şeffaf bir süreç sunulmalıdır (Yağar & Dökme, 2018).

Yapılan bu çalışmanın evrenini Van ilinde inanç turizmi hakkında bilgi sahibi olan ve ilin inanç turizmi açısından önemini değerlendirebilen kişiler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise turizm belgeli otel yöneticileri ve çalışanları, turizm acentesi yetkili kişileri ve çalışanları, İl Kültür Turizm Müdürü ve çalışanlar, İl Müze Müdürü ve çalışanlar ve de akademisyenler oluşturmaktadır. Bu bağlamda görüşülen toplamda 26 kişi çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan çalışmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu nedenle en büyük zorluk zaman yönetimi konusunda yaşanmıştır. Görüşme yapılacak kişilerin büyük bir

kısının turizm sektöründe yönetici ve müdürlerden oluşması, görüşme sürecini uzatmıştır. Ayrıca, Van ilinde inanç turizmi ile ilgili araştırmaların sınırlı olması da çalışmanın bir kısıtı olmuştur.

3.5. Verilerin Analizi Ve Yorumlanması

Toplanan nitel veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu yöntem, elde edilen verilerin sistematik bir şekilde incelenmesi ve tematik kodlamaların yapılması suretiyle inanç turizminin Van ilindeki kalkınma sürecine etkisini ortaya koymayı amaçlar. Bilimsel araştırmaların temeli, geçerlik ve güvenilirlik kavramlarına dayanır; bu iki ölçüt, araştırmanın kalitesini ve bulguların sağlamlığını belirlemede kritik bir rol oynar.

Nitel araştırmalarda bu kavramlar, nicel çalışmalardan farklı bir çerçevede ele alınmaktadır. Güvenilirlik, araştırmada elde edilen verilerin tutarlılığını ifade eder; bu da katılımcıların beyanları ile elde edilen sonuçların nasıl bir uyum içinde olduğunu gösterir (Karasar, 1995). Öte yandan geçerlik ise; toplanan verilerin doğruluğu ve derinliği ile ilgili olup, araştırmanın kapsamı ve katılımcılar üzerindeki tarafsızlık gibi unsurlarla ilişkilidir. Geçerlik ayrıca süreçlerin uygunluğu ve verilerin gerçeklere ne derece yakın olduğunu anlamada önemli bir göstergedir. Bu iki kavram arasındaki dengeyi sağlamak, yapılan araştırmanın bilimsel değerini artırarak güvenilir sonuçlar elde edilmesine olanak tanır (Şen, 2005).

Yapılan çalışmada geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması amacıyla görüşme formu, literatür taraması sonucunda oluşturulmuş ve danışman öğretim üyesinin görüşleri alınmıştır. Uzmardan gelen geri bildirimler doğrultusunda bazı sorular formdan çıkarılmıştır. Araştırmacının önyargısı asgariye indirilerek katılımcıların rahat bir ortamda ifade bulmaları sağlanmıştır (Şen, 2005).

3.5. Beklenen Sonuçlar ve Katkıları

Bu araştırma, Van ilinde inanç turizminin geliştirilmesine yönelik stratejik öneriler sunmayı ve bölgesel kalkınma süreçlerinde turizmin rolünü daha iyi anlamayı hedeflemektedir. Araştırma sonuçlarının, yerel yönetimler, turizm işletmeleri ve politika yapıcılar için yol gösterici olması beklenmektedir.

4. BULGULAR

4.1. Demografik Bulgular

Tablo 4.1 Demografik Bilgiler

Sayı	Yaş	Cinsiyet	Meslek	Eğitim Durumu	Çalışma Süresi	Görüşme Süresi	Görüşme Şekli
K-1	25-34	Kadın	Konaklama Çalışanı	Sektörü Lisans	6-10	25-60 dakika	Yüz yüze
K-2	35-44	Kadın	Konaklama Çalışanı	Sektörü Lisans	6-10	25-60 dakika	Yüz yüze
K-3	25-34	Erkek	Acente Çalışanı	Lise	1-5	25-60 dakika	Telefonda
K-4	35-44	Kadın	Konaklama Çalışanı	Sektörü Lisans	6-10	25-60 dakika	Telefonda
K-5	25-34	Kadın	Konaklama Çalışanı	Sektörü Lisans	1-5	25-60 dakika	Telefonda
K-6	25-34	Erkek	Acente Çalışanı	Lise	1-5	25-60 dakika	Yüz yüze
K-7	35-44	Erkek	Acente Çalışanı	Lise	6-10	25-60 dakika	Yüz yüze
K-8	35-44	Erkek	Acente Çalışanı	Lise	6-10	25-60 dakika	Yüz yüze
K-9	35-44	Kadın	Konaklama Çalışanı	Sektörü Lisans	6-10	25-60 dakika	Yüz yüze
K-10	35-44	Kadın	Acente Çalışanı	Lisans	6-10	25-60 dakika	Telefonda
K-11	45-54	Erkek	Acente Çalışanı	Lisans	6-10	25-60 dakika	Yüz yüze
K-12	25-34	Kadın	Konaklama Çalışanı	Sektörü Lise	1-5	25-60 dakika	Telefonda
K-13	25-34	Erkek	Acente Çalışanı	Lise	1-5	25-60 dakika	Yüz yüze
K-14	45-54	Erkek	Acente Çalışanı	Lise	11-15	25-60 dakika	Yüz yüze
K-15	45-54	Erkek	Konaklama Çalışanı	Sektörü Lisans	6-10	25-60 dakika	Telefonda
K-16	45-54	Erkek	Acente Çalışanı	Lise	11-15	25-60 dakika	Telefonda
K-17	35-44	Erkek	Acente Çalışanı	Lise	6-10	25-60 dakika	Yüz yüze
K-18	45-54	Erkek	Konaklama Çalışanı	Sektörü Lise	11-15	25-60 dakika	Yüz yüze
K-19	45-54	Erkek	Akademisyen	Doktora	15-25	25-30 dakika	Telefonda
K-20	45-54	Kadın	Akademisyen	Doktora	15-25	25-60 dakika	Yüz yüze
K-21	45-54	Erkek	Müze Müdürü	Lisans	11-15	25-60 dakika	Yüz yüze
K-22	35-44	Erkek	Müze Çalışanı	Lisans	11-15	25-60 dakika	Yüz yüze
K-23	45-54	Erkek	Turizm İl Müdürü	Lisans	11-15	25-60 dakika	Yüz yüze
K-24	35-44	Kadın	Turizm Müdürlüğü Memur	Lisans	11-15	25-60 dakika	Yüz yüze
K-25	35-44	Erkek	Turizm Rehberi	Lisans	11-15	25-60 dakika	Telefonda
K-26	35-44	Erkek	Turizm Rehberi	Lisans	11-15	25-60 dakika	Telefonda

Yaş Aralığı ve Mesleki Deneyimleri

Katılımcıların yaş aralığı 25 ile 54 arasında değişmektedir. Katılımcıların mesleki tecrübeleri, görmüş oldukları turist ve turizm çeşitliliği hakkında bilgi sahibi olmaları çalışma için önem arz etmektedir. Yaşı daha ileri olan katılımcıların geçmişe dönük kültürel ve dini bilgilere sahip olması değerli olurken, yaşı daha genç olanların daha iyiye nasıl ulaşılacağı, ne tür önlemlerin alınması gerektiği gibi yenilikçi fikirleri dikkat çekmektedir.

Görüşme Süreleri

Görüşme süreleri 15 ila 60 dakika arasında değişmektedir. Uzun süren görüşmelerin inanç turizmi üzerine derinlemesine paylaşım imkân tanımış olabilir. Uzun görüşmeler, konunun daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmasına ve farklı boyutlarının tartışılmasına olanak tanır. Ayrıca, yüz yüze yapılan görüşmelerin daha uzun sürmesi, karşılıklı etkileşimin daha fazla olması ve gözlemlerin doğrudan yapılabilmesi ile ilişkilendirilebilir.

Yüz yüze yapılan görüşmelerin, telefonla yapılan görüşmelerden daha az değerli olduğu anlamı çıkarılamaz; aksine, bu görüşmeler hızlı ve verimli bilgi elde etmek için etkili olabilir.

4.2. Turizm Belgeli Konaklama Sektörü Çalışanları Van İli İnanç Turizminin Pozitif Katkılarına İlişkin Görüşleri

Tablo 4.2 Turizm Belgeli Konaklama Sektörü Çalışanları Van İli İnanç Turizminin Pozitif Katkılarına İlişkin Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları

Tema	Frekans	Yüzde
İnanç turizmi ili pozitif etkilemektedir	2	%25
Turist sayısında artış potansiyeli var	3	%37.50
Altyapı yetersizlikleri engel oluşturuyor	1	%12.50
Tanıtım eksikliği mevcut	2	%25

Katılımcıların %25'si, K-1 ve K-2 inanç turizminin Van ili üzerinde pozitif etkileri olduğunu belirtmektedir. Bu görüş, inanç turizminin ilin ekonomik yapısını güçlendirme ve sosyal kalkınmayı teşvik etme potansiyeline işaret etmektedir. İnanç

turizmi, turistlerin konaklama, yeme-içme ve ulaşım gibi hizmet sektörlerine olan talebini artırarak yerel ekonomiye doğrudan katkı sağlamaktadır. Bu durum, otel doluluk oranlarının yükselmesine, işletmelerin gelirlerinin artmasına ve yerel istihdamın güçlenmesine yol açmaktadır. Katılımcı K-1 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Konaklama sektörü çalışanları olarak inanç turizminin Van ili üzerindeki etkileri etkilerini olumlu görüyoruz. Özellikle yılın belirli dönemlerinde dini ziyaretler amacıyla gelenlerde artış gözlemliyoruz. Bu durumda otel doluluk oranlarını yükseltiyor bu da doğrudan ekonomik canlılık anlamına geliyor. Dolayısıyla inanç turizmin, sadece otel gelirlerine değil, yerel ekonomiye de genel anlamda olumlu katkılar sağladığını düşünüyorum.

Bunun yanı sıra, inanç turizmi Van'ın kültürel mirasının korunmasına ve tanıtılmasına olanak tanır. Tarihi kiliseler, camiler ve diğer dini mekânlar, yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmekte, bu da kültürel değerlerin uluslararası düzeyde tanınmasına ve korunmasına katkı sağlamaktadır.

Katılımcı K-2 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

İnanç turizmi, Van'ın sadece ekonomik değil aynı zamanda kültürel değerleri açısından da önemli katkılar sağlıyor. Gelen turistler bölgenin tarihi ve dini yerlerini görmek istiyor. Bu sayede Van'ın kültürel ve inançla ilgili değerleri daha çok tanınıyor. İnanç turizmi bu değerlerin hem ülke içinde hem de yurtdışında tanınmasına katkı sağlıyor.

Konaklama Sektörü Çalışanları%37.50'si, K-9, K-15 ve K-19 Van ilinin turist sayısını artırma potansiyeline sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu görüş, mevcut turizm altyapısının ve doğal güzelliklerin etkili bir şekilde kullanılması durumunda, turist sayısının artabileceğine yönelik bir inancı yansıtır. Özellikle inanç turizmi kapsamında gerçekleştirilecek etkinlikler, festivaller ve dini törenler, turist sayısını artıracak önemli unsurlar olarak değerlendirilir.

Turist sayısındaki artış, yerel ekonomiyi daha da canlandırabilmektedir ve ildeki ticaret hacmini genişletebilmektedir. Bu potansiyelin gerçekleştirilmesi için hedef odaklı tanıtım stratejileri ve pazarlama faaliyetlerinin yürütülmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Katılımcı K-9 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van'da turizm altyapısının gelişmesi ve doğal güzelliklerin daha etkili tanıtılması, inanç turizmi ile gelen misafir sayısını artırabilir. Özellikle düzenlenen etkinlikler yerli ve yabancı turist ilgisini çekiyor. Bu tür etkinlikler olduğunda otel rezervasyonlarımızda artışlar yaşıyoruz.

Katılımcı K-15 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Festivaller ve artan turist hareketliliği, sadece otelleri değil restoranları, ulaşımı ve yerel esnafı da olumlu etkiliyor. Bu durum, şehir ekonomisinin genel olarak canlanmasını sağlıyor.

Katılımcı K-19 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van ilinde turizm altyapısının güçlendirilmesi ve doğal kültürel değerlerin etkin bir şekilde kullanılması, festivaller aracılığıyla inanç turizmine olan ilgiyi artırmakta ve bu artış yerel ekonomiye çok sektörlü bir canlılık kazandırmaktadır.

Katılımcıların %12.50'si, K-12 Van ilinde inanç turizminin gelişimini sınırlayan önemli bir faktör olarak altyapı yetersizliklerini belirtmektedir. Ulaşım, konaklama ve temel hizmetlerin yetersizliği, turistlerin seyahat deneyimlerini olumsuz etkileyebilmektedir ve ilin turizm potansiyelini sınırlandırabilmektedir. Özellikle ulaşım altyapısının güçlendirilmesi, turistlerin bölgeye erişimini kolaylaştıracak ve turizm faaliyetlerini artıracaktır.

Altyapı yetersizliklerinin giderilmesi, uzun vadede daha fazla turist çekilmesine ve turizm sektörünün sürdürülebilir bir şekilde büyümesine katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda, kamu ve özel sektör iş birliği ile yapılacak altyapı yatırımları kritik öneme sahiptir.

Katılımcı K-12 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Gerçekten de ulaşım konusunda sıkıntılar yaşıyor, bazı turistler otelimize gelene kadar zorlandıklarını dile getiriyor. Biz konaklama işletmeleri olarak elimizden geleni yapıyoruz, temiz konforlu bir ortam sunmaya çalışıyoruz. Altyapı geliştirmeleri yapılırsa hem bizim hizmet kalitemiz artar hem de daha fazla turist ağırlayabiliriz.

Katılımcıların %25'i, K-4 ve K-5 Van ilinin inanç turizmi potansiyelinin yeterince tanıtılmadığını ve bu durumun bir engel oluşturduğunu ifade etmektedir. Tanıtım eksikliği, potansiyel turistlerin Van ili ve sunduğu turistik fırsatlar hakkında

yeterli bilgiye sahip olmamasına yol açmaktadır. Bu da turistlerin başka destinasyonları tercih etmesine sebep olabilmektedir.

Etkin bir tanıtım stratejisi, ilin inanç turizmi potansiyelini vurgulayan kampanyalar ve etkinliklerle desteklenmelidir. Uluslararası turizm fuarlarına katılım, dijital pazarlama faaliyetleri ve sosyal medya kullanımı gibi yöntemler, Van ilinin tanınırlığını artırabilmektedir ve turist çekme kapasitesini yükseltebilmektedir. Katılımcı K4 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van'ın inanç turizmi açısından çok zengin bir geçmişi var ama bu yeterince duyurulmuyor. Yani insanlar Akdamar Kilisesi gibi önemli yerleri ya duymamış oluyor ya da detaylı bilgiye ulaşamıyor. Eğer bu yerlerin tanıtımı daha profesyonel şekilde yapılırsa, örneğin uluslararası fuarlarda Van'ın standı olsa, bence çok daha fazla turist çekebiliriz.

Katılımcı K-5 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Ben açıkçası tanıtımın yetersiz olduğunu düşünüyorum. Gelen turistler genellikle kulaktan dolma bilgilerle geliyor ya da tur firmalarıyla tanışınca Van'ı öğreniyorlar. Van'ın dini mekânlarının ne kadar önemli olduğu vurgulanmalı ve dijital ortamlarda daha çok desteklenmelidir.

Konaklama Sektörü Çalışanları görüşleri, Van ilinin inanç turizmi potansiyelini daha etkin bir şekilde kullanabilmesi için bazı stratejik adımların atılması gerektiğini göstermektedir. Turizmin ekonomik ve sosyal faydalarından tam anlamıyla yararlanabilmek için altyapının geliştirilmesi, tanıtım faaliyetlerinin artırılması ve yerel halkın turizm sektörüne katılımının teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu çabalar, Van ilinin inanç turizmi potansiyelini gerçekleştirmesine ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunacaktır.

4.3. Turizm Belgeli Konaklama Sektörü Çalışanlarının Van İli İnanç Turizmi Potansiyeline İlişkin Görüşleri

Tablo 4.3 Turizm Belgeli Konaklama Sektörü Çalışanları Van İli İnanç Turizmi Potansiyeline İlişkin Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları

Tema	Frekans	Yüzde
Bölgenin yüksek potansiyeli var	5	%62.50
Ulaşım sıkıntısı yaşanmakta	1	%12.50
Kültürel miras iyi korunmalı	1	%12.50
Eğitim ve farkındalık artırılmalı	1	%12.50

Katılımcıların %62,50'si, K-1, K-4, K-15 ve K-18 Van ilinin inanç turizmi açısından yüksek bir potansiyele sahip olduğunu vurgulamaktadır. Van, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin izlerini taşıyan önemli kültürel ve dini yapıları barındırmaktadır. Özellikle Akdamar Adası ve Surp Haç Kilisesi gibi tarihi ve dini mekânlar, inanç turizmi kapsamında büyük bir çekim merkezi oluşturmaktadır.

Bölgenin bu yüksek potansiyeli, turizm sektörüne doğrudan katkı sağlamakla birlikte, yerel ekonominin de canlanmasına olanak tanımaktadır. Potansiyelin tam anlamıyla değerlendirilebilmesi için, turizm politikalarının bu doğrultuda geliştirilmesi ve sürdürülebilir turizm stratejilerinin uygulanması gerekmektedir. Bu sayede, Van ili, yerli ve yabancı turistler için cazip bir destinasyon haline gelebilmektedir. Katılımcı K1 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van'ın geçmişi çok derin, pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış bir şehir. Özellikle inanç turizmi açısından Surp Haç kilisesi gibi yapılar çok kıymetli. Doğru adımlar atılırsa Van bu alanda çok daha fazla ön plana çıkabilir.

Katılımcı K-4 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Bence Van'ın İnanç turizmi potansiyeli gerçekten yüksek ama tanıtım konusunda eksiklerimiz var. Akdamar Kilisesi gibi yerlerin sadece Türkiye'de değil, dünyada daha çok bilinir olması lazım.

Katılımcı K-15 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van sadece doğal güzelliğiyle değil kültürel ve dini mirasıyla da çok zengin bir şehir. Eğer sürdürülebilir turizm anlayışıyla bu potansiyel değerlendirilse hem turizm gelişir hem de esnaf, otelci herkes kazanır.

Katılımcı K-18 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Surp Harç kilisesi gibi yapılar turistlerin ilgisini çekiyor ama yeterince tanıtım yapılmadığı için bu potansiyel tam olarak değerlendirilmiyor. Turizm politikaları biraz daha bu alanlara yönelirse Van çok daha cazip bir yer haline gelir.

Katılımcıların %12.50'si, K-12 mevcut ulaşım olanaklarının yetersiz olduğunu belirtmektedir. Turistik altyapı, bir bölgenin turist çekme kapasitesini doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Van ili, zengin kültürel ve tarihi mirasına rağmen, ulaşım, konaklama ve diğer temel hizmetler açısından bazı eksiklikler barındırmaktadır.

Ulaşım altyapısının güçlendirilmesi, turistlerin bölgeye erişimini kolaylaştıracak ve ziyaretçi sayısının artmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, konaklama olanaklarının iyileştirilmesi ve çeşitlendirilmesi, turistlerin daha uzun süre kalmasını teşvik edebilmektedir. Altyapı yatırımlarının artırılması, turizm sektörünün sürdürülebilir bir şekilde büyümesine ve yerel ekonominin gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Katılımcı K12 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van gerçekten tarihi açıdan çok zengin bir şehir ama ulaşım konusu ciddi bir sorun. Özellikle dışardan gelen turistler için ulaşım olanakları kısıtlı. Ne kara yolu ne de hava yolu tam anlamıyla yeterli değil.

Katılımcıların %12,50'si, K-9 Van ilindeki kültürel mirasın korunması gerektiğini ifade etmektedir. Kültürel miras, inanç turizmi açısından büyük bir öneme sahiptir ve bu mirasın korunması, sürdürülebilir turizm gelişimi için kritik bir faktördür. Tarihi yapılar ve dini mekânlar, turistlerin ilgisini çekmekte ve bölgenin turistik cazibesini artırmaktadır.

Katılımcı K9 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Kültürel miras bizim kimliğimizdir ve onun mutlaka korunması gerekir. Eğer bu yapılar restore edilmez, bakımları yapılmazsa zamanla yok olur gider. Yerel yönetimler, STK'lar ve yerel halk birlikte hareket ederse bu miras gelecek nesillere aktarılır.

Kültürel mirasın korunması için, restorasyon ve bakım çalışmalarının düzenli olarak yapılması gerekmektedir. Ayrıca, yerel yönetimlerin ve sivil toplum

kuruluşlarının bu konuda iş birliği yapması, kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasına olanak tanır. Kültürel mirasın korunması, turizmin ekonomik faydalarının yanı sıra, kültürel kimliğin ve değerlerin sürdürülmesine de katkıda bulunmaktadır.

Katılımcıların %12.50'si, K-5 turizm sektöründe eğitim ve farkındalık çalışmalarının artırılması gerektiğini dile getirmiştir. Eğitim ve farkındalık, turizm sektörünün kalitesini ve sürdürülebilirliğini artıran önemli unsurlardır. Turizm sektöründe çalışan bireylerin mesleki eğitimlerinin artırılması, turistlere sunulan hizmetlerin kalitesini yükseltebilmektedir. Katılımcı K-5 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Turizm de sadece altyapı yetmez, burada çalışan insanların da iyi yetişmiş olması lazım. Eğitimli personel turistin memnuniyetini artırır, bu da hem bölgenin hem de sektörün kalitesini yükseltir. Özellikle yerel halkın turizm konusunda bilinçlendirilmesi ve hizmet içi eğitimlerin artırılması önemlidir.

Ayrıca, yerel halkın turizm konusunda farkındalığının artırılması, turizmin toplumsal kabulünü ve desteğini artırmaktadır. Yerel halk, turizm faaliyetlerine aktif katılım göstererek, bölgenin turistik gelişimine katkıda bulunabilmektedir. Bu bağlamda, yerel yönetimler ve turizm kuruluşları tarafından düzenlenecek eğitim programları ve farkındalık kampanyaları, turizmin olumlu etkilerini artırabilmektedir.

Turizm belgeli Konaklama Sektörü Çalışanların görüşleri, Van ilinin inanç turizmi potansiyelinin geliştirilmesi için bazı stratejik adımların atılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel faydalarından tam anlamıyla yararlanabilmek için altyapının geliştirilmesi, kültürel mirasın korunması ve eğitim-farkındalık çalışmalarının artırılması önemlidir. Bu çabalar, Van ilinin inanç turizmi potansiyelini gerçekleştirmesine ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunacaktır.

4.4. Turizm Acentesi Temsilcilerinin Van İli İnanç Turizmi Potansiyeline İlişkin Görüşleri

Tablo 4.4 Turizm Acentesi Temsilcilerinin Van İli İnanç Turizmi Potansiyeline İlişkin Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları

Tema	Frekans	Yüzde
İnanç turizmi talebi artıyor	1	%8.33
Etkin tanıtım ve pazarlama yapılmalı	5	%41.67
Altyapı geliştirilmesine ihtiyaç var	2	%16.66
Yerel yönetimin desteği önemli	4	%33.33

Turizm acentesi temsilcileri, Van ilinin inanç turizmi potansiyelini değerlendirirken, bölgenin giderek artan bir turizm talebiyle karşı karşıya olduğunu belirtmektedir. Bu talep, inanç turizminin bölgedeki ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma açısından önemli bir fırsat sunduğunu göstermektedir. Turizm acentesi temsilcileri, bu potansiyelin etkin bir şekilde değerlendirilmesi için çeşitli stratejilerin uygulanması gerektiğini ifade etmektedir.

Katılımcıların %8.33'ü, K-26 inanç turizmine olan talebin artmadığını vurgulamaktadır. Van ili, tarihi ve dini mekânları ile inanç turizmi için cazip bir destinasyon olarak öne çıkmaktadır. Bölgedeki kiliseler, camiler ve diğer dini yapılar, olmasına rağmen, bölgenin diğer turizm varlıklarının daha fazla dikkat çektiğini belirtmektedir. İnanç turizmi potansiyelinin daha iyi değerlendirilmesi ve ekonomik kalkınma için önemli bir fırsat sunmakta olduğunu söylemektedir.

İnanç turizmi talebinde artış olması, yerel ekonomiyi canlandırarak konaklama, yeme-içme ve ulaşım gibi sektörler katkı sağlamaktadır. Bu durum, yerel halkın gelir düzeyini artırırken, aynı zamanda istihdam olanaklarını genişletir. Turizm acenteleri, bu talebin sürdürülebilir bir şekilde karşılanması için stratejik planlamaların yapılması gerektiğini belirtmektedir.

Katılımcı K-26 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van'ın inanç turizm potansiyeli kesinlikle değerlendirilmeli. Özellikle bölgedeki tarihi kilise ve camiler, farklı inanç gruplarından ziyaretçi çekebilir. Bu potansiyeli daha iyi tanıtmak için özel rotalar ve etkinlikler oluşturulmalıdır.

Katılımcıların %41.67'si, K-3, K-10, K-13, K-16 ve K-25, etkin tanıtım ve pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Van ili, sahip

olduğu turistik değerlerin daha geniş kitlelere tanıtılması ve turizm pazarında rekabet gücünün artırılması için etkin tanıtım faaliyetlerine ihtiyaç duymaktadır. Turizm acenteleri, bu tanıtım stratejilerinin yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Etkin tanıtım ve pazarlama, Van ilinin turizm potansiyelini artırarak, turist sayısının ve turizm gelirlerinin yükselmesine olanak tanır. Bu süreçte, sosyal medya kampanyaları, turizm fuarları ve dijital pazarlama teknikleri gibi yöntemler kullanılabilmektedir. Ayrıca, Van'ın benzersiz turistik değerlerini öne çıkaran tematik turlar ve etkinlikler, turistlerin ilgisini çekmek için etkili bir araç olabilmektedir.

Katılımcı K-3 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Bence Van'ın inanç turizmi potansiyeli yeterince kullanılmıyor. Burası tarihi ve dini açıdan çok zengin bir yer. Bir sürü cami, kilise var ama sanki kimse bunların farkında değil.

Katılımcı K-10 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van'ın sahip olduğu güzelliklerin daha çok kişiye gösterilmesi gereklidir. Turizmde rekabet çok yüksek, o yüzden daha etkili tanıtım yapmak şart.

Katılımcı K-13 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Tanıtım ve reklam yetersiz. Eğer doğru düzgün tanıtım yaparsak, eminim ki buraya gelen turist sayısı da artar, turizmden kazandığımız para da artar. Artık sosyal medya çok önemli oraları iyi kullanmamız lazım. Turizm fuarlarına katılmamız, internet reklamları yapmalıyız. Bir de Van'a özel, farklı turlar düzenleyebiliriz.

Katılımcı K-16 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Turizm acenteleri olarak inanç turizmin Van için ne kadar önemli olduğunun farkındayız. Sadece ekonomik olarak değil, sosyal ve kültürel olarak da büyük katkısı olabilir. Bu potansiyeli hayata geçirirken çevreyi de düşünmek zorundayız. Sürdürülebilir bir turizm anlayışı ile hareket etmeliyiz. Hem bölge kalkınmalı hem de doğal güzelliklerimiz korunmalı.

Katılımcı K-25 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van'ın inanç turizm potansiyelini tam anlamıyla açığa çıkarmak için sadece yerel işletmelerin değil, farklı bölgelerdeki acentelerin de güçlü bir iş birliği içinde

olması gerektiğine inanıyorum. Bizler Van'ı potansiyel turistlere taşıyan köprüleriz. Eğer diğer acentelerle ortak projeler geliştirirsek, Van' a özel turlar ve paketler oluşturabilirsek çok daha geniş bir kitleye ulaşabiliriz.

Katılımcıların %16.66'sı K-6 ve K-17, Van ilinde turizmin gelişimini desteklemek için altyapının geliştirilmesine ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Ulaşım, konaklama ve diğer turistik hizmetlerin kalitesi, turistlerin deneyimlerini doğrudan etkileyen faktörlerdir. Altyapının iyileştirilmesi, turistlerin bölgeyi daha rahat ve güvenli bir şekilde ziyaret etmelerine olanak tanır.

Ulaşım altyapısının güçlendirilmesi, Van iline olan ulaşımı kolaylaştırarak turist sayısının artmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca, konaklama tesislerinin kalitesinin artırılması ve çeşitlendirilmesi, turistlerin konforlu bir şekilde konaklamasını sağlamaktadır. Altyapı yatırımları, turizm sektörünün sürdürülebilir bir şekilde büyümesine ve bölgenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Katılımcı K6 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Ulaşım altyapısının güçlendirilmesi, Van' a olan turist akışını doğrudan etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Eğer insanlar buraya rahatça gelebilirse, bu turist sayısında belirgin bir artış sağlayacaktır. Biz acenteler olarak kaliteli konaklama seçenekleri ve kolay ulaşım imkânı sunabildiğimiz ölçüde Van' daha cazip bir destinasyon olarak pazarlayabiliriz.

Katılımcı K17 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Turizmin gelişmesini istiyorsak önce altyapıyı geliştirmemiz lazım. Ulaşım, otel, restoran gibi yerlerin kalitesi turistin memnuniyetini doğrudan etkiliyor. Özellikle ulaşım konusunda eksiklikler var. Yol iyi olursa, insanlar daha rahat gelir, gelen de memnun kalır.

Katılımcıların %33.33'ü, K-7, K-8, K-11, K-12 turizm acentesi temsilcilerinin desteğinin önemli olduğunu dile getirmiştir. Turizm acenteleri, turistlerin seyahat deneyimlerini planlayan ve yönlendiren önemli aktörlerdir. Acenteler, Van ilinin turistik potansiyelini tanıtarak ve tur programları oluşturarak turist çekme kapasitesini artırabilmektedir. Fakat ilimizde acentelerin birbirinden kopuk olduğunu, bu anlamda topluca hareket edilmediğini dile getirmektedirler.

Turizm acenteleri, bölgenin turistik değerlerinin etkili bir şekilde tanıtılmasına ve pazarlanmasına katkı sağlayabilmektedir. Acentelerin desteği,

turistlerin bölgedeki deneyimlerini zenginleştirerek, Van iline olan talebin artmasına olanak tanır. Ayrıca, acenteler, yerel işletmelerle işbirliği yaparak ve yerel yönetimin desteğini alarak, turizm sektörünün yerel ekonomiye katkı sağlayabileceğini belirtmektedirler.

Katılımcı K-7 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Turizm acenteleri olarak, Van'ın turizm potansiyelini artırmak için daha fazla iş birliği yapmamız gerekiyor. Şu an birbirimizden kopuk durumdayız ve bu, turist çekme kapasitemizi olumsuz etkiliyor. Birlikte hareket ederek Van'ın tanıtımı daha etkili bir şekilde yapılabilir ve tur programları oluşturabiliriz.

Katılımcı K-8 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Acentelerin desteği, Van'ın turizm sektörünün gelişimi için kritik öneme sahip. Turistlerin bölgedeki deneyimlerini zenginleştirerek talebi artırabiliriz.

Katılımcı K-11 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van'da bulunan tarihi kiliseler, camiler ve diğer dini mekânlar inanç turizmi için büyük bir çekim merkezi olabilir. Bu mekânların tanıtımı ve pazarlanması konusunda yetersiz kalıyoruz. Acenteler olarak bu yerlerin tanıtımını daha etkili bir şekilde yapmalı ve inanç turizme yönelik özel turlar düzenlemeliyiz.

Katılımcı K-12 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van'ın inanç turizmi potansiyelini artırmak için sadece dini mekânları tanıtmak yeterli değil. Aynı zamanda, bu mekânların tarihi ve kültürel önemini de vurgulamalıyız. Acenteler olarak, inanç turizme yönelik rehberli turlar düzenleyerek, Van'ın dini mirasını daha iyi anlamalarını sağlamalıyız.

4.5. Turizm Acentesi Temsilcilerinin Van İli İnanç Turizmi Gelişimi Hakkındaki Görüşleri

Tablo 4.5 Turizm Acentesi Temsilcilerinin Van İli İnanç Turizmi Gelişimi Hakkındaki Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları

Tema	Frekans	Yüzde
Ekonomik faydalar sağlıyor	3	%25
Kültürel etkileşim arttı	2	%16.67
Turizmin sosyal etkileri endişe verici	6	%50
Çevresel etkiler göz ardı edilmemeli	1	%8.33

Turizm acentesi temsilcileri, inanç turizminin Van ili üzerindeki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini farklı açılardan değerlendirmektedir. İnanç turizmi, bölgenin turizm potansiyelini artırırken, beraberinde getirdiği ekonomik ve kültürel katkılar ile dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, sosyal ve çevresel etkiler de dikkate alınması gereken önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Katılımcıların %25'i, K-3, K-7, K-8 inanç turizminin ekonomik faydalar sağladığını belirtmektedir. İnanç turizmi, Van ili için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Ziyaretçilerin harcamaları, yerel ekonomiyi canlandırarak konaklama, yeme-içme, ulaşım ve perakende sektörlerine katkıda bulunmaktadır. Bu ekonomik faaliyetler, bölgedeki istihdam olanaklarını artırarak yerel halkın gelir seviyesini yükseltmektedir.

Ekonomik faydalar, yerel işletmelerin büyümesini ve gelişmesini desteklemektedir. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler, turizmden elde edilen gelirlerle faaliyetlerini sürdürebilmekte ve rekabet güçlerini artırabilmektedir. Ayrıca, turizm gelirleri, yerel altyapının geliştirilmesi ve toplumsal hizmetlerin iyileştirilmesi için kaynak sağlamaktadır.

Katılımcı K-3 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

İnanç turizmi, Van için gerçekten de önemli bir gelir kapısı. Ziyaretçilerin harcamaları sayesinde konaklama, yeme-içme ve ulaşım gibi sektörler canlılık kazanıyor. Bu da yerel ekonomiye fayda sağlıyor.

Katılımcı K-7 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

İnanç turizmin ekonomik faydaları tartışılmaz. Ancak, sadece ekonomik kazançlara odaklanmak doğru değil. İnanç turizmi, aynı zamanda kültürel bir zenginliktir. Bu zenginliği korumak gereklidir.

Katılımcı K-8 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

İnanç turizmi, Van'a gelen turist sayısını artırıyor. Bu da bölgedeki işletmelerin ve esnafın gelirlerini yükseltiyor. Ancak bu artışın kontrolsüz bir şekilde olmamasına dikkat etmeliyiz. Turizm altyapısı gelişirken bölgenin doğal ve tarihi dokusuna korumaya özen göstermeliyiz.

Katılımcıların %16.67'si, K-13, K-14 inanç turizminin kültürel etkileşimi artırdığını ifade etmektedir. İnanç turizmi, farklı kültürlerden insanların bir araya gelmesine ve etkileşimde bulunmasına olanak tanımaktadır. Bu süreç, kültürel

çeşitliliği teşvik ederek, yerel topluluklar arasında hoşgörü ve anlayışın gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Kültürel etkileşim, yerel halkın kültürel kimliğini koruması ve kültürel değerlerini tanıtması için fırsatlar sağlamaktadır. Turistler, yerel gelenekleri, sanat ve zanaatları deneyimleyerek kültürel mirasın korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına katkıda bulunmaktadır. Bu durum, kültürel turizmin gelişimini destekleyerek, yerel ekonominin çeşitlenmesine olanak tanır.

Katılımcı K-13 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

İnanç turizmi, farklı kültürlerden insanların bir araya gelmesi için harika bir fırsat. Bu sayede hem yerel halkın hem de turistlerin ufku genişliyor. Farklı yaşam tarzlarını ve değerleri tanıma imkânı buluyoruz. Bu etkileşim, hoşgörüü ve karşılıklı anlayışı artırıyor.

Katılımcı K-14 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

İnanç turizmi, Van'ın sadece dini mekânlarını ziyaret etmekten ibaret değil, aynı zamanda yerel kültürü deneyimlemek için de harika bir fırsat sunuyor. Turistler, geleneksel el sanatları atölyelerini ziyaret edebilir, yöresel yemeklerin tadına bakabilirler. Bu tür deneyimler, Van'ın kültürel zenginliğini daha iyi anlamalarını sağlıyor. Ayrıca, inanç turizmi sayesinde yerel halkın kültürel kimliği korunuyor ve gelecek nesillere aktarılıyor.

Katılımcıların %50'si, K-6, K-10, K-11, K-16, K-17 ve K-26 turizmin sosyal etkilerinin endişe verici olduğunu belirtmiştir. Turizm, ekonomik ve kültürel faydalar sağlarken, sosyal etkileri de dikkate alınması gereken önemli bir unsurdur. Turizmin hızla büyümesi, yerel halk üzerinde baskı yaratabilmektedir ve sosyal dinamikleri etkileyebilmektedir.

Turizm, yerel topluluklarda kültürel değişimlere ve kimlik kaybına yol açabilmektedir. Ayrıca, turistik faaliyetlerin artması, yerel halkın yaşam tarzını ve sosyal ilişkilerini etkileyebilmektedir. Bu durum, toplumsal uyumu zayıflatabilmektedir ve yerel topluluklar arasında gerilime yol açabilmektedir. Sosyal etkilerin yönetilmesi, yerel toplulukların turizm süreçlerine aktif katılımı ve karar alma mekanizmalarında yer alması ile mümkün olabilmektedir. Katılımcı K6 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Turizmin sosyal etkileri beni gerçekten endişelendiriyor. Özellikle yerel kültürün bozulması ve toplumsal yapının değişmesi konusunda kaygılıyım. Turizm, yerel halkın değerlerini ve geleneklerini gölgede bırakmamalı.

Katılımcı K-10 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Turizmin sosyal etkileri, yerel topluluklar üzerinde bir baskı yaratabilir. Özellikle küçük ve hassas topluluklar, turizmin olumsuz etkilerinden daha çok etkilenebilir.

Katılımcı K-11 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Turizm, farklı kültürler arasında bir etkileşim yaratıyor ama bu etkileşim her zaman olumlu olmuyor. Bazen yerel kültürler eziliyor, asimile oluyor.

Katılımcı K-16 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Turizm elbette ekonomik katkı sağlıyor ama işin bir de sosyal boyutu var. Yerel halkın alışkanlıkları, yaşam tarzı değişebiliyor. Bu da uzun vadede sıkıntı yaratabilir.

Katılımcı K-17 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Turizm hızlı büyüyor ama bu durum bazen halk üzerinde baskı oluşturuyor. Dışarıdan gelen çok olunca, burada yaşayan insanlar kendilerini yabancı gibi hissedebiliyor.

Katılımcı K-26 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Turizm gelişsin isteriz ama her şey ekonomik fayda değil. Kültürel fayda var ama sosyal etkileri de göz önünde bulundurmak lazım. Aile yapısı, komşuluk gibi değerler değişebiliyor.

Katılımcıların %8.33'ü, K-25 çevresel etkilerin göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Turizm, doğal alanlar ve ekosistemler üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Turistlerin yoğun olarak ziyaret ettiği bölgelerde, doğal kaynakların tüketimi artabilmektedir ve çevresel tahribat yaşanabilmektedir. Bu durum, biyolojik çeşitliliğin azalmasına ve çevresel sürdürülebilirliğin tehlikeye girmesine yol açabilmektedir.

Çevresel etkilerin yönetilmesi, sürdürülebilir turizm politikalarının uygulanması ile mümkündür. Eko-turizm ve doğa turizmi gibi sürdürülebilir turizm türleri, çevresel koruma çabalarını destekleyerek, doğal kaynakların korunmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, çevresel farkındalığın artırılması ve turistlerin

çevreye duyarlılığının geliştirilmesi, çevresel etkilerin azaltılmasına yardımcı olabilmektedir.

Katılımcı K-25 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Doğal güzelliklerimizi turistlere göstermek güzel ama bu güzellikleri korumak da bizim sorumluluğumuz. Yoksa turizm gelecekte kendi kaynağını tüketmiş olacak.

4.6. Turizm Belgeli Otel Yöneticilerinin Otellerdeki İnanç Turizmi Profili Hakkındaki Görüşleri

Tablo 4.6 Turizm Belgeli Otel Yöneticilerinin Otellerdeki İnanç Turizmi Profili Hakkındaki Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları

Tema	Frekans	Yüzde
Yerli turistler	1	%12.50
Yabancı turistler	3	%37.50
Aileler ve yaşlı turistler	3	%37.50
Genç turistler	1	%12.50

Van ili, zengin tarihi ve kültürel mirasıyla inanç turizmi için önemli bir destinasyon olarak öne çıkmaktadır. Turizm belgeli otel yöneticileri, otellerinde ağırladıkları inanç turizmi profiline ilişkin çeşitli gözlemler ve değerlendirmeler yapmaktadır. Bu değerlendirmeler, turist profilinin çeşitliliği ve turizm eğilimlerinin anlaşılması açısından önemlidir.

Katılımcıların %12.50'si, K-15 otellerinde ağırladıkları turistlerin genellikle yabancı turistler olduğunu belirtmektedir. Van ili, Dünya'nın farklı ülkelerinden ve ağırlıklı olarak İran'dan gelen yabancı turistler için önemli bir çekim merkezi haline gelmiştir. Yerli ve yabancı turistler, özellikle dini bayramlar ve özel günlerde Van'ı ziyaret ederek, bölgedeki dini ve kültürel mekânları gezmektedir.

Yabancı turistlerin yoğunluğu, bölgedeki turizm faaliyetlerinin yerel ekonomiye olan katkısını artırmaktadır. Öte yandan yerli turistlerin artan ilgisi, otel doluluk oranlarını yükseltmekte ve yerel işletmelerin gelirlerini artırmaktadır. Ayrıca, yerli turistlerin yoğunluğu, bölgedeki turistik hizmetlerin kalitesinin artmasına ve yerel halkın turizm sektörüne daha fazla katılım sağlamasına olanak tanımaktadır.

Katılımcı K-15 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Otelimizde ağırladığımız turistlerin çoğu yabancı. Özellikle İran'dan çok turist geliyor. Bu durum Van'ın uluslararası alanda tanınmasına yardımcı oluyor ve yerel ekonomiye canlılık katıyor.

Katılımcıların %37.50'si, K-1, K-4 ve K-5 yabancı turist sayısının arttığını belirtmektedir. Van ili, tarihi ve kültürel zenginlikleri sayesinde yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Özellikle, tarihi kiliseler, camiler ve diğer dini yapılar, yabancı turistler için önemli ziyaret noktalarıdır. Bu durum, Van'ın uluslararası turizm pazarında daha fazla tanınmasına ve tercih edilmesine olanak tanımaktadır.

Yabancı turist sayısındaki artış, Van ili için ekonomik ve kültürel faydalar sağlamaktadır. Yabancı turistlerin harcamaları, yerel ekonomiyi canlandırarak, turizm gelirlerini artırmaktadır. Ayrıca, yabancı turistlerin bölgeye ilgisi, kültürel çeşitliliği teşvik ederek, yerel halkın farklı kültürlerle etkileşimini artırmaktadır.

Katılımcı K-1 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Son zamanlarda yabancı turist sayısında belirgin bir artış gözlemliyoruz. Tarihi ve kültürel zenginliklerimiz, özellikle kiliseler ve camiler, yabancı turistlerin ilgisini çekiyor. Bu da turizm gelirlerini olumlu yönde etkiliyor.

Katılımcı K-4 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Yabancı turistlerin harcamaları, yerel esnafın işlerini hareketlendiriyor. Ayrıca, farklı kültürlerden insanların bölgemize gelmesi, kültürel etkileşimi zenginleştiriyor.

Katılımcı K-5 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Yabancı turistlerin artan ilgisiyle birlikte, Van'ın uluslararası turizm pazarındaki konumu güçleniyor. Bu durum şehrimizin tanıtımına büyük katkı sağlıyor.

Katılımcıların %37.50'si, K-2, K-9, K-18 otellerinde ağırladıkları turist profilinde aileler ve yaşlı turistlerin ağırlıkta olduğunu belirtmiştir. İnanç turizmi, genellikle ailelerin ve yaşlı turistlerin tercih ettiği bir turizm türüdür. Bu turistler, dini ve kültürel mekânları ziyaret ederek, bölgenin tarihi ve kültürel dokusunu deneyimlemektedir.

Aileler ve yaşlı turistlerin yoğunluğu, otellerin ve turistik hizmetlerin bu demografik gruplara yönelik olarak uyarlanmasını gerektirmektedir. Oteller, aileler ve yaşlı turistler için konforlu ve erişilebilir hizmetler sunarak, bu grupların

ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Ayrıca, rehberli turlar ve kültürel etkinlikler gibi turistik faaliyetler, aileler ve yaşlı turistler için cazip hale getirilebilmektedir.

Katılımcı K-2 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Otelimiz daha çok aileleri ve yaşlı turistleri ağırlıyoruz. İnanç turizmi, bu turist profilinin Van'ı tercih etmesinde önemli bir rol oynuyor. Özellikle dini ve kültürel mekânlar bu kitlenin ilgisini çekiyor.

Katılımcı K-9 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Gelen turistlerin konforu ve ihtiyaçları bizim için öncelikli. Otel olarak onlara yönelik hizmetlerimizi sürekli geliştiriyoruz. Rehberli turlar ve kültürel etkinlikler de düzenleyerek onların memnuniyetini sağıyoruz.

Katılımcı K-18 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

İnanç turizmi Van'ın tarihi ve kültürel mirasını yaşatmamıza yardımcı oluyor. Aileler ve yaşlı turistler bu mirası deneyimlemek için şehrimize geliyor ve bu da turizm sektörünü canlı tutuyor.

Katılımcıların %12.50'si, K-12 genç turistlerin inanç turizmine ilgi göstermediğini ifade etmiştir. Genç turistler, genellikle daha dinamik ve macera odaklı turizm türlerini tercih etmektedir. İnanç turizmi, genç turistlerin ilgisini çekmekte zorlanabilmektedir, ancak bu durumu değıştirmek için çeşitli stratejiler geliştirilebilmektedir.

Genç turistlerin ilgisini çekmek için, inanç turizmi ile birlikte diğerk turizm türleri entegre edilebilmektedir. Örneğın, kültürel ve doğı turizmi ile inanç turizminin birleştirilmesi, genç turistler için daha cazip hale getirilebilmektedir. Ayrıca, sosyal medya ve dijital pazarlama stratejileri kullanılarak, genç turistlere yönelik tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilebilmektedir.

Katılımcı K-12 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

İnanç turizmi bana biraz durağan geliyor. Daha çok macera, eğıence ve hareket istiyoruz. Ama kültürel etkinliklerle doğı sporları gibi aktivitelerle birleştirilirse, belki o zaman dikkat çekilebilir.

4.7. Turizm Belgeli Konaklama Sektörü Çalışanları İnanç Turizminin Yerel Ekonomiye Katkıları Hakkındaki Görüşleri

Tablo 4.7 Turizm Belgeli Konaklama Sektörü Çalışanları İnanç Turizminin Yerel Ekonomiye Katkıları Hakkındaki Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları

Tema	Frekans	Yüzde
İstihdam sağlıyor	1	%12.50
Yerel işletmeler destekleniyor	3	%37.50
Ekonomik büyümeye katkı sağlıyor	3	%37.50
Gelir adaletsizliği artırabilir	1	%12.50

Turizm Belgeli Otel Yöneticileri ve Sahipleri, inanç turizminin yerel ekonomiye çeşitli şekillerde katkı sağladığını düşünmektedir. Katılımcıların %12.50'si K-4 turizmin istihdam sağladığını vurgularken, Katılımcı K4 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

İnanç turizmi sayesinde bölgemizde yeni istihdam olanakları oluşuyor. Özellikle ve restoran sektöründe çalışan sayısı artıyor

Katılımcıların %37.50'si K-1, K-2 ve K-5 yerel işletmelerin desteklendiğini belirtmiştir. Katılımcı K-1 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Yabancı turist sayısı arttı. Özellikle tarihi ve kültürel mekânlar, yabancıların ilgisini çekiyor. Bu da turizm gelirlerini artırıyor.

Katılımcı K-2 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Turizm sayesinde burada küçük esnaf biraz daha canlandı. Yerel işletmeler turistlerden kazanç sağlıyor, bu da ekonomiye canlılık getiriyor. Bu tür desteklerin artırılması gerekiyor.

%37.50'si K-9, K-12 ve K-18 bir kesim ekonomik büyümeye katkı sağlandığını ifade ederken, %12.50'si K-15 ise gelir adaletsizliğini artırdığı yönünde endişelerini dile getirmiştir.

Katılımcı K-12 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

İnanç turizmi kesinlikle ekonomiye önemli bir katkı sağlıyor. Özellikle bölgedeki restoranlar, hediyelik eşya dükkânları ve konaklama tesisleri gibi işletmelerin gelirlerini artırıyor.

Katılımcı K-15 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Turizmin ekonomik etkileri, gerçekten çok karmaşık bir konu. Bazı durumlarda, gelir adaletsizliklerinin arttığını gözlemliyoruz. Özellikle büyük oteller tur şirketleri gibi büyük işletmelerin bu işten daha fazla yararlandığını görüyoruz.

4.8. Turizm Acentesi Temsilcilerinin İnanç Turizminin Talep Nedenleri Hakkındaki Görüşleri

Tablo 4.8 Turizm Acentesi Temsilcilerinin İnanç Turizminin Talep Nedenleri Hakkındaki Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları

Tema	Frekans	Yüzde
Tarihi ve kültürel zenginlikler	5	%41.67
Dini nedenlerle ziyaret	2	%16.67
Doğal güzellikler ilgi çekiyor	4	%33.33
Uygun fiyatlı turizm	1	%8.33

Turizm acentesi temsilcileri, turistlerin Van ilini ziyaret etme nedenlerini çeşitlendirmektedir. Katılımcıların %41.67'si K-10, K-11, K-16, K-17 ve K-26 tarihi ve kültürel zenginliklerin en önemli neden olduğunu belirtirken,

Katılımcı K-11 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Van'a gelinmesindeki en büyük etken, buranın eşsiz kültürel mirasıdır. Akdamar Kilisesi'nin tarihi dokusu, Van Kalesi'nin Urartu döneminden kalma kalıntıları ve bölgedeki diğer tarihi yapılar kültürel çeşitliliği artırır.

Katılımcı K-26 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van gerçekten de kültürel zenginlikleriyle ön plana çıkan, eşsiz bir turizm destinasyonudur. Biz turizm çalışanları olarak, bu potansiyeli en iyi bir şekilde değerlendirmeye çalışıyoruz.

Katılımcı %16.67'si K-3 ve K-6 dini nedenlerle ziyaretlerin gerçekleştiğini ifade etmiştir. Katılımcı K-3 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Van, tarihi ve kültürel zenginliklerin yanı sıra dini turizm açısından da önemli bir potansiyele sahiptir. Özellikle Akdamar kilisesi hem yerli hem de yabancı turistlerin ilgisini çeken önemli dini bir yapıdır.

Katılımcıların %33.33'ü K-7, K-8, K-13 ve K-25 doğal güzelliklerin ilgi çekici olduğunu belirtirken, inanç turizminin ikinci planda kaldığını vurgulamışlardır.

Katılımcı K-7 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van'a gelen turistlerin büyük çoğunluğu, öncelikle Van Gölü, dağlar ve yaylalar gibi yerleri geziyor. Doğa sporları, kampçılık gibi aktiviteler en popüler turistik faaliyetler arasında yer alıyor. Akdamar adası gibi dini yapılar ziyaretçi çekse de doğal güzellikler kadar ilgi çekmiyor.

Katılımcı K-13 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Bence inanç turizmi Van turizmi potansiyelinde ikinci sırada yer alıyor. Gelen turistlere inanç ve doğa turizmi noktasında etkinlikler oluşturulursa Van'ın potansiyelini doğru kullanmış oluruz.

Katılımcıların %8.33'ü K-14 uygun fiyatlı turizmin çekici olduğunu dile getirmiştir.

Katılımcı K-14 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van 'da lüks otellerin yanı sıra, pansiyonlar butik oteller ve apart oteller gibi daha ekonomik konaklama seçenekleri bulunuyor. Van Gölü kıyısında yürüyüş yapmak, tarihi çarşılarında gezmek, doğal güzelliklerini keşfetmek gibi ücretsiz aktiviteleri bulunuyor.

4.9. Turizm Acentesi Temsilcilerinin İnanç Turizminin Yerel Kültür Üzerindeki Katkıları Hakkındaki Görüşleri

Tablo 4.9 Turizm Acentesi Temsilcilerinin İnanç Turizminin Yerel Kültür Üzerindeki Katkıları Hakkındaki Görüşlerini İçeren İçerik Analizi Bulguları

Tema	Frekans	Yüzde
Kültürel miras korunuyor	3	%25
Kültürel çeşitlilik artıyor	3	%25
Kültürel yozlaşma riski	5	%41.67
Gelenekler devam ettiriliyor	1	%8.33

Turizm Acentesi Temsilcileri, inanç turizminin yerel kültür üzerindeki etkilerini çeşitli yönlerden değerlendirmektedir. Katılımcıların %50'si K-3, K-6, K-7, K-8, K-10 ve K-16, kültürel mirasın korunduğunu ve çeşitliliğin arttığını belirtiyor.

Katılımcı K-3 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

İnanç turizmi sayesinde ilimize gelen farklı insanlar yerel kültürümüzü tanıyor. Hem tanıtıma hem de kültürel çeşitliliğin artmasına katkı sağlıyor.

Katılımcı K-6 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Bence inanç turizmi faaliyetleri kültürler arası etkileşimi artırıyor. Farklı kültürleri tanımak bizim kültürümüzü de zenginleştiriyor.

Katılımcı K-10 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

İnanç turizmi ile birlikte bazı unutulmaya yüz tutmuş bazı geleneklerin yeniden canlandığını düşünüyorum. Kültürümüzün yaşaması açısından önemli bir fırsattır.

Katılımcıların %41.67'si K-13, K-14, K-16, K-17, K-25 ve K-26 kültürel yozlaşma riskinden endişe duymaktadır

. Katılımcı K-13 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Bir yandan kültürümüz tanıtılıyor ve zenginleşiyor ama diğer yandan da bazı değerler yozlaşıyor.

Katılımcı K-16 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Ziyaretçi sayısı artıkça bazı kültürel değerlerimiz ticari hale geliyor. Bu da gerçek anlamda bir yozlaşma riskidir.

Ayrıca, %8.33'ü K-11 geleneklerin devam ettirildiğini ifade etmektedir.

Her ne kadar dışardan insanlar gelse de biz geleneklerimizi sürdürmeye devam ediyoruz. Bayramlarımız, törenlerimiz aynı şekilde yapılıyor.

Katılımcı K-19 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

İlimiz özellikle inanç turizmi açısından gerçekten çok zengin. Ancak halkın bu zenginliğin farkında olmadığını düşünüyorum. Bu nedenle toplumun bilinçlendirilmesi gerekiyor.

Diğer yandan K-19 numaralı katılımcı ile yapılan görüşmede, ilin turizm varlıkları açısından özellikle de inanç turizmi varlıkları açısından çok zengin olduğunu fakat halkın bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Yapılan restorasyon çalışmaları ile turistlerin ilgisini çektiğini belirtmiştir. Yapılan projeler ile kültürel varlıkların korunabileceği ve il için gelir kaynağı olacağını belirtmiştir. Geleceğe miras adlı projenin de bu duruma örnek olduğunu vurgulamıştır.

Katılımcı K-20 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Van'ın turizm potansiyeli çok yüksek ama yeterli yatırım ve proje olmayınca bu potansiyel değerlendirilemiyor. Yedi kilisenin önemi daha çok vurgulansa inanç turizmi açısından büyük ilgi görebilir. Gelişimin yavaş olması ve destek eksikliği ekonomik katkıyı da sınırlıyor.

Katılımcı aynı zamanda, turizmin sosyal etkilerinin kaygı verici olduğunu da vurgulamıştır. Turizm, ekonomik ve kültürel avantajlar sağlarken, sosyal etkileri göz önünde bulundurulması gereken önemli bir faktördür. Turizmin hızlı gelişimi, yerel toplumlar üzerinde baskı oluşturabilir ve sosyal dinamikleri değiştirebileceğini de belirtmiştir.

K-21 ve K-22 numaralı katılımcılar diğer turizm varlıklarının daha fazla ilgi çektiğini, Akdamar kilisesinin oldukça potansiyelinin yüksek olduğunu fakat daha fazla etkinlik yapılarak, fayda sağlanabileceğini belirtmişlerdir. İnanç turizminin Van ekonomisine katkısının yetersiz olduğunu vurgulamışlardır.

Katılımcı K-21 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Eğer inanç turizmi varlıkları daha çok ön plana çıkarılırsa, Van'ın turizmine daha çok katkı sağlanabilir. Ancak şu an yapılanlar yetersiz.

Katılımcı K-22 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir

Van'ın inanç turizmi bakımından ciddi bir potansiyeli var, ama destekler ve tanıtım eksik olduğu için bu potansiyel değerlendirilemiyor.

Katılımcı K-23 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Yerel yönetimlerinde oldukça önem ve destek verdiğini belirtmiş olup, ilin turizm bakımından çok zengin olduğunu, inanç turizmine konu olan Başkale'nin Pizan köyünde bulunan Pizan Hüsrev paşa Medresesinin de bu anlamda oldukça ilgi çekeceğini vurgulamıştır. Turizmin birçok alanda özellikle dijital ortamda yeterli derecede reklamının yapıldığını belirtmiş, fakat ulaşım olanaklarının yetersiz olduğunu ve yapılacak olan projelerle il ekonomisini olumlu yönde geliştireceğini söylemiştir.

Katılımcı K-24 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

Turizm açısından çok zengin bir ilde yaşıyoruz ama halkın bu konuda bilinçlenmesi lazım. Potansiyelimiz yüksek ama farkındalığımız düşük.

Turizm varlıklarının oldukça fazla olduğunu, potansiyelinin yüksek olduğunu fakat halkın bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dillere destan kahvaltısıyla, kedisiyle, kalesiyle, gölüyle, adaları, camileri, kümbetleriyle; Van ili, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan doğunun incisi olarak da bilenen bir turizm cennetidir. Kültürel geçmişi çok eski tarihlere dayanan Van ilinin doğal güzellikleri ve çeşit çeşit turizm zenginlikleri olmasına rağmen ekonomisi genel anlamda tarım ve hayvancılığa dayalı sürmektedir.

Daha iyi bir girdi sağlayarak ilin turizm çeşitliliğinden faydalanılması ekonominin canlanması bölgesel kalkınmanın stratejik olarak geliştirilmesi beraberinde il halkına yeni gelir kapıları elde ettireceğinden büyük önem taşımaktadır. Tarihi ve kültürel zenginlikleriyle ön plana çıkan Van ili, inanç turizmi açısından da büyük potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin değerlendirilmesi, bölgesel kalkınmaya olumlu katkılar sağlayacaktır. İnanç turizmi, insanların dini veya ruhani inançlarına dayalı olarak gerçekleştirdikleri seyahatler olup Van ili bu açıdan çok zengindir.

Doğunun incisi Van ili, tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin izlerini günümüze taşımıştır. Bu izler arasında tarihi kiliseler, camiler, kümbetler ve diğer dini yapılar bulunmaktadır. İlin inanç turizmi değerlerinin en başında, Van Gölü çevresindeki Ahtamar Adası'nda yer alan Ahtamar Kilisesi gelmektedir.10. yüzyılda yapılan bu kilise, Orta Çağ Ermeni mimarisinin önemli örneklerinden biridir ve turistler için önemli bir cazibe merkezidir.

Her yıl nisan-mayıs aylarında düzenlenen festival yerli ve yabancı misafirlerini ağırlamaktadır. Yine 2010 yılından bu yana Akdamar Kilisesinde yapılan ayinler binlerce turist gelmesine vesile olmuştur. 2023 yılında Ermeni patrikliğine bağlı 46 din adamının ayine katıldığı ve 840.692 turist gelmiş olup, içlerinden 26.379 kişinin Van müzesini ziyaret etmiş olduğu bilinmektedir Bu yıl 12. si düzenlenen ayin 08.09.2024 tarihinde gerçekleşmiştir. 2024 yılında toplam 1.006,371 turist gelmiş olup, içlerinden 25.355 kişinin müzeyi,167.309 kişinin adayı, 28.795 kişinin ise kaleyi ziyaret ettiği bilinmektedir. İlde çok sayıda turist konaklamaları, alışveriş yapmaları, ulaşım harcamaları ile döviz girdisi olması sonucunda il ekonomisine büyük katkı sağlanmıştır (www.van.gov.tr/tarihce, 2024).

Ayrıca Van ilinde Urartu Krallığı dönemine ait tarihi kalıntılara da rastlanır. Hoşap Kalesi gibi yapılar bölgenin tarihine tanıklık ederken turistler tarafından büyük ilgi görmektedir.

Küresel anlamda tehdit sayılabilecek ekonomik yapıdaki çöküşler, bozulmalar, ülkeler arası yaşanan sorunlar, iklim değişiklikleri, afetler gibi birçok unsur turizm açısından tehdit unsurları gibi görünse de, bölgede alternatif turizmin varlığını sürdürmesi her zaman fırsata dönüştürülebilir yapıdadır.

Yoğun iş hayatı, insanların boş zamanlarını nasıl değerlendirdiğini etkilemiştir. Bu bağlamda, kültürel zenginliklerini tanıtmak ve bu değerlerden hem maddi hem de manevi kazanç sağlamak isteyenler için bir buluşma platformu oluşturulmuştur. Turizm birçok farklı alana sahiptir ve son yıllarda bu alanların daha da çeşitlendiği görülmektedir. Bu çalışma, Türkiye’de gelişmekte olan inanç turizmini önemli bir odak noktası olarak incelemektedir. Türkiye, farklı bölgelerinde zengin inanç turizmi destinasyonlarına ev sahipliği yapmaktadır. İnsanların inançları doğrultusunda bu tür faaliyetlere yönelmesi, ülkenin uluslararası tanınırlığını artırmasının yanı sıra yerel kalkınmaya da büyük katkılar sağlayacaktır. Bu katkının somut olarak değerlendirilebilmesi için turistlerin taleplerinin ve deneyimlerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Her mevsim ayrı doğal güzellikleriyle dikkat çeken Van ilinin kışların yağışlı ve soğuk geçmesi sebebiyle bahar ve yaz aylarında daha çok ziyaretçisinin olduğu gözlemlenmektedir. İnanç turizmine ev sahipliği yapacak birçok yapının varlığı doğru yönettildiği takdirde büyük bir gelir kapısı olacaktır. Van iline büyük ölçüde turist çekmeye yönelik olarak yapılacak yatırımlar turizm açısından bir cazibe merkezi haline dönüştürülebilmektedir.

Sorunların giderilmesi amacıyla yönelik projeler hayata geçirmelidir. Bu tedbirler sayesinde Van İl’inin inanç turizmi potansiyeli daha iyi değerlendirilebilmektedir ve il ekonomisine oldukça büyük ölçüde yarar sağlayacaktır.

İnanç turizmi sayesinde bölgeye gelen turist sayısı artacak ve bu da ekonomik canlılık getirecektir. Turistler konaklama tesisleri, restoranlar gibi hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelere gelir sağlayacaktır. Ayrıca inanç turizmiyle beraber istihdam olanakları da artabilmektedir. Bölgede rehberlik hizmetleri veren

kişiler iş bulma imkânına kavuşurken el sanatları üreten Turizm Acentesi temsilcilerinin ürünleri de satışa sunulabilmektedir. Bunun yanı sıra inanç turizminin desteklenmesiyle kültür alışverişleri de artacak ve böylece kültürel etkileşimin artması sağlanacaktır.

Bu tez çalışması, bölgesel kalkınma ve inanç turizmi ilişkisi üzerine odaklanmaktadır. Bu bölgede yer alan tarihi ve kültürel değerler, inanç turizmi potansiyelini taşımaktadır. Sonuçlar, inanç turizminin bölgesel kalkınma için önemli bir fırsat olduğunu göstermektedir. Van'da yapılan gözlemler, bu tür turizmin ekonomik büyümeyi desteklediğini, istihdam imkânlarını artırdığını ve yerel işletmelerin gelirlerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu tez çalışması, Van'daki inanç turizmi projelerinin etkinliği üzerine de bir değerlendirme yapmıştır.

Örneğin Akdamar Kilisesi'nin restore edilmesi projesinin sonuçları incelenmiştir. Projenin uygulanmasıyla beraber kiliseye olan ilgi artmış, ziyaretçi sayısı yükselmiş ve buna bağlı olarak yerel ekonomide canlanma yaşanmıştır. Van örneği üzerinden inanç turizminin bölgesel kalkınmayı nasıl etkilediğine dair önemli bulgular elde edilmesine olanak sağlamıştır. Bununla birlikte daha geniş çaplı araştırmalar yapılabilmektedir ve farklı bölgelerdeki benzer projeler de incelenebilmektedir. Ancak bu çalışmanın sınırlamalarının da olduğunu belirtmek gerekir. Ayrıca diğer faktörler (ulaşım ağı, tanıtım stratejileri vb.) ile inanç turizminin ilişkisi daha detaylı araştırılabilmektedir. Bu nedenle ileride yapılacak araştırmalarda daha geniş veriler kullanarak farklı bölgelerdeki projeleri aynı zamanda diğer faktörleri de göz önünde bulundurarak analiz etmek önemlidir. Altyapının iyileştirilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. İnanç turizminin potansiyelini arttırıcı tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilmelidir. Güvenlik önlemleri sıklaştırılmalı ve kamuoyuna güven verici mesajlar iletilmelidir. Dini mekânlarda profesyonel rehber hizmetleri sunulmalıdır. Taşıma ulaşımdaki sorunların giderilmesi amacına yönelik projeler hayata geçirmelidir. Bu tedbirler sayesinde Van İl'inin inanç turizmi potansiyeli daha iyi değerlendirilebilmektedir ve il ekonomisine oldukça büyük ölçüde yarar sağlayacaktır.

Bu araştırma, Van ilinin inanç turizmi potansiyelini ve bu potansiyelin bölgesel kalkınma üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemiştir. Çalışma, turizm belgeli otel yöneticileri ve sahipleri, turizm acentesi temsilcileri ve Turizm Acentesi çalışanları gibi çeşitli paydaşlarla yapılan görüşmeler ve odak grup toplantıları aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, Van ilinin inanç turizmi açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu ve bu potansiyelin etkili bir şekilde kullanılması halinde bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına önemli katkılar sağlayabileceğini göstermektedir.

Araştırmanın öne çıkan bulguları şunlardır, inanç turizminin Van ilindeki ekonomik kalkınmaya çeşitli şekillerde katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle turizm belgeli otel yöneticileri, inanç turizminin otel doluluk oranlarını artırarak doğrudan ekonomik faydalar sağladığını belirtmiştir.

Bununla birlikte, ekonomik büyümenin eşit dağılımı konusunda bazı endişeler de dile getirilmiştir. Turizm Acentesi Temsilcileri, turizmin yarattığı ekonomik fırsatların bazı kesimlere daha fazla yarar sağladığını belirtirken, gelir adaletsizliği riskine dikkat çekmiştir. Bu durum, turizmin ekonomik etkilerinin dikkatli bir şekilde yönetilmesi gerektiğini göstermektedir.

İnanç turizmi, Van ilinde sosyal ve kültürel etkiler de yaratmaktadır. Turizm acentesi temsilcileri, turistlerin genellikle tarihi ve kültürel zenginlikler için bölgeyi ziyaret ettiğini belirtmiş, bu durumun kültürel etkileşimi artırdığını vurgulamıştır. Turizm acentesi temsilcileri de, inanç turizminin kültürel mirasın korunmasına ve kültürel çeşitliliğin artmasına katkı sağladığını ifade etmiştir.

Ancak, bu olumlu etkilerin yanında bazı olumsuzluklar da gözlemlenmiştir. Turizm Acentesi Temsilcileri, turizmin sosyal etkilerinin bazı durumlarda endişe verici olduğunu ve kültürel yozlaşma riskinin bulunduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, kültürel değerlerin korunmasına dair stratejilerin daha çok geliştirilmesi ve uygulanabilir olması büyük önem taşımaktadır.

Araştırmanın öne çıkan bulguları:

1. Van ilinin Altyapısının Geliştirilmesi: Otel yöneticileri ve turizm acentesi temsilcileri, mevcut altyapı yetersizliklerinin turizmin gelişimine engel teşkil ettiğini belirtmiş, bu alanda iyileştirmelerin yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

2. Tanıtım Eksikliği: Tanıtım eksikliği diğer önemli sorun olarak ortaya çıkmıştır. Turizm Belgeli Otel Yöneticileri ve Sahipleri, inanç turizminin etkili bir şekilde tanıtılması için pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Turizm acenteleri de bu alanda daha fazla iş birliğine ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.

3. Yerel Yönetim Desteği: Katılımcılar turizmin istihdam yaratma potansiyelini vurgulamış, yeni iş imkânları ve yerel işletmelerin desteklenmesiyle bölge ekonomisinin canlandığını ifade etmiştir.

4. Turizm Çeşitliliği: Turizm acentesi çalışanları, inanç turizmi açısından yeterince mekân olmasına rağmen, daha çok tarihi ve kültürel anlamda ziyaretçilerin olduğunu belirtilirmiş ve inanç turizminin tek başına yeteri kadar ilgi görmediğini vurgulamaktalar.

5. Sektör Çalışanlarının Birbirlerinden Kopuk Olması: Çalışanlar arasındaki kopukluğun giderilmesi, turizm sektörünün sürdürülebilirliği için elzemdir. Geliştirilecek etkili iletişim ve iş birliği stratejileri, hem iş süreçlerinin verimliliğini artıracak hem de müşteri memnuniyetini üst düzeye çıkararak sektöre olan katkıyı güçlendirecektir. Bu bağlamda, tüm paydaşların iş birliği yaparak ortak hedefler doğrultusunda hareket etmeleri büyük önem taşımaktadır.

6. Eğitim ve Gelişim: Turizm sektörü, hızla değişen dinamikleri ve artan müşteri talepleri karşısında eğitim ve gelişimi temel bir öncelik olarak benimsemelidir. Bu alan, hem çalışanların yetkinliklerini artırarak kariyerlerini desteklemesine hem de işletmelerin pazardaki rekabet avantajını sürdürebilmesine yardımcı olur. Eğitim stratejilerinin etkin bir şekilde uygulanması, çalışanların işlerini daha verimli ve profesyonel bir şekilde yapmalarını sağlar. Bu da doğrudan müşteri memnuniyetine yansır. Nitelikli ve eğitilmiş personel, misafirlere daha yüksek kaliteli hizmet sunarak müşteri sadakati oluşturmaya katkıda bulunur. Turizm işletmeleri, çalışanlarının gelişimini desteklemek amacıyla çeşitli eğitim programları tasarlamalıdır. Bu programlar, temel hizmet becerileri, müşteri ilişkileri, dijital marketing gibi konuları içermeli ve hem teorik hem de pratik bir eğitim anlayışı benimsemelidir. Ayrıca, yüz yüze ve çevrimiçi eğitimlerin bir arada kullanılması, çalışanların öğrenme sürecini daha esnek hale getirir. Sonuç olarak, turizm sektöründe eğitim ve gelişim, sürdürülebilir bir başarı için vazgeçilmez bir unsurdur.

İşletmelerin, çalışanlarını sürekli olarak destekleyerek ve güncel eğitim fırsatları sunarak rekabetçi konumlarını güçlendirmeleri gerekmektedir. Bu süreçte, sürekli geri bildirim mekanizmaları ve mentörlük programları da etkin bir rol oynamaktadır.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda, Van ilindeki inanç turizminin geliştirilmesine yönelik bazı stratejik önerilerde bulunmaktadır:

Turizm altyapısının güçlendirilmesi, turistlerin konforlu ve güvenli bir şekilde seyahat etmelerini sağlayacaktır. Bu kapsamda, ulaşım ağlarının iyileştirilmesi, konaklama tesislerinin modernize edilmesi ve turistik alanların erişilebilirliğinin artırılması önem arz etmektedir.

Van ilinin inanç turizmi potansiyelinin ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılması için etkili pazarlama stratejileri geliştirilmelidir. Dijital platformlar, sosyal medya kampanyaları ve uluslararası turizm fuarları bu tanıtım faaliyetlerinde kullanılmalıdır.

Turizm acentesi temsilcilerinin ve turizm sektörü çalışanlarının inanç turizminin önemi konusunda eğitilmesi ve farkındalığının artırılması gerekmektedir. Bu sayede, Turizm acentesi temsilcilerinin turizme daha olumlu yaklaşması ve turizm sektöründe kaliteli hizmet sunulması sağlanacaktır.

İnanç turizmi kapsamında kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir bir şekilde değerlendirilmesi için projeler geliştirilmelidir. Bu projeler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve turizm sektörü iş birliği ile yürütülmelidir.

Van ilinde inanç turizminin gelişimi için tüm paydaşların katılımını içeren iş birliği modelleri oluşturulmalıdır. Yerel yönetimler, turizm işletmeleri, sivil toplum kuruluşları ve turizm acentesi temsilcileri arasındaki iş birliği, ortak hedeflere ulaşmada kritik öneme sahiptir.

Bu araştırma, Van ilinin inanç turizmi potansiyelinin bölgesel kalkınmaya olan katkılarını detaylı bir şekilde ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, inanç turizminin bölge için önemli fırsatlar sunduğunu ve bu fırsatların değerlendirilmesi halinde Van ilinin ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan daha ileri seviyelere taşınabileceğini göstermektedir.

Araştırmanın sonuçları, politika yapıcılar ve turizm sektörü aktörleri için stratejik yol haritalarının oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Van ilinin inanç turizmi potansiyelinin etkin bir şekilde kullanılması, bölgesel kalkınmanın

hızlandırılması ve sürdürülebilir turizm politikalarının hayata geçirilmesi için önemli bir adım olacaktır.



KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, S. (2007). Van şehir dokusu ve tarihi eserlerinin tahrip edilmesinde Ermenilerin rolü. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14(35), 311-339.
- Akyol, Y., & Aktaş, B. (2019). Sürdürülebilir balıkçılık uygulamaları ve eğitim programlarının önemi. *Balıkçılık ve Denizcilik Dergisi*, 11(2), 123-135.
- Alaeddinoğlu, F. (2007). Van Halkının Turisti ve Turizmi Algılama Şekli. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 50-62.
- Albayrak, A. (2013). *Alternatif Turizm*. Detay Yayıncılık.
- Allen, N., & Meyer, J. (1996). Affective, continuance, and normative commitment to the organization: An examination of construct validity. *Journal of vocational behavior*, 49(3), 252-276.
- Andrew, N., & Griffin, M. (2006). A Study Of The Lagged Relationships Among Safety Climate, Safety Motivation, Safety Behavior, and Accidents at the Individual and Group Levels. *Journal of Applied Psychology*, 91(4), 946-953.
- Apleni, L., Vallabh, D., & Henama, U. S. (2017). Motivation For Tourists' Participation in Religious Tourism in Eastern Cape: A Case Study of Buffalo City, South Africa. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 6(2), 1-14.
- Arslan, T. K. (2007). Anadolu'da Doğa Turizmi Kapsamında Doğa Yürüyüşü Güzegahlarının Belirlenmesinde Örnek Bir Çalışma. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi*, 4(2), 165-174.
- Asunakutlu, T. (2002). Örgütsel Güvenin Oluşturulmasına İlişkin Unsurlar ve Bir Değerlendirme. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(9), 1-13.
- Ayaz, N., & Eren, M. (2020). Türkiye'de İnanç Turizmi Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları*, 5(2), 284-300.
- Aybas, M., Elmas, S., & Gönen, D. (2018). Job Insecurity and Burnout: The Moderating Role of Employability. *European Journal of Business and Management*, 7(9), 195-203.
- Ayşegül Keleş Eriçok. (2019). Van Gölü Havzasında Kültür Rotası Önerisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*(45), 173-199.
- Aziz, M. (2015). Deniz Turizminde Rekabet Stratejisi Olarak Ürün Farklılaştırması. *Turur Turizm ve Araştırma*, 4(2), 28-46.
- Bağdat, B. (2007). Yeni Ekonomi ve Yeni Ekonominin Temeli Olan İnternetin Konaklama İşletmeleri Üzerindeki Etkisi ve Bodrum Yöresi'nde Bir Uygulama. Kütahya, Türkiye: *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Bandoğlu, Z. (2015). Türkiye'de Kültür Turizmi Potansiyeli Üzerine Bir Değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 155-168.
- Baş, G., & Gül, M. (tarih yok). Gevaş Dilmetaş Köyü Mezarlığı ve Mezar Taşları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 323-348.

- Bayraktutan, Y. (1994). Bölgesel dengesizlik ve bölgesel kalkınma (Çorum-Çankırı ve Erzurum kırsal kalkınma projelerine mukayeseli bir yaklaşım denemesi). *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(3-4).
- Beeton, S. (2009). Ekrandan Alana: Filmin Turizm Ve Rekreasyon Üzerine Etkisi. *Anatolia Turizm Araştırmaları*(20), 230-239.
- Belli, G. S., & Belli, O. (2011). Batılı Seyyahlara Göre Van Bölgesi Mutfak Kültürü ve Yemekleri. *VI. Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu* (s. 709-720). Van: İstanbul Atölye Ofset.
- Berber, M. (2017). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*. Trabzon: Celepler Matbaacılık Basım Yayınları.
- Blakely, E. J., & Leigh, N. G. (2010). *Planning Local Economic Development: Theory and Practice*. SAGE Publications.
- Bramwell, B., & Lane, B. (2012). *Sustainable Tourism: An Evolving Global Approach*. Routledge.
- Brundtland, G. H. (1987). *Our Common Future: The World Commission on Environment and Development*. Oxford University Press.
- Buckley, R. (2012). Sustainable Tourism: Research and Reality. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 528-546.
- Burcu Koyuncu, Y. K. (2018). Van Gölü Havzasının sosyo-Kültürel Yapısı. *Journal of International Social Research*, 11(61).
- Bülent Deniz, Ç. K. (2019). Rekreasyonel Olanaklara Yönelik Beklentilerin Sağlıklı Kentler Yönüyle İrdelenmesi: Aydın Kenti Örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi*, 3(2), 79-89.
- Çelik, M., & Yalçın, F. (2021). Van balığı (Alburnus tarichi) üreme alanlarının korunması ve yönetimi. *Çevre Bilimleri Dergisi*, 9(4), 45-60.
- Çoban, O., & Özcan, C. C. (2013). Türkiye’de Turizm Gelirleri-Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler*(8), 243-261.
- Demircan, Ş., & Çeken, H. (2022). İnanç Turizminin Yerl kalkınmadaki Önemi: Midyat Örneği. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 11(1), 75-92.
- Deniz, O. (2008). Van Gölü Güney Kıyılarının Eko Turizm (Mavi Tur) Amaçlı Değerlendirme Olanakları. *Doğu Coğrafya*, 13(20), 183-194.
- Dini İnanç- Dini Davranış İlişkisine Sosyo-Psikolojik Yaklaşımlar. (2004). *Din Bilimleri Akademik Araştırma*, 4(2), 23-26.
- Doğan, K. M. (2004). Dinî İnanç-Dinî Davranış İlişkisine Sosyo-Psikolojik Yaklaşımlar. *Dinbilimleri Akademik Araştırma*, 4(3), 23-36.
- Doğan, S., & Yıldız, Z. (2007). Bölgesel Kalkınma, Turizmin İlişkisi ve Göller Bölgesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 6, 147-181.
- Dönüş Çiçek, N. K. (2012). Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi’nde yayımlanan hakem denetimli makalelerin bibliyometrik profili. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 734-756.
- Dwyer, L., Forsyth, P., & Dwyer, W. (2020). *Tourism Economics and Policy*. Channel View Publications.
- Elp, M., Şen, F., & Atıcı, A. (2014). İnci Kefalinin Van Gölü Havzası Su Kaynaklarındaki Yayılım Bölgeleri. *Yüzüncü Yıl University Journal of Agricultural Sciences*, 24(3), 228-232.

- Ensari Özay, M., Yılmaz, A., & Uçan, R. (2020). Occupational Safety Culture of Accommodation Sector Employees in Balıkesir Province: NOSACQ-50 Survey. *International Journal of Pure and Applied Sciences*, 6(2), 186-193.
- Erdem, H., & Aydın, R. (2023). Van balığı popülasyon dinamikleri ve izleme çalışmaları. *Su Ürünleri Araştırma Dergisi*, 15(1), 23-34.
- Erdoğan, S., & Eren, E. (2018). Ekonomik kalkınma ve bölgesel dengesizlikler. *Ekonomi ve Politika Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 65-79.
- Eren, M., Ayaz, N., & Kaçar, F. (2017). Helal Turizm ve Rehberlik Hizmetleri. *Ekonomi İşletme ve Yönetim*, 64-77.
- Eriçok, A. K. (2019). Van gölü Havzası'nda kültür rotası önerisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (45), 173-199.
- Ersungur, Ş. (2016). *Bölgesel İktisat Teori, Politika ve Uygulama*. İmaj Yayınevi.
- Feldman, M. P., & Martin, R. L. (2005). Constructing Jurisdictional Advantage. *Research Policy*, 34(8), 1235-1249.
- Ferda Karakuş, S. A. (2013). Van İli Küçükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Verimliliği Etkileyen Sorunların Tespiti Üzerine Bir Araştırma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, 18(1), 9-16.
- Fujita, M., Krugman, P., & Venables, A. J. (1999). *The Spatial Economy: Cities, Regions, and International Trade*. MIT Press.
- Gezi Rehberi. (2024, Nisan 30). Nisan 30, 2024 tarihinde <https://www.rehberim.gen.tr/gezi-rehberi/van/inanc-turizmi> adresinden alındı
- Glaeser, E. L. (2011). *Triumph of the City: How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier*. Penguin Press.
- Göymen, K. (2005). Türkiye'de bölge Politikalarının Evrimi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları.
- Güçlü, H. (2006). *Turizm Sektöründe Durumsal Faktörlerin Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi*. (Doktora tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gül, T., & Arslan, M. (2020). Doğal kaynakların bölgesel ekonomik kalkınmaya etkileri. *Enerji ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 91-108.
- Gülen, M. (2017). Gastronomi Turizm Potansiyeli ve Geliştirilmesi Kapsamında Afyonkarahisar İlinin Değerlendirilmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları*, 1(1), 31-42.
- Güneş, M., & Demir, S. (2020). Habitat restorasyonu ve biyolojik çeşitliliğin korunması. *Ekosistem Yönetimi Dergisi*, 7(3), 78-91.
- Günseli Duman, S. D. (2021). Spor Turizmi ve Gönüllülük. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri*, 6(4), 384-395.
- Gürbüz, O. (2012). Van Gölü Çevresinin Turizm ve Rekreatif Kullanım Açısından İncelenmesi. *Coğrafya*(15), 104-137.
- Gürbüz, S., & Aydın, B. O. (2018). İslami İnanç Destinasyonlarının Tanıtımında Youtube Videolarının Kullanımı. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik*, 6(1), 539-568.
- Gürdal, K. (2023). *Konya ilinin inanç turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi ve Konya'daki turist rehberlerinin inanç turizmine bakış açıları (Yüksek lisans tezi)*. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Güzeloğlu, S. (1996). *Van ve Çevresine Tarihi ve Arkeolojik Bir Bakış*. İstanbul: Kent Matbaacılık.

- Hall, C. M. (2000). *Tourism Planning: Policies, Processes and Relationships*. Pearson Education.
- Hall, C. M. (2008). *Tourism and Social Policy: The Value of Social Tourism*. *Annals of Tourism Research*, 35(4), 1076-1078.
- Hall, C. M., & Page, S. J. (2014). *The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space*. Routledge.
- Hansruedi, M., & Kaufmann, E. L. (2001). Wellness tourism: Market analysis of a special health tourism segment and implications for the hotel industry. *Journal of Vacation Marketing*, 7(1), 5-17.
- Hirschman, A. O. (1981). *Essays in Trespassing: Economics to Politics and Beyond*. Cambridge University Press.
- <https://www.tursab.org.tr/turizm-bulteni>. (2024, Mayıs 14). Mayıs 14, 2024 tarihinde <https://www.tursab.org.tr/> adresinden alındı
- İpekyolu Belediyesi Kent ve Gezi Rehberi*. (2024, Nisan 30). Nisan 30, 2024 tarihinde <https://kentrehberi.ipekyolu.bel.tr/tr/gezilecek-yerler/selaleler/muradiye-selalesi> adresinden alındı
- İskender, A. (2019). Boş Zaman ve Rekreasyon İle Turizm Arasındaki İlişki Üzerine Akademik Bir Araştırma. *Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi*, 22(1), 50-59.
- Judeh, M. (2011). Role Ambiguity and Role Conflict As Mediators of The Relationship Between Socialization and Organizational Commitment. *International business research*, 4(3), 171-181.
- Kalelioğlu, E. (1996). Van Yöresinde Turizm. *AKDTYK Coğrafya Araştırmaları Derg*, (4).
- Karaküçük, S. (2014). *Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme*.
- Karaman, D., & Aksoy, Z. (2019). Yönetim politikalarının bölgesel dengesizliklere etkisi. *Yönetim ve Strateji Dergisi*, 12(1), 45-62.
- Karasar, N. (1974). ARAŞTIRMA EĞİTİMİ. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 7(1), 263-274.
- Karataş, M., & Babür, S. (2013). Gelişen Dünya'da Turizm Sektörünün Yeri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2, 15-24.
- Kaya, F., Cankül, D., & Demirci, B. (2013). Türkiye'nin Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinden Biri: Akdamar Kilisesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal ve Ekolojik Araştırmalar*, 1, 13-24.
- Kaya, S. (2019). Doğal kaynak yönetimi ve bölgesel kalkınma. *Ekosistem ve Çevre Bilimleri Dergisi*, 8(2), 134-147.
- Kayıklık, H. (2005). Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 46(1), 133-135.
- Kervankıran, İ., & Eryılmaz, G. A. (2017). İnanç Turizmine Yönelik Ziyaretçi Algılarının Demografik Farklılıklar Açısından İncelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler*, 59, 276-296.
- Keskin, H. (2022). *Akdeniz Bölgesinde İş Sağlığı Ve Güvenliğinin Turizm Sektöründe Uygulanması. (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kines, P., Lappalainen, J., Mikkelsen, K., Olsen, E., Pousette, A., Tharaldsen, J., et

- al. (2011). Nordic Safety Climate Questionnaire (NOSACQ-50): A New Tool For Diagnosing Occupational Safety Climate. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 41(6), 634-646.
- Konyar, E. (2018). *Yüksek Yaylanın Başkenti Van-Tuşpa: Arkeolojik Rehber*. Homer Kitabevi.
- Korkmaz, B., & Yılmaz, T. (2017). Altyapı ve bölgesel eşitsizlikler. *Ulaşım ve İletişim Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 89-102.
- Korten, D. C. (1990). Getting to the 21st Century: Voluntary Action and the Global Agenda. Kumarian Press.
- Koyuncu, B., & Karakılçık, Y. (2018). Van Gölü Havza'sının Sosyo-Kültürel Yapısı. *Journal Of International Social Research*, 11-61.
- Kozan, Y. (2014). Turizm Yazınında "Deniz Turizmi'nin Olgusal Gelişimi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi*, 6(2), 115-129.
- Köksal, Y., & Karabulut, K. (2019). İnanç Turizmi ve Bölgesel Kalkınmaya Etkisi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 5(1), 83-104.
- Kretzmann, J. P., & McKnight, J. L. (1993). *Building Communities from the Inside Out: A Path Toward Finding and Mobilizing a Community's Assets*. ACTA Publications.
- Krugman, P. (1991). *Geography and Trade*. MIT Press.
- Küçük, M. A. (2013). İnanç Turizminde Tercan. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi*, 1, 80-100.
- Külahçı, M. (1993). GAP Bölgesinde Turizm Potansiyeli: Yesemek Taşocağı ve Heykel Atelyesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları*, 4(3), 28-30.
- Lewis, W. A. (1954). Economic Development with Unlimited Supplies of Labour. *The Manchester School*, 22(2), 139-191.
- Meadows, D. H., Randers, J., & Meadows, D. L. (2004). *Limits to Growth: The 30-Year Update*. Chelsea Green Publishing.
- Meier, G. M., & Baldwin, R. E. (1957). *Economic Development: Theory, History, Policy*. John Wiley & Sons.
- Meriç, S. (2017). *Turizm İşletmelerinde Yenilikçiliğin Görünmeyen Yüzü, Değişime Direnç ve Örgütsel Sessizlik. (Doktora tezi)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Meriç, S., & Babur, Y. (2020). Çalışan Memnuniyetine Etki Eden Faktörler: Otellere Yönelik Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(74), 812-827.
- Meriç, S., & Bozkurt, Ö. (2017). Van Gölü'nün Rekreatif Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar*, 3(1), 154-167.
- Meriç, S., & Erten, Ş. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Turizm Algısı: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Örneği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler*, 17(1), 420-440.
- Meriç, S., Subaşı, A., & Şahin, S. (2021). Van Gölü Havzasının Glamping Turizmi Potansiyeli. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 53, 401-418.
- Meriç, T., Subaşı, H., & Şahin, M. (2021). Van Gölü ekosistemi ve biyolojik çeşitlilik. *Doğa ve Bilim Dergisi*, 12(5), 401-418.
- Metin, K., Ummuhan, G., & Ozan, B. (2008). Kozak, M., Gokovali, U., & Estimating the Determinants of Tourist Spending: a Comparison of Four Models. *Tourism Analysis*, 13(2), 143-155.

- Midgley, J. (2014). **Social Development: Theory and Practice**. SAGE Publications.
- Nasibov, İ., & Şen, L. M. (2017). Dini Turizmin Kültürel Turizm Talebine Etkisi: İstanbul Örneği. **Journal of Recreation and Tourism Research**, 4(1), 416-423.
- Nurkse, R. (1953). **Problems of Capital Formation in Underdeveloped Countries**. Oxford University Press.
- Nurkse, R. (1961). **Patterns of Trade and Development**. Oxford University Press.
- Önköl, H. (2009). Türkiye’de türbe mimarisi araştırmaları. **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, (14), 125-140.
- Özçağlar, A. (2003). Türkiye’de Yapılan Bölge Ayrımları ve Bölge ,Planlama Üzerindeki Etkileri. **Coğrafi Bilimler**, 1(1), 3-18.
- Özkan, B. İ. (2022). Van ilinde yaşayan profesyonel turist rehberlerinin meslek sorunları. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (57), 1-16.
- Öznur, B., Meriç, S., & Kaymış, B. (2020). Evaluation of Ergonomic Risks in Hotel: The Case of Van. **Journal of Tourism Theory and Research**, 6(1), 20-34.
- Öztürk, H., & Arıkan, A. (2019). Eğitimde fırsat eşitliği ve bölgesel kalkınma. **Eğitim ve Kalkınma Dergisi**, 11(4), 321-337.
- Özyakışır, D. (2011). Ekonomik Kalkınmada Göçmen Transferlerinin Rolü: Mit mi Gerçek mi. **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları**, 6(2), 1172-1188.
- Parr, J. B. (1999). Growth-Pole Strategies in Regional Economic Planning: A Retrospective View. *Part I: Origins and Advocacy*. **Urban Studies**, 36(7), 1195-1215.
- Perroux, F. (1950). Economic Space: Theory and Applications. **Quarterly Journal of Economics**, 64(1), 89-104.
- Perroux, F. (1988). The Pole of Development’s New Place in a General Theory of Economic Activity. In B. Higgins & D. Savoie (Eds.), **Regional Economic Development: Essays in Honour of François Perroux**. Routledge.
- Pike, A., Rodríguez-Pose, A., & Tomaney, J. (2017). **Local and Regional Development**. Routledge.
- Putnam, R. D. (2000). Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. Simon & Schuster.
- Hirschman, A. O. (1958). **The Strategy of Economic Development**. Yale University Press.
- Putnam, R. D. (2000). **Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community**. Simon & Schuster.
- Richards, G. (2007). **Cultural Tourism: Global and Local Perspectives**. Routledge.
- Rodríguez-Pose, A. (2013). Do institutions matter for regional development?. **Regional studies**, 47(7), 1034-1047.
- Rosenstein-Rodan, P. N. (1943). Problems of Industrialization of Eastern and South-Eastern Europe. **Economic Journal**, 53(210/211), 202-211.
- Rosenstein-Rodan, P. N. (1984). The Big Push. In **Economic Theory and Development**. Springer.
- Sabancı, M., & Sarışık, M. (2021). Gastronomi Turizmi Potansiyelinin değerlendirilmesine Yönelik Nitel Bir Çalışma: Manisa Örneği. **Turak Turizm ve Araştırma**, 10(2), 22-46.
- Sachs, J. D. (2005). **The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time**.

- Penguin Press.
- Sachs, J. D. (2015). *The Age of Sustainable Development*. Columbia University Press.
- Samancı, Ö. (2020). Gastronomi: Disiplinler Arası Bir Buluşma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları*, 31(1), 92-95.
- Samırkaş, M., Bahar, O., & Tuncer, İ. (2013). Turizm Sektörünün Yakınsamaya Etkisi: 1990-2000 Yılları Türkiye Uygulaması. *Yönetim Bilimleri*, 11(22), 99-119.
- Sen, A. (1999). *Development as Freedom*. Alfred A. Knopf.
- Sevinç, H., & Azgün, S. (2012). Bölgesel Kalkınma ve İnanç Turizmi Bağlamında Akdamar Kilisesi Örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 2(2), 17-21.
- Sharpley, R. (2009). *Tourism Development and the Environment: Beyond Sustainability?* Earthscan.
- Sharpley, R., & Telfer, D. J. (2015). *Tourism and Development: Concepts and Issues*. Channel View Publications.
- Smith, M. K., & Richards, G. (2013). *Routledge Handbook of Cultural Tourism*. Routledge.
- Smith, N. (2012). *Uneven Development: Nature, Capital, and the Production of Space*. University of Georgia Press.
- Soyak, M. (2014). Uluslararası Turizmde Son Eğilimler ve Türkiye'de Turizm Politikalarının Evrimi. *Marmara Sosyal Araştırmalar*, 4, 1-18.
- Storper, M. (2013). *Keys to the City: How Economics, Institutions, Social Interaction, and Politics Shape Development*. Princeton University Press.
- Streeter, P. (1959). Unbalanced Growth. *Oxford Economic Papers*, 11(2), 167-190.
- Surat, h. (2020). Artvin'de doğal olarak yetişen bazı tıbbi-aromatik ve ekonomik değere sahip odunsu bitkilerin peyzaj mimarlığında kullanım alanlarının değerlendirilmesi. *Journal of international social research*, 13(74).
- Şahin, K., & Yalçın, G. (2018). Eğitim ve beceri düzeyinin bölgesel kalkınmaya etkisi. *İktisat ve Eğitim Dergisi*, 7(2), 154-168.
- Şahiner, H. Y. (2023). *Algılanan örgütsel desteğin örgütsel bağlılık üzerindeki etkisinde örgütsel affediciliğin aracılık rolü (Master's thesis, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)*.
- Şen, Ü. S. (2005). sanat eğitiminde bilimsel araştırma yöntemlerinin kullanılması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 343-360.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024, Nisan 30). Nisan 30, 2024 tarihinde <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10173/inanc-turizmi.html> adresinden alındı
- Tekin, M., & Çelik, R. (2020). Yerel yönetimlerin bölgesel kalkınmadaki rolü. *Yerel Yönetimler Dergisi*, 14(1), 112-129.
- Tekin, R. (2024). Van'da Bir Medrese-i Âliyye (Medresetü'z-Zehra) Açma Serüveni. *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi*, 9(18), 50-68.
- Todaro, M. P., & Smith, S. C. (2020). *Economic Development*. Pearson.
- Tolunay, A., & Akyol, a. (2006). Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar

- ve Tanımlar. *Turkish Journal of Forestry*, 7(2), 116-127.
- Toy, S., & Çalışkan, U. (2016). Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Aktörleri Olarak Kalkınma Ajansları ve Örnek Bir Uygulama “İnovasyona Dayalı Bölgesel Turizm Stratejisi ve Eylem Planı. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları*, 5(2), 105-120.
- Tuba, Ş. (2012). İnanç Turizmi Potansiyeli ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı Açısından Karaman. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Türkiye Kültür Portalı*. (2024, Nisan 30). Nisan 30, 2024 tarihinde <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/van/gezilecekyer/van-kalesi> adresinden alındı
- UNDP. (1990). *Human Development Report*. Oxford University Press.
- UNWTO. (2019). *Global Report on Women in Tourism*. World Tourism Organization.
- Usta, Ö. (2009). *Turizm: Genel ve yapısal yaklaşım*. Detay Yayıncılık.
- Üçler, H. (2016). Bölgesel dengesizlikler ve siyasi nedenler. *Politika ve Toplum Dergisi*, 8(4), 285-299.
- Üçler, Y. T. (2016). Bölgesel Kalkınmada Sosyal Sermayenin Rolü Konya Bedesten Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 285-299.
- Ünlüönen, K., & Tayfun, A. (2003). *Turistlerin Yerli Halkın Tüketim Davranışlarına Etkileri*
- Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 10.
- Ünlüönen, K., Tayfun, A., & Kılıçlar, A. (2007). *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Nobeliliği. (2024, Nisan 29). Nisan 29, 2024 tarihinde <http://www.van.gov.tr/tarihce> adresinden alındı
- Wikipedia. (2024, Nisan 30). Nisan 30, 2024 tarihinde [https://tr.wikipedia.org/wiki/Yedi_Kilise_\(Van\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Yedi_Kilise_(Van)) adresinden alındı
- World Bank. (2018). World Development Report: Learning to Realize Education’s Promise. World Bank Publications.
- Aydın, M., & Demir, H. (2021). Altyapı eksikliklerinin bölgesel kalkınmaya etkileri. *Kalkınma ve İktisat Dergisi*, 9(2), 233-248.
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yanık, S., & Türker, İ. (2012). Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi*, 47.
- Yaşar, M. E., & Aydemir, İ. (2015). Yerel Ekonomik Kalkınmada Turizmin Rolü ve Turizm İşletmelerinin Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Rize Örneği. 3. *Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı* (s. 488-504). Bingöl: Fırat Kalkınma Ajansı ve Bingöl Üniversitesi.
- Yıldız, Z., & Kalağan, G. (2008). Alternatif Turizm Kavramı ve Çevresel Etkileri. *Yerel Siyaset Dergisi*, 42-44.
- Yılmaz, E., & Erdem, B. (2022). Balıkçılık faaliyetlerinin düzenlenmesi ve yasal çerçeve. *Su Ürünleri Hukuku Dergisi*, 3(1), 98-115.
- Yılmaz, H. (2000). *Van Kalesi-Eski Van Şehri Toplumunun Dış Varyasyonları ve Biyometrik Ölçümler Açısından Değerlendirilmesi* (Master's thesis,

EKLER

Demografik Veri Formu

1. Yaş:
 - ☐ 25-34
 - ☐ 35-44
 - ☐ 45-54
 - ☐ 55 ve üzeri
2. Cinsiyet:
 - ☐ Kadın
 - ☐ Erkek
 - ☐ Diğer
3. Meslek:
 - ☐ Turizm Acentesi Temsilcisi
 - ☐ Otel Yöneticisi/Sahibi
4. Eğitim Durumu:
 - ☐ Lise
 - ☐ Lisans
 - ☐ Yüksek Lisans
 - ☐ Doktora
5. Çalışma Süresi:
 - ☐ 1-5 yıl
 - ☐ 6-10 yıl
 - ☐ 11-15 yıl
 - ☐ 16 yıl ve üzeri
6. Çalıştığınız Kurumun Türü:
 - ☐ Butik Otel
 - ☐ Zincir Otel
 - ☐ Yerel Turizm Acentesi
 - ☐ Uluslararası Turizm Acentesi

7. Çalıştığınız Kurumun Lokasyonu :

- Van Merkez
- Edremit
- Erciş
- Diğer: _____

Görüşme Formu

1. Turizm Belgeli Otel Yöneticileri ve Sahipleri

1. Van ilinde inanç turizmi potansiyelini nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. İnanç turizmi kapsamında otelinizde ağırladığınız turistlerin profili hakkında bilgi verebilir misiniz?
3. Otelinizde inanç turizmi kapsamında sunulan özel hizmetler veya etkinlikler var mı?
4. İnanç turizminin Van ekonomisine katkıları nelerdir?
5. İnanç turizminin potansiyelini artırmak için ne tür stratejiler öneriyorsunuz?
6. Yerel yönetimlerin bu alandaki katkı ve desteklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
7. İnanç turizminin gelişmesi için bölgedeki diğer turizm işletmeleri ile iş birliği yapıyor musunuz?

2. Turizm Acentesi Temsilcileri

1. Van ilinin inanç turizmi potansiyelini nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. İnanç turizmi kapsamında düzenlediğiniz turlar hakkında bilgi verebilir misiniz?
3. Turistler genellikle hangi sebeplerle Van ilini ziyaret etmeyi tercih ediyorlar?
4. İnanç turizminin Van ekonomisine katkıları nelerdir?
5. İnanç turizminin potansiyelini artırmak için ne tür pazarlama stratejileri uyguluyorsunuz?
6. Turistlerin inanç turizmi deneyimlerine ilişkin geri bildirimleri genellikle nasıldır?
7. İnanç turizminin gelişmesi için bölgedeki diğer turizm kuruluşları ile iş birliği yapıyor musunuz?

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı Adı : Zerrin TORUN
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : Van
Telefon :
Fax :
E-mail :
ORCID : 0000-0001-6988-376X

Eğitim Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
------------------	---------------	------------------

Tezli Yüksek Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	2024
------------------------	---	------

Lisans	Turizm İşletmeciliği Açık Öğretim Fakültesi İşletme Fakültesi	2020
--------	--	------

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
09.2006-06.2007	Hacı Ömer Sabancı İlköğretim Okulu Van	Öğretmen
10.2007-12.2014	Şekerbank TAŞ Van Şubesi	Yetkili Personeli
01.2015-Devam	Türkiye Finans Katılım Bankası Van Şubesi	Yönetici

Yabancı Dil

İngilizce (Orta)

Yayınlar
.....

Hobiler
.....



T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü



Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Zerrin TORUN
Öğrenci No	
Anabilim Dalı	Turizm İşletmeciliği
Programı	
Statüsü	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

Tez Bilgileri	
Başlığı/Konusu	Bölgesel kalkınmada inanç turizminin önemi: Van örneği adlı araştırma.

Tez Orijinallik Raporu Bilgileri*	
Sayfa Sayısı (Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümleri)	138
İntihal Tespit Programı	TURNITIN
Benzerlik Oranı (%)	17
Tarih	24/04/2025

*** Orijinallik raporu, aşağıdaki filtreler kullanılarak oluşturulmuştur:**

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimizi ve yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerin doğru olduğunu beyan ederiz.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Danışman		Öğrenci
Adı Soyadı	Dr. Zekeriya NAS	Zerrin TORUN
İmza		
		Tarih 24/04/2025